

MILITAIRE SPECTATOR

Selecteren op integriteit

- Militaire gezinnen en uitzending (III)
- NEC bij het grondoptreden
- Maritieme Interceptie Operaties
- Maatschappij en krijgsmacht in 2008

AANKONDIGING

14 november

SYMPOSIUM

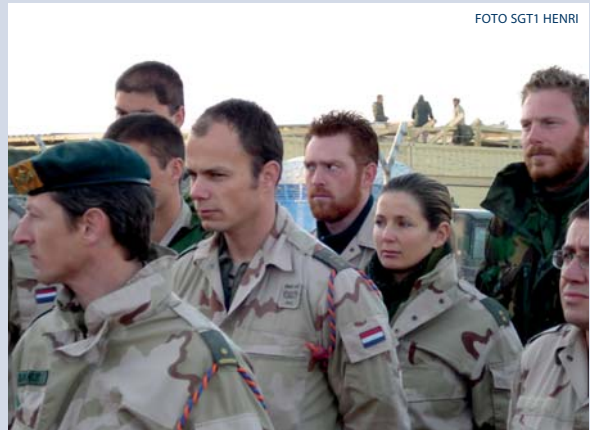
werkgroep Defensiebeleid en Krijgsmacht

Leiderschap onder levensbedreigende omstandigheden

Personeel van de krijgsmachtonderdelen werkt in Afghanistan onder levensbedreigende omstandigheden. Het leidinggeven is er van een andere orde dan wij decennia lang gewend waren. Het moeten inzetten en leiden van anderen, die in het ergste geval kunnen sterven, is jarenlang in theorie geleerd. Nu moet het in de praktijk worden toegepast.

De werkgroep Defensiebeleid en Krijgsmacht (DenK) van de Nederlandse Officieren Vereniging wil bijdragen aan de verspreiding van de in Afghanistan opgedane operationele ervaring en kennis rond leidinggeven. Op 14 november houdt de werkgroep dan ook een symposium onder de titel 'Leiderschap onder levensbedreigende omstandigheden'.

Jonge officieren van marine, landmacht en luchtmacht zullen spreken over hun ervaringen als commandant in Afghanistan. Hoe hebben de luitenants, kapiteins en luitenant-kolonels op kritieke momenten opgetreden? Welke dilemma's waren er bij het leidinggeven en is er een link te leggen naar de huidige theorie?

Programma:

12.00-12.45	Ontvangst (met een lopende lunch)
12.45-12.50	Welkomstwoord door voorzitter DenK, Bgen bd J.L.R.M. Vermeulen
12.50-13.20	Lezing Kap. Inf. T. de Jong
13.20-13.50	Lezing Maj. Marns. J.W. van Dijk
13.50-14.20	Lezing Kap. Klu J. van Bruchem
14.20-14.50	Pauze
14.50-15.20	Lezing Kap. Inf. M. Kroon
15.20-15.50	Lezing KLTZ R. Platel
16.00-16.30	Forumdiscussie
16.30-18.00	Afsluitend samenzijn

Locatie:

Evenementencentrum Defensie, Officiers Casino, Kampweg 1, 3769 DE Soesterberg

Aanmelding zo spoedig mogelijk via info@nov-officieren.nl of via telefoonnummer 070-3155147. De deelname staat open voor officieren van alle krijgsmachtdelen.

DenK organiseert het symposium in samenwerking met de Scholen Leidinggeven van de krijgsmachtdelen en de NLDA.

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening
van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris en ledenadministratie

luitenant-kolonel Henk Sonius
T 070 -318 6930
E hc.sonius.01@mindef.nl

Nederlandse Defensieacademie (NLDA)
Sectie MOW
Ledenadministratie KVBK
Postbus 90002, 4800 PA Breda
ledenadministratie@kvbk.nl

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof. em.
J.M.J. Bosch (hoofdredacteur)
T 071 - 542 18 30
E jmjbosch@xs4all.nl
kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
luitenant-kolonel KLu S.M. Babusch bc
kapitein ter zee P. van den Berg
commodore KLu drs. G.M. Bergsma
drs. P. Donker
kolonel MJD mr. dr. P.A.L. Ducheine
drs. P.H. Kamphuis
kolonel KMar dr. J.A.J. Leijtens
kolonel MPSD drs. F. Matser
brigade-generaal TS ir. R.G. Tieskens
luitenant-kolonel Marns drs.
A.J.E. Wagemaker MA
kapitein-luitenant ter zee mr.
N.A. Woudstra

BUREAU-REDACTIE

mw. drs. A. Kool
drs. F.J.C.M. van Nijnatten
NIMH
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
T 070 - 316 51 20 of
070 - 316 51 95
F 070 - 316 51 99
E redactiemilitairespectator@mindef.nl

LIDMAATSCHAP

binnenland € 22,50
studenten € 15,00
buitenland € 27,50

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink
ISSN 0026-3869

Nadruk verboden

Coverfoto: Opkomst derde peloton,
Schaarsbergen 2006
(Foto AVDD, H. Keeris)

MILITAIRE SPECTATOR

596 Maritieme Interceptie-Operaties

M.D. Fink

In de ontwikkeling van maritieme interceptie-operaties (MIO)
zijn drie generaties te onderscheiden.

603 Militaire gezinnen en uitzending (III)

M. Andres en R. Moelker

De meeste partners van uitgezonden militairen zijn tevreden
over de thuisfrontzorg, zo blijkt uit onderzoek.

615 Maatschappij en krijgsmacht

R.P.F. Bijkerk

Er is in Nederland te weinig aandacht voor de huidige en toekomstige
verhouding tussen maatschappij en krijgsmacht.

622 Network Enabled Capabilities bij het grondoptreden

D.M. Brongers

NEC geldt als een moderne force multiplier, maar radio en stafkaart
lijken voorlopig onmisbaar voor commandanten in het veld.

632 Psychologische selectie van defensiepersoneel

M. Cremers, J. te Nijenhuis en A.B. Hendriks

Een specifieke integriteitmeting bij de psychologische selectie van
militairen kan latere schendingen van integriteit mogelijk beperken.

En verder:

Editoriaal	594
Tegenwicht	642
Andere ogen	644
Boeken	645
Summaries	

Leren van veldslagen

Krijgswetenschappers én zij die de krijgskunst beoefenen, bestuderen veldslagen en operaties. Door te analyseren identificeren zij lessen rond – onder meer – een effectieve strategie, tactiek, grondslagen en succesfactoren. Evenzo stellen ze vast wanneer een operatie weinig kans op succes had. Dat kan niet alleen aan de verkeerd toegepaste tactiek liggen, maar ook aan het verloop van de besluitvorming, onderschatting van de vijand, miscommunicatie, desinformatie, misleiding, en, niet te vergeten, *military incompetence* en de menselijke (militaire) psychologie.¹ Uiteraard speelt ook het gedrag van een tegenstander zelf een rol. Anders gezegd: of het nu goed of fout afloopt, er valt altijd wat te leren. In die zin kunnen we door het bestuderen van voorgaande conflicten beter voorbereid zijn op de volgende.

Militairen en krijgswetenschappers zijn hier overigens niet uniek in. Zo zullen economen de huidige kredietcrisis zeker ‘fileren’. Daarbij is het voor iedereen glashelder dat in beide vakgebieden geldt: in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst.

Het gevaar bestaat natuurlijk dat de lessen uit vorige conflicten als wetmatigheden worden opgevoerd. In dat kader krijgen militairen nog wel eens het verwijt zich vaak voor te bereiden op de laatste oorlog en niet op de volgende. Ieder conflict heeft zijn eigen karakteristieken en moet in context beschouwd worden. Net zoals de ene financiële crisis de andere niet is. Ook in dat opzicht toont de krijgswetenschap

haar waarde. De militaire wetenschappen omvatten immers vele deelgebieden. Operationele conclusies worden gerelativeerd door ze af te zetten tegen andere relevante factoren: het tijdsgewricht, de internationale verhoudingen, logistieke (on)mogelijkheden, materieel (of het gebrek daaraan), moreel, klimaat, weer en terrein. Oftewel, de beoefenaar van de krijgskunst moet kennis hebben van het totale scala aan militaire wetenschappen.

Nederland kent een rijke traditie van krijgshistorisch onderzoek naar eigen operaties. Na de vereiste ‘incubatietijd’, tijd die ook nodig is om bronnenmateriaal te verzamelen en te analyseren, ontsluiten historici informatie over ‘oude’ operaties. Andere takken van de krijgswetenschappen nemen veelal buitenlandse operaties onder de loep: de Duitse *Blitzkrieg*, *Desert Storm*, *Enduring Freedom* en *Iraqi Freedom*. ‘Klassieke’ veldslagen dienen nog steeds als voorbeeld voor de hedendaagse krijgskunst.² Ook onze ervaring in het voormalig Nederlands-Indië geniet toenemende belangstelling, zeker als in actuele operaties vergelijkbare problemen onderkend worden: hoe treden we op tegen een ‘insurgency’?³ We kennen in Nederland echter nog geen uitgebreide onderzoekstraditie die onze eigen operaties (integraal) onderzoekt op aspecten als strategie, commandovoering, leiderschap, tactiek, logistiek, psychologie, economie, recht of ethiek. Dat wil niet zeggen dat er op dat vlak niets te leren en te bestuderen valt: ‘leiderschap onder levensbedreigende omstandigheden’ is slechts één voorbeeld.

Een zeer recent of nog lopend conflict is om een aantal redenen een lastig studieobject.

1 Norman Frank Dixon, *On the Psychology of Military Incompetence* (Londen, Futura, 1979).

2 Zie bijvoorbeeld M. van Dijk, ‘Waarom krijgskunde?’ in: *Militaire Spectator* 175 (2006) (6), blz. 275-281.

3 Zie het themanummer ‘counter-insurgency’ van de *Militaire Spectator* 177 (2008) (3).

Praktisch gezien is de noodzakelijke informatie (nog) niet beschikbaar en bovendien kan deze informatie geclassificeerd zijn. In dat opzicht moeten we multinationaal ook rekening houden met de belangen van bondgenoten. Diepgaande analyse zou tevens onze succesfactoren bloot kunnen leggen. We beschikken bovendien tijdens of kort na een conflict 'meestal' nog niet over de bronnen van of over een belangrijke partij in het conflict: de opponent(en). Hoewel 'asymmetrisch' – eenzijdig – onderzoek niet onmogelijk lijkt, en in ieder geval beter is dan niets, is een objectieve reconstructie daarvoor niet altijd eenvoudig.

Ten slotte kan aandacht voor ons militaire handelen ook pijnlijke situaties opleveren. Zo kan persoonlijk militair falen of incompetentie worden blootgelegd. Daarnaast kunnen ongewenste gevolgen van onze acties aan het licht komen. Slachtoffers van Nederlands geweldgebruik en nabestaanden kunnen daarover hun gevoelens uiten. Pijnlijke situaties na geweldgebruik ontslaan militairen en krijgswetenschappers niet van de plicht lessen te trekken uit deze confrontaties. Deze lessen kunnen wellicht kortstondig pijnlijk zijn, wat te verkiezen valt boven langslappende etterende wonden.

De vraag is of deze overwegingen een analyse van recente of lopende operaties volledig in de weg staan. Twee voorbeelden lijken het tegendeel te onderstrepen. De Amerikaanse operatie *Anaconda* (2002) is na afloop door meerdere onderzoekers uitvoerig geanalyseerd.⁴

Het Britse *Aitken*-rapport neemt op niet malse wijze het wangedrag van Britse militairen in Irak onder de loep.⁵ Wellicht dat deze voorbeelden te verklaren zijn vanuit het militaire verleden van deze twee bondgenoten. Zij zijn

immers gewend aan (grootschalige) gevechtsoperaties.

Laten we echter niet vergeten dat voor de Nederlandse krijgsmacht operaties weer 'gewoon' zijn geworden. Bijzonder, maar wel gewoon. Wij zouden moeten willen leren van operaties. Zeker als dat operaties zijn waarin we zelf met ons 'normale' metier bezig zijn: het projecteren en toepassen van geweld. Op de eerste plaats omdat we met mensen te

In het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst

maken hebben die in het uiterste geval bij inzet het leven laten. Maar ten tweede omdat bij operaties veel meer komt kijken dan alleen kinetisch geweldgebruik, of het interpreteren van geheime inlichtingen. Operaties draaien ook om het garanderen van het *golden hour* waarbinnen medische behandeling moet plaatsvinden, het organiseren dat duizend man op mijlen van hun basis over drinkwater beschikken tijdens een dagenlang vuurgevecht, of het deconflicteren van massale luchtsteun, vuursteun en grondoptreden.

In de wetenschap dat in het verleden behaalde resultaten geen garantie bieden voor de toekomst, valt er kortom veel te leren van onze eigen ervaringen. ■

4 P.L. Hastert, 'Operation Anaconda. Perception meets reality in the hills of Afghanistan' in: *Militaire Spectator* 174 (2005) (9) blz. 365-372.

5 *The Aitken Report. An Investigation into Cases of Deliberate Abuse and Unlawful Killing in Iraq in 2003 and 2004* (Londen, Ministry of Defence, 2008).

Maritieme interceptie-operaties

Een korte verkenning van een ontwikkeling

De maritieme interceptie-operatie (MIO) is een vorm van inzet die de Koninklijke Marine geregeld gebruikt. In de ontwikkeling van MIO, die loopt van maritieme embargo-operaties tot en met de inzet van de marine voor *maritime security operations*, zijn drie 'generaties' te onderscheiden. Het begrip MIO is in ruime zin te beschrijven vanuit het *doel* van het optreden, of in enge zin vanuit de *manier* van optreden. Interceptie-operaties zullen ook in de toekomst de *core business* van marines blijven.

Mr. M.D. Fink – LTZA1*

In de afgelopen decennia zijn maritieme eenheden geregeld ingezet in *maritieme interceptie-operaties* (MIO). De Koninklijke Marine heeft daaraan een aanzienlijke bijdrage geleverd. Dat gebeurde onder meer in de Adriatische en Middellandse Zee (*Sharp Guard*, *Maritime Monitor* en *Active Endeavour*) en in de zeeën rondom het Arabisch schiereiland (*Multinational Interception Force* en *Enduring Freedom*). Recent zijn maritieme eenheden nog ingezet in MIO voor de kust van Libanon om de Libanese regering te ondersteunen in het tegengaan van wapensmokkel.¹

In de afgelopen periode heeft de term MIO een ontwikkeling doorgemaakt. Tegenwoordig is het begrip in gebruik als kapstokterm voor de inzet van maritieme eenheden in verschillende soorten operaties. Afhankelijk van taak, juridische grondslag en bevoegdheden kunnen MIO echter van elkaar verschillen. Hoewel de

Koninklijke Marine geregeld meewerkt aan interceptie-operaties, is er nauwelijks uitleg over de term MIO zelf. Dit artikel biedt een korte verkenning van wat tegenwoordig onder maritieme interceptie-operaties wordt verstaan. Ter introductie is er een korte beschrijving van de ontwikkeling van MIO, waarin drie generaties interceptie-operaties te onderscheiden zijn. Daarna komt de vraag aan de orde wat het begrip MIO nu eigenlijk inhoudt.

Een nieuwe wereldorde

Maritieme interceptie-operatie² is een typische term die na de Koude Oorlog is ontstaan als uitvloeisel van veranderde internationale veiligheidsomstandigheden. In die periode vonden steeds meer operaties plaats in een *status mixtus* tussen oorlog en vrede. Het militaire woordgebruik ontwikkelde zich naar termen die geen of minder verband hielden met oorlog in de traditionele zin van het woord.³ Terugblikkend in de geschiedenis van maritiem optreden zijn veel operaties onder de huidige kenmerken te karakteriseren als MIO. De operaties tijdens de Tweede Wereldoorlog, waarin het recht van visitatie is uitgeoefend ter controle van de neutraliteit, de Britse *Beira patrol* begin jaren '60, die op basis van verschillende VN-resoluties gericht was op het blokkeren van de haven van Beira in Zuid-Rhodesië

* De auteur is *Legal Advisor Netherlands Maritime Force* (NLMARFOR).

1 MTF UNIFIL: Maritime Taskforce United Nations Interim Force in Lebanon.

2 In dit artikel gebruik ik de term maritieme *interceptie-operatie*. De term wordt soms door elkaar gebruikt met maritieme *interdictie* operatie. Carr meent dat *interdiction* beter aansluit bij een offensievere benadering van de inzet, terwijl *interceptie* de ondersteunende rol van dergelijke operaties benadrukt. Zie: A.E. Carr, *Maritime Interdiction Operations in Support of the Counterterrorism War* (Newport, Naval War College, 2002).

3 Een ander voorbeeld is *detainee*, dat in de meeste gevallen het woord krijgsgevangene moet vervangen in situaties waar juridisch gezien geen sprake van krijgsgevangenen kan zijn.

FOTO AGE FOTOSTOCK

De quarantaine van Cuba door Amerikaanse schepen zou nu het stempel MIO krijgen

(tegenwoordig Zimbabwe) en de Cubaanse quarantaine door de Amerikaanse strijdkrachten zouden vandaag de dag het stempel MIO krijgen.⁴

Zoals gezegd is de term MIO in de periode na de val van de Berlijnse Muur pas echt in zwang geraakt. Het concept kreeg bekendheid door het Brits-Amerikaans optreden na de Iraakse inval in Koeweit, een periode waarin het collectieve veiligheidssysteem van de Verenigde Naties vlak na afloop van de Koude Oorlog opnieuw op de proef werd gesteld.⁵ MIO kwam in de plaats van de term 'blokkade' om mogelijke escalatie tegen te gaan. De toenmalige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken James Baker meende over het afdwingen van het embargo tegen Irak in 1990 dat *'the administration is avoiding the words blockade and quarantine because under international law those terms can be interpreted as acts of war'*.⁶ Inzet van militaire eenheden mocht vanuit politiek perspectief in ieder geval niet lijken op oorlog en afbreuk doen aan de ingeslagen weg ter vervolmaking van de *new world order* zoals president George Bush sr. die omschreef.

Maritieme embargo-operaties met VN-mandaat

Na het wegvallen van de kenmerkende impasse in het collectieve VN-veiligheidssysteem tijdens

de Koude Oorlog steeg het aantal vredesoperaties. Ook de maritieme dimensie kwam daarbij aan bod. Hoewel de VN tijdens de Koude Oorlog ook al economische maatregelen gebruikte,⁷ kon de VN-Veiligheidsraad de mogelijkheid om economische maatregelen te nemen nu veelvuldiger benutten. Het economische middel werd vaker ingezet als maatregel ter waarborging van de internationale vrede en veiligheid.⁸ Marines kwamen primair tot inzet bij het afdwingen van economische sancties

ter zee, zoals een wapen- of handelsembargo dat de Veiligheidsraad had aangenomen. Dergelijke embargo-operaties vonden plaats voor de kust van Haiti, voormalig Joegoslavië en Irak. MIO sloeg in de jaren negentig dan ook op maritieme *embargo*-operaties, gericht op het effectueren van economische maatregelen opgelegd door de Veiligheidsraad.⁹ Dergelijke operaties zijn, ter onderscheiding van de volgende twee fasen in de ontwikkeling, te classificeren als 'MIO van de eerste generatie'.

MIO van de eerste generatie passen goed in de *peacekeeping*-gedachte van kort na de Koude Oorlog. Dergelijke operaties ter zee werden

4 Zie bijvoorbeeld, H.B. Robertson, 'The interdiction of Iraqi Maritime Commerce in the 1990-1991 Persian Gulf Conflict' in: *Ocean Development and International Law*, vol. 22 (1991) blz. 289-299.
 5 R.E. Morabito, 'Maritime Interdiction: Evolution of a Strategy' in: *Ocean Development and International Law*, vol. 22 (1991) blz. 307.
 6 A. Kamen, 'US Set to Enforce Embargo on Iraq' in: *Washington Post*, 13 augustus 1990. Geciteerd uit Morabito, 'Maritime Interdiction', blz. 307.
 7 M.P. Doxey, *International Sanctions in Contemporary Perspective* (New York, St. Martin's Press, 1996).
 8 V. Gowlland-Debbas, 'UN Sanctions and International Law' in: V. Gowlland-Debbas (red.), *United Nations Sanctions and International Law* (Den Haag, Kluwer, 2001) blz. 1-28.
 9 Richard D. Zeigler, *Ubi Sumus? Quo Vadimus? Charting the Course of Maritime Interception Operations* (Newport, Naval War College, 1995) blz 6, 46; L.E. Fielding, *Maritime Interception and U.N. Sanctions. Resolving Issues in the Persian Gulf War, the Conflict in the Former Yugoslavia, and the Haiti Crisis* (San Francisco, Austin & Winfield, 1997).

(en worden) beschouwd als een passende methode van het op gebalanceerde wijze inzetten van militaire middelen. Geheel in lijn met de toenmalige VN-gedachte over geweldgebruik door VN-militairen, is met deze methode doorgaans geen geweld gebruikt.¹⁰ Fielding beschrijft dit aan de hand van de inzet van maritieme eenheden tijdens het conflict tussen Irak en Koeweit, nadat de Veiligheidsraad economische maatregelen had genomen: *'The interception provides a controlled, limited, and highly precise enforcement tool which is reasonable and acceptable to the world community'*.¹¹

11 september

Bij operaties gestart na '9/11' ligt in MIO één van de belangrijkste rollen voor maritieme eenheden. Vlak na de aanslagen in de VS in 2001 begon de coalitie-operatie *Enduring Freedom* (OEF) rondom het Arabisch Schiereiland. Daarnaast startte de NAVO met *Operation Active Endeavour* (OAE) in delen van de Middellandse Zee. De strijd tegen terrorisme kreeg daarmee een aanzienlijke maritieme dimensie met een reikwijdte van Pakistan tot en met de Straat van Gibraltar. De militaire activiteiten in de strijd tegen het terrorisme in Afghanistan, een land zonder kust of marine, zorgden frappant genoeg wel voor een belangrijke nieuwe impuls voor maritieme operaties. De inzet van maritieme eenheden in deze context is, in tegenstelling tot maritieme embargo-operaties, niet gericht op het afdwingen van economische sancties. Het gaat om een meer traditionele inzet van maritieme eenheden zoals dat gebruikelijk is tijdens een gewapend conflict. De juridische literatuur noemt zo'n inzet ook wel *measures short of attack*. De oorlogsvloot controleert dan de neutraliteit van koopvaardij-schepen om er achter te komen of die contrabande vervoeren voor de tegenpartij. Ook in

OEF zijn koopvaardij-schepen via *boarding-operaties* gecontroleerd op zowel materiële als menselijke contrabande.¹²

De maritieme interceptie-inspanningen voor Afghanistan in het zeegebied rondom het Arabisch Schiereiland vonden plaats naast de langlopende maritieme embargo-operaties tegen Irak. Deze *Multinational Interception Force* (MIF), ingesteld als reactie van de internationale gemeenschap op de Iraakse inval in Koeweit, zag toe op de sancties die Irak in diverse VN-resoluties kreeg opgelegd. Dit veranderde nadat de Veiligheidsraad in mei 2003 resolutie 1483 aannam, die alleen het wapenembargo tegen Irak in stand hield.¹³ Op 20 maart van hetzelfde jaar startte de Amerikaanse president George Bush jr. met enkele andere landen een oorlog (*Iraqi Freedom*) tegen de Iraakse leider Saddam Hoessein. Het is niet onwaarschijnlijk dat maritieme eenheden daarbij naast het ondersteunen van de landoperaties tevens zijn ingezet in een MIO-rol, zoals het controleren en stoppen van de toevoer van verboden materiaal en de beveiliging van essentiële (olie-)infrastructuur.

In deze periode duidt de term MIO boarding-operaties aan die een reactie zijn op de aanslagen van 2001 in de VS. Deze 'MIO van de tweede generatie' hebben, zoals gezegd, een andere insteek dan het afdwingen van economische maatregelen. Het optreden in OEF in de strijd tegen het terrorisme is in feite een moderne vorm van inzet van oorspronkelijke bevoegdheden van maritieme eenheden in een gewapend conflict. MIO van de tweede generatie trekken klassieke bevoegdheden, die gebruikelijk zijn onder het zeeoorlogsrecht (zoals het prijs- en buitrecht), tijdens een gewapend conflict het begrip MIO binnen. Zeigler, nog veronderstellend dat MIO zich uitsluitend zou beperken tot de 'eerste generatie', geeft in zijn studie over het onderwerp uit 1995 aan dat MIO in deze vorm een uitzondering zijn.¹⁴ Inmiddels is wel anders gebleken.

Maritime security operations (MSO)

'11 september' ligt al weer even achter ons. Geleidelijk zijn de initiële maritieme reacties

10 L.E. Fielding, *Maritime Interception and U.N. Sanctions*, blz. 338 e.v.

11 L.E. Fielding, 'Maritime interception: the centrepiece of economic sanctions in the new world order', in *Louisiana Law Review*, vol. 53 (1993) blz. 1191-1240, 1227.

12 Zie over de Nederlandse maritieme inbreng in OEF ook: M. Leijnse en J.E. Weyne, 'De bijdrage van de Koninklijke Marine aan de strijd tegen het terrorisme' in: *Marineblad* (mei 2002) blz. 149-154.

13 Zie paragraaf 10 van de resolutie.

14 Richard D. Zeigler, *Ubi Sumus? Quo Vadimus?*, blz. 38.

omgezet in structurele lange-termijnmaatregelen die tot op zekere hoogte los staan van de directe situatie in Afghanistan of Irak. De huidige maritieme inspanningen zijn meer bedoeld om toe te zien op alle aspecten van maritieme veiligheid in regio's waar die veiligheid in brede zin een zorg kan zijn. Dergelijke maritieme operaties staan ook wel bekend als *maritime security operations* (MSO). De *Coalition Force Maritime Component Commander (CFMCC)*¹⁵ in Bahrein en de Britse *Royal Navy* beschrijven MSO als volgt:

*Maritime Security Operations (MSO) help set the conditions for security and stability in the maritime environment, as well as complement the counter-terrorism and security efforts of regional nations. These operations deny international terrorists use of the maritime environment as a venue for attack or to transport personnel, weapons or other material.*¹⁶

MSO zijn ten eerste een voortzetting van de aanvankelijke reactie op de aanslagen van 2001 om terroristen de maritieme dimensie te ontzeggen. Amerikanen gebruiken daarvoor ook wel de term *expanded maritime interception operations* (EMIO). Ten tweede is MSO het resultaat van een ontwikkeling waarin MIO zich richt op het waarborgen van maritieme veiligheid in de brede zin. Naast de inzet van maritieme eenheden als onderdeel in een direct militair conflict of terrorismebestrijding, komt daarbij de aanpak van de contemporaine vraagstukken die met een conflict verband houden aan de orde. Die vraagstukken zijn doorgaans nauw verbonden met problemen van economische en regionale aard. Die problemen, zoals illegale immigranten en bootvluchtelingen, de beveiliging van olieplatforms en tankers, essentiële infrastructuur (zowel eigen als die van bondgenoten), zeeroof (piraterij) en drugs-smokkel, dragen bij aan de oorzaken of gevolgen van het conflict.

MSO komt dan ook voort uit de gedachte dat een meer alomvattende en regionale benadering nodig is om conflicten op te lossen. Het aspect waarbij schepen aangehouden worden en

gecontroleerd is daarbij cruciaal. MSO vinden doorgaans niet plaats binnen de context van het collectieve veiligheidssysteem. In de meeste gevallen gaat het om maritieme rechtshandhaving, in de Engelstalige literatuur ook wel *policing* of *constabulary tasks* genoemd.¹⁷ Dat vereist intensieve samenwerking tussen staten en coördinatie tussen meerdere departementen. Deze MIO van de 'derde generatie' betekenen een uitbreiding van de term naar operaties die gerelateerd zijn aan maritieme veiligheid in de brede zin en onderdeel zijn van maritieme rechtshandhaving.

Net als maritieme interceptie-operaties van de tweede generatie zijn MIO van de derde generatie niet nieuw. Tot op zekere hoogte is het oude wijn in nieuwe zakken. Maritieme rechtshandhaving, voornamelijk in relatie tot het beschermen van het eigen grondgebied, bestaat immers al lang. Geen van de generaties MIO is als overbodig te beschouwen. Het tegengaan van wapensmokkel door de VN-vloot voor de kust van Libanon zou bijvoorbeeld gecategoriseerd kunnen worden als MIO van de eerste generatie. De inzet van Hr.Ms. Evertsen voor de kust van Somalië, ter ondersteuning van het *World Food Programme* en ter afschrikking van piraten, valt dan onder MIO van de derde generatie. Het maritieme optreden in het kader van OAE in de Middellandse Zee begon als tweede generatie, maar is tegenwoordig eerder onder MIO van de derde generatie te vatten.

Doctrine

Hoewel MIO tegenwoordig een gangbare term is, heeft het concept nog geen eenduidige en passende plek weten te vinden in maritieme doctrines. De meeste beschrijvingen van de term stammen uit de periode van kort na de Koude Oorlog. De geleidelijke uitbreiding van het gebruik van de term naar alle vormen van crisisbeheersing op zee heeft echter nog geen

15 De CFMCC vormt het internationale hoofdkwartier dat de internationale maritieme operaties rondom het Arabisch schiereiland aanstuurt.

16 Zie: www.royal-navy.mod.uk/server/show/nav.5561. Admiraal Oudot de Dainville belicht de Franse invalshoek in 'Maritime Security Operations. The French Perspective' in: *RUSI Journal* (juni 2007) blz. 72-74.

17 K. Booth, *Law, Force and Diplomacy at Sea* (Londen, George Allen & Unwin, 1985) blz. 192 e.v.

FOTO AVDD, P. VAN BASTELAAR

MIO van de derde generatie: Hr.Ms. Evertsen begeleidt een voedseltransportschip naar Somalië

volledige doctrinaire *follow up* gehad. Diverse definities en omschrijvingen nemen tot nu toe slechts aspecten van de term in ogenschouw. In de NAVO-publicatie ATP-71 (2004) vinden we de volgende definitie:

*A maritime interdiction operation (MIO) encompasses seaborne enforcement measures to intercept the movement of certain types of designated items into or out of a nation or specific area.*¹⁸

In de Nederlandse Leidraad Maritiem Optreden (2005) vinden we de volgende zinsnede:

*Het doel van de MIO is voorkomen dat bepaalde categorieën goederen of individuen een land binnenkomen of verlaten.*¹⁹

Hoewel we met enige fantasie het merendeel van de genoemde generaties best onder deze

definities kunnen scharen, gaan beide definities nog steeds primair uit van MIO die in het kader van embargo-operaties van de VN plaatsvinden. Anderen beschouwen MIO meer vanuit het perspectief van geweldgebruik. De maritiem strateeg Geoffrey Till trekt MIO bijvoorbeeld onder *naval diplomacy*. Hij meent dat MIO in zekere zin gaat over *coercion* (dwang), toegepast zonder direct gebruik van geweld in een situatie die nog niet is ontaard in een gewapend conflict.²⁰

De Amerikaanse doctrinepublicatie categoriseert MIO als *military operations other than war* (MOOTW).²¹ De Britse maritieme doctrine (BR 1806) spreekt van '*constabulary application of maritime power*'. Dwang (geweldgebruik) kan nodig zijn voor de uitvoering van de missie, maar '*combat is not... the principle means by which the mission is achieved*' (zie figuur 1).²² In de Leidraad Maritiem Optreden vinden we MIO terug als aparte taak naast de klassieke maritieme taken als *sea command, control* en *denial*.²³ Mijns inziens dient MIO echter eerder te worden beschouwd als een wijze waarop de klassieke maritieme taken worden uitgevoerd.

Twee benaderingswijzen

Ter verduidelijking van de term MIO is een korte analyse op zijn plaats. Het begrip is in ruime of enge zin te omschrijven. Het ruime begrip benadert MIO vanuit het *doel* van het optreden; in het enge begrip staat de *manier* van optreden centraal.

Doel van het optreden

Zoals hierboven aangegeven met de onderverdeling in generaties, kan aan MIO een brede variëteit aan doelen ten grondslag liggen. Het volgen van de aangegeven trend in de ontwikkeling betekent dat alle operaties, gericht op het vergroten van de maritieme veiligheid in brede zin, als MIO worden beschouwd. MIO beslaat dan het volledige spectrum van maritiem embargo tot en met de bestrijding van zeeroof of drugs. Binnen deze benadering beslaan MIO niet slechts boardingoperaties, maar zijn de interceptie-operaties meer-

18 NAVO-publicatie ATP 71, *Allied Maritime Interdiction Operations* (2005) 1-1.

19 *Leidraad Maritiem Optreden. De bijdrage van het Commando Zee strijdkrachten aan de Nederlandse Krijgsmacht* (Den Helder, CZSK, 2005) blz. 53.

20 G. Till, *Sea Power. A Guide for the Twenty-first Century* (Londen, Frank Cass, 2004) blz. 209 e.v.

21 *Joint Doctrine for military operations other than war* (1995), 3-07: *Operations which employ coercive measures to interdict the movement of certain types of designated items into or out of a nation or specific area.* http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_07.pdf. De kans bestaat dat deze doctrine uit 1995 gewijzigd is.

22 BR 1806, *British Maritime Doctrine*. Third edition (Norwich, The Stationary Office, 2004) blz. 58.

23 *Leidraad Maritiem Optreden*, blz. 53 e.v.

Figuur 1 Drie generaties MIO

MIO	Periode	Mandaat	Juridische grondslag
1e generatie	Vanaf 1990	Afdwingen embargo's met VN-mandaat	VN-Handvest, hoofdstuk 6-7
2e generatie	Vanaf 2001	Strijd tegen terrorisme	Art. 51 VN-Handvest (gewapend conflict, gebruik bevoegdheden humanitair oorlogsrecht, zeeoorlogsrecht)
3e generatie	Vanaf 2002	Inzet voor maritieme veiligheid in brede zin	Diverse juridische grondslagen

omvattend. Zo zou bijvoorbeeld (preventieve) aanwezigheid, het verzamelen van informatie, patrouilleren of escorteren onderdeel kunnen uitmaken van MIO. Ook het uitvoeren van blokkades valt dan onder MIO.

Bij een blokkade is een kust volledig afgesloten, maar er komt in beginsel geen boarding aan te pas.²⁴ Boardingoperaties zijn in deze benadering een ondersteunend deelaspect van MIO binnen het kader van het doel van de operaties.

Manier van optreden

Een andere mogelijkheid om naar MIO te kijken is de manier van optreden. Aangezien MIO voor meerdere *doelen* te gebruiken zijn is het doel niet de gemeenschappelijke factor die interdictie-operaties gemeen hebben. Wel kenmerkend is dat MIO voorzien in het potentieel uitvoeren van boardingoperaties als maatregel of *manier* van optreden met maritieme eenheden. In de kern bezien betekent deze benadering dan ook dat elke operatie waarin de bemanning van een oorlogsschip een ander schip *board* om verboden goederen in beslag te nemen of personen aan te houden, als MIO kan gelden. De interceptie van drugs in de West, handelingen tegen zeeroof, dan wel maritieme embargo-operaties tegen wapensmokkel vallen dan allemaal onder MIO. Maar ook boardings in het kader van maritieme rechtshandhaving in nationale kustwateren of zones waarover een land de functionele soevereiniteit heeft zijn dan MIO.

Uitvoering

Uitvoerig ingaan op de daadwerkelijke uitvoering van MIO gaat buiten het bestek van deze bijdrage. Ik volsta hier met de korte opmerking dat door de verscheidenheid aan operationele politieke en diplomatieke en juridische kaders²⁵ de uitvoering van MIO niet telkens gelijk hoeft te zijn. Hierbij valt de denken aan onderwerpen als geweldgebruik, wapenkeuze en *rules of engagement*, wel of geen toestemming van de vlaggenstaat, coördinatie met coalities en departementen, politieke wenselijkheid en geografische positie. Naast de operationele overwegingen roept het eveneens meer fundamentele vragen op die bijvoorbeeld betrekking hebben op factoren als bemanningssamenstelling en materieel. Zou het bijvoorbeeld uitmaken voor de bemanningsamenstelling of taakstelling als Nederlanders meer kans zouden lopen regelmatig terecht te komen in posities zoals het gegijzelde Britse boardingteam van de HMS Cornwall eind maart 2007, ergens op de grens tussen Iraakse en Iraanse wateren?²⁶ Of zou het uitmaken als de Nederlandse marine vaker werd ingezet om piraterij te bestrijden?

24 Naast het zeeoorlogsrecht erkent ook het VN-Handvest in artikel 42 de mogelijkheid om binnen het collectieve veiligheidssysteem een blokkade uit te voeren.
 25 Zie hierover M.D. Fink, 'Juridische bases voor maritieme interceptie-operaties (MIO)' in: *Militair Rechtelijk Tijdschrift* nr. 5, jrg. C (mei 2007) blz 129-141.
 26 Het Britse *Fulton Report* dat naar aanleiding van dit incident is opgesteld is geclassificeerd. Wel interessant (en openbaar) is het rapport dat aan het *House of Commons* is gestuurd: *The Iran Hostages Incident: The Lessons Learned*, waarin enkele conclusies van het Fulton-rapport zijn opgenomen. Te vinden op: www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmdfence/181/181.pdf.

Conclusie

In dit artikel heb ik in algemene zin summier de ontwikkelingen van de afgelopen twee decennia rond de term MIO aangestipt. Wie zich verder zou verdiepen in slechts één generatie MIO zal verdere detailontwikkelingen kunnen waarnemen. Om een voorbeeld te noemen: waar vroeger de embargo-operaties met VN-mandaat werden uitbesteed aan andere organisaties, staat de huidige UNIFIL MIO onder VN-commando. Ik heb enkele indelingen aangedragen die een aanzet moeten geven tot het creëren van een helder beeld van wat tegenwoordig onder maritieme interceptie-operaties wordt verstaan. Ten eerste onderscheid ik drie generaties MIO. Dit onderscheid betreft een ontwikkeling van het gebruik van de term MIO voor maritieme embargo-operaties met VN-mandaat naar de inzet van MIO in alle aspecten van maritieme veiligheid. Ook MIO ondernomen als onderdeel van een gewapend conflict vallen daar dan onder. Ten tweede onderscheid ik een ruim en een eng begrip van MIO. Het enge begrip stelt MIO gelijk aan het uitvoeren van boardingoperaties, terwijl het ruime begrip een meer omvattend geheel is, waarin boardingoperaties voor een specifiek doel een (noodzakelijk) deelaspect van de operatie zijn.

Zeigler had het niet bij het verkeerde eind toen hij in 1995 schreef:

‘There is little, if any, or any doubt that maritime interception operations are a likely part of future responses to aggression and other violations of international law.’²⁷

Interceptie-operaties waren, zijn en zullen zonder twijfel steeds de *core business* blijven van marines. De beschreven ontwikkeling geeft in ieder geval aan dat MIO binnen het geheel van taken die een marine uitvoert de afgelopen decennia in verschillende vormen steeds een belangrijke is geweest. ■

Literatuur

- BR 1806, *British Maritime Doctrine* (Third Edition, Norwich, The Stationary Office, 2004)
- Leidraad Maritiem Optreden. *De bijdrage van het Commando Zeestrijdkrachten aan de Nederlandse Krijgsmacht* (Den Helder, Commando Zeestrijdkrachten, 2005)
- Booth, K., *Law, Force and Diplomacy at Sea* (Londen, George Allen & Unwin, 1985)
- Doxey, M.P., *International Sanctions in Contemporary Perspective* (New York, St. Martin's Press, 1996)
- Gowlland-Debbas, V., 'UN Sanctions and International Law' in: V. Gowlland-Debbas (red.), *United Nations Sanctions and International Law* (Den Haag, Kluwer, 2001)
- Fielding, L.E., 'Maritime Interception. The Centerpiece of Economic Sanctions in the New World Order' in: *Louisiana Law Review*, vol. 53 (1993)
- Fielding, L.E., *Maritime Interception and U.N. Sanctions* (San Francisco, Austin & Winfield, 1997)
- Fink, M.D., 'Juridische bases voor maritieme interceptie-operaties (MIO)' in: *Militair Rechtelijk Tijdschrift*, nr. 5 jrg. C (mei 2007) blz. 129-141
- Ginifer, J., 'A Conceptual Framework for UN Naval Operations' in: M. Pugh (red.) *Maritime Security and Peacekeeping* (Manchester, Manchester University Press, 1994)
- Morabito, R.E., 'Maritime Interdiction. Evolution of a Strategy', in: *Ocean Development and International Law*, vol. 22 (1991)
- Robertson, H.B., 'The Interdiction of Iraqi Maritime Commerce in the 1990-1991 Persian Gulf Conflict' in: *Ocean Development and International Law*, vol. 22 (1991)
- Till, G., *Sea power. A Guide for the Twenty-first Century* (Londen, Frank Cass, 2004)
- Zeigler, R.D., *Ubi Sumus? Quo Vadimus? Charting the Course for Maritime Interception Operations* (Newport, Naval War College, 1995)

²⁷ D. Zeigler, *Ubi Sumus? Quo Vadimus? Charting the Course for Maritime Interception Operations* (Naval War College, 1995).

Militaire gezinnen en uitzending (III)

Evaluatie van de thuisfrontzorg

Defensie heeft een verantwoordelijkheid in het ondersteunen van families van uitgezonden militairen. Een van de instrumenten daarvoor is de 'thuisfrontorganisatie'. Defensie geeft samen met vrijwilligers informatie en steun via deze structuur. Hoe kijken de partners van uitgezonden militairen hier tegenaan? De meerderheid is positief. Wel zou bij risicovolle uitzendingen meer informatie wenselijk zijn. Verder zou er meer aandacht mogen bestaan voor thuisblijvende adolescenten. Een vergelijking met omringende landen maakt duidelijk dat sociale, culturele en geografische factoren invloed hebben op de wijze waarop zij aan thuisfrontzorg inhoud geven.

*M. Andres MSc en dr. R. Moelker**

Dit derde en laatste deel van het drieluik 'Militaire gezinnen en uitzending' beschrijft in hoeverre partners van uitgezonden militairen de door Defensie georganiseerde thuisfrontzorg benutten en waarderen. Daaraan voorafgaand schetsen we kort het belang van thuisfrontzorg, het ontstaan ervan en de huidige organisatie. Tot slot belichten we hoe thuisfrontzorg in het buitenland (België, Duitsland, Verenigde Staten en Denemarken) wordt georganiseerd en behandelen we de vraag of de landen van elkaar kunnen leren.

Informatie is een vorm van steun die zich onderscheidt van emotionele en praktische steun. Steun is een belangrijk hulpmiddel bij het omgaan met gebeurtenissen die spanningen teweegbrengen. Een uitzending wordt doorgaans beschouwd als een dergelijke gebeurtenis; buiten de risico's die een uitzending in meerdere of mindere mate met zich meebrengt

***Je verzamelt meer informatie, weet meer
Bepaalde zorgen ebben weg***

kan de scheiding zelf worden gezien als een turbulente tijd, die aanpassingen vergt van alle betrokkenen, zowel tijdens de afwezigheid als na de hereniging.

Wanneer mensen beschikken over bronnen die hen voorzien van informatie, emotionele steun of hulp met praktische zaken wanneer dat nodig is, kan dat de impact van een spannende gebeurtenis reduceren. Dat wordt vaak de 'bufferwerking' van sociale steun genoemd.

Verschillende bronnen van steun

Uit onderzoek blijkt dat wanneer mensen behoefte hebben aan steun, ze geneigd zijn een beroep te doen op personen in hun directe sociale netwerk. Dit zijn doorgaans goede vrienden en familieleden. Deze personen zijn eenvoudig benaderbaar en daar is men mee vertrouwd. Ze vervullen een belangrijke rol als het gaat om emotionele steun (een goed gesprek of luisterend oor bijvoorbeeld) en praktische steun (zoals opvang van de kinderen). Ook wordt veel informatie die nodig is in

* Beide auteurs zijn werkzaam aan de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensieacademie. Manon Andres is onderzoeker; René Moelker is universitair hoofddocent krijgsmacht en omgeving.

FOTO NIMH

Berichten van de familie van uitgezonden militairen tijdens een thuisfrontdag. Het thuisfront zoekt emotionele steun vooral binnen de eigen kring van familie, vrienden en partners

het alledaagse leven dicht bij huis gevonden. Wanneer bepaalde vraagstukken zich voordoen is het aannemelijk te vragen hoe anderen in de nabije omgeving zijn omgegaan met een vergelijkbare situatie.

Een 'probleem' ontstaat wanneer de bronnen in de nabije omgeving niet toereikend zijn om een vraag te beantwoorden. Bijvoorbeeld in het geval van uitzendingen, waarbij het denkbaar is dat goede vrienden en familieleden niet kunnen voorzien in bepaalde behoeften, zoals missiegerelateerde informatie of begrip van wat een uitzending nu precies betekent. In dergelijke situaties is het noodzakelijk dat mensen buiten hun directe sociale netwerk treden en bronnen aanspreken waarmee ze minder nauwe banden onderhouden. Deze bronnen kunnen voorzien in nieuwe en soms betere informatie.¹ Voor partners van uitgezonden militairen kunnen contacten met Defensie of met 'lotgenoten' een dergelijke meerwaarde bieden.

Het belang van steun vanuit Defensie

Defensie erkent het belang van een goede begeleiding van het thuisfront vóór, tijdens en na een uitzending en de verantwoordelijkheid die ze hiervoor draagt. In een toespraak stelde de toenmalige staatssecretaris van Defensie Van der Knaap:

De zorg van Defensie voor de militair en het thuisfront vóór, tijdens en ook ná de uitzending is een kwestie van goed werkgeverschap.

Verder zegt hij:

Ik ben me er van bewust dat de krijgsmacht ten opzichte van het thuisfront van de uitgezonden militair een verantwoordelijkheid heeft. En de eerlijkheid gebiedt hieraan toe te voegen: de zorg voor het thuisfront is tevens een verlicht eigenbelang van Defensie. Het optreden in conflictgebieden is vandaag de dag een hoofdtaak van de Nederlandse krijgsmacht. Dit optreden staat of valt met de bereidheid van het thuisfront hun dierbaren voor een aantal maanden af te staan.²

Niet alleen speelt het thuisfront een cruciale rol in de bereidheid tot uitzenden, ook is het functioneren van de achterblijvers in hoge mate bepalend voor het functioneren van de militair op uitzending. Het huidige onderzoek toont een samenhang tussen de beleving van het thuisfront en de militair: militairen geven aan dat de uitzending voor hen beter verloopt naarmate het ook goed gaat met de partner en/of de kinderen thuis. Een van de aanwijzingen van de Chef Defensiestaf luidt:

Om tijdens de uitzending goed te kunnen functioneren is het belangrijk dat de militair weet dat zijn of haar achterban goed is geïnformeerd en goed ondersteund wordt. Thuisfrontzorg is daarom een integraal deel van de personeelszorg voor uitgezonden militairen.³

Dit alles geeft aan dat het belang van thuisfrontzorg wordt erkend (zowel de morele plicht als het organisatiebelang) en dat er beleid is

1 Granovetter (1973): *Strength of weak ties*.

2 Toespraak ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het thuisfrontcomité Koninklijke Landmacht, Garderen (2003).

3 CDS aanwijzing 122.

geformuleerd. Enkele decennia geleden was dat nog anders.

Ontstaan van de thuisfrontzorg⁴

De eerste initiatieven voor steun aan het thuisfront dateren uit de jaren zeventig toen er vanuit de achterblijvende families druk werd uitgeoefend op Defensie om bepaalde voorzieningen te regelen ter ondersteuning van de periode waarin hun militair van huis was. Deze initiatieven waren afkomstig van marinevrouwen, die met regelmaat werden geconfronteerd met periodes waarin ze van hun echtgenoot gescheiden waren.

In 1976 ontstond bij het vertrek van de onderzeeboot *De Tonijn* uit Den Helder bij de achterblijvende vrouwen op de kade het idee om samen te komen. De vrouw van de commandant van de onderzeeboot heeft in overleg met mensen van de Maatschappelijke Dienst Defensie, de Geestelijke Verzorging en de vakbond een eerste bijeenkomst georganiseerd. Al snel namen marinevrouwen van andere schepen het initiatief over en ontstonden er verschillende thuisfrontcomités. In 1979 werd bij de Koninklijke Marine het Bureau Thuisfrontinformatie opgericht, het tegenwoordige Bureau Operationele Personeelszorg (OPZ), die de vrijwilligers in de thuisfrontcomités ondersteunt. Tegenwoordig heeft elk schip een thuisfrontcomité.

In navolging van de varende marine organiseerde het Korps Mariniers de thuisfrontzorg op vergelijkbare wijze. De grote aantallen uitgezonden militairen maakte een strakkere begeleiding vanuit de organisatie en een hogere mate van arbeidsdeling noodzakelijk. Grotere aantallen vrijwilligers participeerden in de thuisfrontcomités, waarbinnen ze werden ingezet in een van de drie taakgroepen: het organiseren van de telefooncirkel, de nieuwsbrieven of het organiseren van de *midtermdag*, een informatieve dag ongeveer halverwege de uitzending.

Evenals bij de Koninklijke Marine waren ook bij de Koninklijke Landmacht de eerste initiatieven afkomstig vanuit de achterblijvers. Toen

een landmachtmilitair met de mariniers werd uitgezonden naar Cambodja, nam zijn echtgenoot kennis van wat er voor het thuisfront werd geregeld bij het Korps Mariniers. Bij de landmacht was er op dat moment nog niets geregeld. Het was de tijd waarin landmachteenheden net werden uitgezonden naar Bosnië-Herzegovina, in 1992; een omvangrijke en complexe uitzending.

De echtgenote besloot om zelf een organisatie op te zetten en in 1993 startte het eerste thuisfrontcomité bij de landmacht met onder meer een nieuwsbrief. Defensie erkende dat gezinnen niet langer konden worden genegeerd en ging de activiteiten beter structureren. Tegenwoordig omvat het thuisfrontcomité van de landmacht verschillende thuisfrontafdelingen die zich organiseren rond een missie.

Ook de Koninklijke Marechaussee en de Koninklijke Luchtmacht kennen inmiddels een eigen thuisfrontorganisatie. Bij de luchtmacht is thuisfrontzorg decentraal georganiseerd: elke luchtmachtbasis geeft het op eigen wijze vorm, waardoor het beleid van basis tot basis verschilt.

Defensie bezag de toenemende hoeveelheid initiatieven die leidden tot spontane activiteiten met enige huiver. Om meer grip op de situatie te krijgen, besloot ze de groepen vrijwilligers in te lijven in de organisatie. Deze strategie wordt 'coöptatie' genoemd en heeft voordelen voor beide partijen. De krijgsmacht kan de activiteiten controleren en structureren, en de thuisfrontorganisatie wordt professioneler. De uitvoering van de activiteiten blijft in hoge mate afhankelijk van de inzet van vrijwilligers, afkomstig uit het thuisfront van uitgezonden militairen (vaak ouders en partners). De thuisfrontzorg is vandaag de dag uitgegroeid tot een professionele vrijwilligersorganisatie.

De huidige thuisfrontzorg

De thuisfrontorganisatie heeft hoofdzakelijk een informatieve en ondersteunende functie, maar ze heeft deels ook een recreatief karakter.

⁴ Bron van deze gehele paragraaf: Moelker (2000).

Zo worden informatieve ochtenden soms gevolgd door een bezoek aan een dierentuin of pretpark, waar families in een ontspannen omgeving met elkaar in contact komen en ervaringen kunnen uitwisselen. Op verschillende manieren worden achterblijvers van informatie voorzien. Zo wordt er in de laatste maand voordat de militairen vertrekken een thuisfrontinformatiedag georganiseerd. Militairen en hun relaties worden op deze dag geïnformeerd over missiegerelateerde aspecten, de rol en bereikbaarheid van zorgfunctionarissen, het situatiecentrum en de thuisfrontafdeling, en praktische zaken als het versturen van post(pakketten).

De *Defensiekrant* en het maandblad *Monitor* voorzien het thuisfront van actualiteiten en wetenswaardigheden over de verschillende missies en activiteiten die worden georganiseerd. Vrijwilligers van de thuisfrontafdelingen zijn vertegenwoordigd in de redactie van het blad *Monitor*. Ook websites vormen een belangrijke bron van informatie over het uitzendgebied, de activiteiten en achtergronden van de missie.

Ongeveer halverwege de uitzendperiode is er een zogeheten 'midtermdag'. Op deze dag wordt het thuisfront geïnformeerd over de situatie in het uitzendgebied en komt de terugkeer alvast aan de orde. Hoogtepunt van deze dag is een *live*-videoverbinding met het uitzendgebied, waardoor militairen en hun relaties elkaar even kunnen zien en spreken.

Een belangrijke taak van de thuisfrontafdeling is het opzetten en in stand houden van een telefooncirkel. Na een korte training fungeren de vrijwilligers als klankbord voor het thuisfront: 24 uur per dag zijn ze bereikbaar om lotgeno-

Midtermdag SFOR, oktober 2004. Grote aantallen vrijwilligers participeren in thuisfrontcomités en organiseren onder meer een informatieve dag ongeveer halverwege de uitzending

ten te woord te staan en een luisterend oor te bieden voor degenen die daar behoefte aan hebben. Daarnaast bellen ze naar relaties die hebben aangegeven gebeld te willen worden en worden ze ingezet bij calamiteiten.

Maar vrijwilligers zijn geen hulpverleners. Relaties van uitgezonden militairen die professionele hulp nodig hebben, worden door de vrijwilligers doorverwezen naar professionele hulpverleners. En bij behoefte aan (meer) gedetailleerde informatie, kunnen achterblijvers contact opnemen met het SituatieCentrum. Medewerkers van het SitCen staan:

24 uur per dag klaar voor de uitgezonden militair en zijn/haar relaties om hen te assisteren bij problemen of vragen.⁵

Bij terugkeer zorgen vrijwilligers van de thuisfrontafdelingen voor de ontvangst en opvang van het thuisfront op het vliegveld. En na de terugkomst, ten slotte, wordt een medaille-uitreiking georganiseerd, waarbij militairen naast hun herinneringsmedaille ook een zilveren roosje ontvangen, die ze mogen uitreiken aan een van de achterblijvers als teken van waardering.

⁵ Zie: www.landmacht.nl.

Verwachtingen van partners

Zoals blijkt uit het voorgaande zet Defensie zich samen met vrijwilligers op verschillende manieren in om het thuisfront van uitgezonden militairen te informeren en ondersteunen. Maar de vraag is nu in hoeverre het aanbod aansluit bij de behoefte? In 2006 zijn vragenlijsten verzonden naar partners van militairen die werden uitgezonden naar Bosnië (EUFOR 4 of 5) of Afghanistan (ISAF: TFU 1 of 2). Ook de militairen zelf hebben een (verkorte) vragenlijst ontvangen.

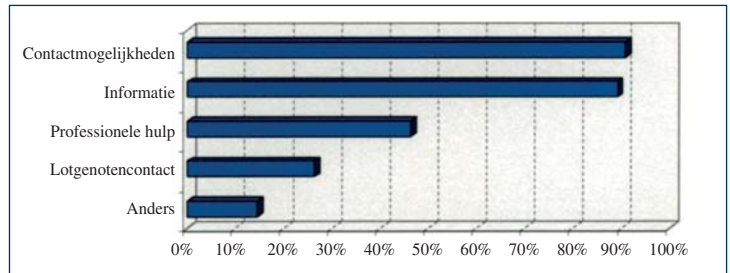
De vragenlijsten maakten deel uit van het onderzoek naar de ervaringen van militaire gezinnen tijdens een uitzending, dat in 2005 is gestart in opdracht van het Personeelscommando van de Koninklijke Landmacht. In totaal hebben partners en militairen 1915 ingevulde vragenlijsten geretourneerd, verspreid over drie momenten: vóór, tijdens en na de uitzending (zie tabel 1). Daarnaast hebben we 120 partners persoonlijk gesproken.

Tabel 1 Aantal respondenten per tijdmoment

	Voor	Tijdens	Na	Totaal
Partners	453	386	235	1074
Militairen	304	353	184	841
Totaal	757	739	419	1915

De vragenlijsten bevatten vragen die betrekking hebben op de thuisfrontzorg. Bijvoorbeeld: 'Wat verwacht u van Defensie nu uw partner wordt uitgezonden?' Een aantal opties was gegeven en men kon simpelweg door het zetten van een kruisje aangeven of het genoemde iets is waarvoor Defensie moet zorgen. Figuur 1 geeft de resultaten weer.

Het faciliteren van contactmogelijkheden met het uitzendgebied, zoals het verzorgen van post en telefonisch contact, beschouwen bijna alle partners (91 procent) als een verantwoordelijkheid van Defensie. Verder verwacht 89 procent van de partners informatie over de uitzending en bijna de helft (46 procent) professionele

Figuur 1: Wat verwachten partners van Defensie

hulpverlening. Indien nodig, zo werd er veelvuldig bij opgemerkt. Slechts 27 procent acht Defensie verantwoordelijk voor het creëren en stimuleren van lotgenotencontact. 15 procent van de partners geeft een aanvulling. Deze aanvullingen hebben bijvoorbeeld betrekking op een eerlijk en duidelijk verhaal, waardering, meer rekening houden met partners van militairen en een goede nazorg voor partner en militair. Een enkeling verwacht *alles waar partners behoefte aan hebben*. Of, het andere uiterste: *ik verwacht helemaal niets!*

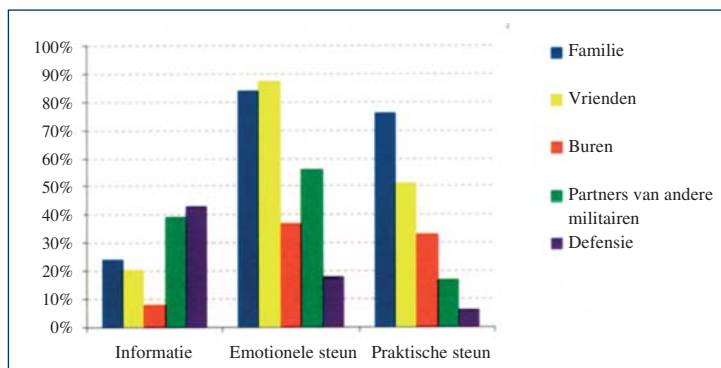
Voorafgaand aan een uitzending geeft 38 procent van de militairen aan dat ze verwacht dat hun gezin en/of de kinderen moeilijkheden zullen ondervinden tijdens hun afwezigheid. Een aanzienlijk percentage. Op de vraag van wie het gezin steun krijgt, antwoordt 43 procent: familie, 41 procent vrienden, 21 procent burens, 13 procent partners en/of familie van collega-militairen, 5 procent van (vrijwilligers of medewerkers van) Defensie en 1 procent van anderen.⁶ Enkel (1 procent) antwoordden dat hun gezin geen steun nodig heeft tijdens de afwezigheid. Personen binnen het directe sociale netwerk vervullen dus een belangrijke rol bij het verlenen van steun.

Ook uit de gegevens van partners blijkt dit. Vóór de uitzending hebben we aan hen gevraagd: 'Wie is belangrijk voor je / aan wie heb je veel als het gaat om:

- een goed gesprek of luisterend oor
- hulp met praktische zaken?
- informatie over de uitzending.'

Figuur 2 geeft de resultaten hiervan weer.

⁶ Er waren meerdere antwoorden mogelijk: het percentage geeft het aantal militairen weer dat 'ja' heeft geantwoord bij de verschillende steunbronnen.

Figuur 2: Belangrijke personen vóór de uitzending naar type steun

Emotionele steun

Als het gaat om een goed gesprek of luisterend oor, met andere woorden emotionele steun, blijken vrienden (87 procent) en familie (84 procent) de meest waardevolle bronnen. Ook andere partners van militairen, de zogenoemde lotgenoten, blijken belangrijk: ruim de helft (56 procent) van de ondervraagden geeft aan veel aan hen te hebben.

*Mensen die in hetzelfde schuitje zitten:
die weten hoe je je voelt,*

aldus een van de geïnterviewden. Voor 18 procent van de partners is Defensie een belangrijke bron van steun.

Praktische steun

Voor praktische steun blijken partners het meest aan te kloppen bij familieleden (76 procent), gevolgd door vrienden (51 procent), burens (33 procent), partners van andere militairen (17 procent) en Defensie (6 procent). Wat betreft de bronnen voor emotionele en praktische steun verschillen de resultaten niet veel van elkaar over de drie tijdstippen.

Waardering van Defensie als informatiebron

Als het gaat om informatie blijkt Defensie de belangrijkste bron te zijn: 43 procent van de partners geeft aan veel aan Defensie te hebben. Waardevolle bronnen zijn tevens andere partners van militairen: 39 procent

geeft aan dat zij belangrijk zijn als het gaat om het verkrijgen van informatie over de uitzending. Familie en vrienden worden door respectievelijk 24 en 20 procent van de partners als nuttige informatiebronnen beschouwd. Buren blijken wat dat betreft de minst belangrijke bron (8 procent).

Dat Defensie vóór de uitzending de belangrijkste informatiebron blijkt te zijn, is in lijn met wat we aan het begin van het artikel beschreven, namelijk dat familie en vrienden niet alle vragen kunnen beantwoorden. Defensie vervult een belangrijke rol als het gaat om mensen voorzien van snelle, nauwkeurige en betrouwbare informatie over de uitzending, simpelweg omdat ze de enige bron is die over deze informatie beschikt.

Opvallend is echter dat het percentage partners dat Defensie als waardevolle informatiebron beschouwt, de 43 procent niet overstijgt. Tevens is opmerkelijk dat Defensie tijdens en na de uitzending niet meer fungeert als belangrijkste bron wanneer het gaat om informatie over de uitzending (de percentages zijn gedaald tot 20 procent tijdens en 23 procent ná de uitzending). Lotgenoten blijken op deze momenten het meest waardevol (41 procent en 44 procent).

Wellicht ligt hieraan een spanningsveld ten grondslag: uit zorgvuldigheids- en veiligheids-

FOTO AVDD, R. GIELING

overwegingen brengt Defensie informatie soms wat laat en gefilterd naar buiten, wat niet overeenkomt met de behoefte van sommige achterblijvers aan zo spoedig mogelijke en maximale informatie. Men gaat dan op zoek naar andere informatiebronnen.

Waardering van informatievoorziening door Defensie

De Thuisfrontinformatiedag speelt een belangrijke rol in de informatievoorziening. Deze dag wordt georganiseerd voor militairen en hun relaties voordat de militairen vertrekken naar het missiegebied. Tijdens deze dag ontvangen ze belangrijke informatie, onder meer over het uitzendinggebied, de te benaderen instanties bij vragen of moeilijkheden, en praktische zaken als de richtlijnen voor het versturen van post.

Uit de vragenlijst blijkt dat de meerderheid (71 procent) van de partners deze dag heeft bezocht of van plan is deze te bezoeken indien deze nog niet heeft plaatsgevonden. De overige 29 procent heeft deze dag niet bezocht omdat men er geen behoefte aan heeft (30 procent) of verhinderd is te komen (27 procent). Verlof nemen (of krijgen) van het werk blijkt voor verscheidene partners een probleem. Voor enkelen (5 procent) was het moeilijk de dag te bezoeken vanwege de afstand. Van de partners die de Thuisfrontinformatiedag wel hebben bezocht, waardeert de meerderheid (65 procent) het als (zeer) zinvol (zie figuur 3).

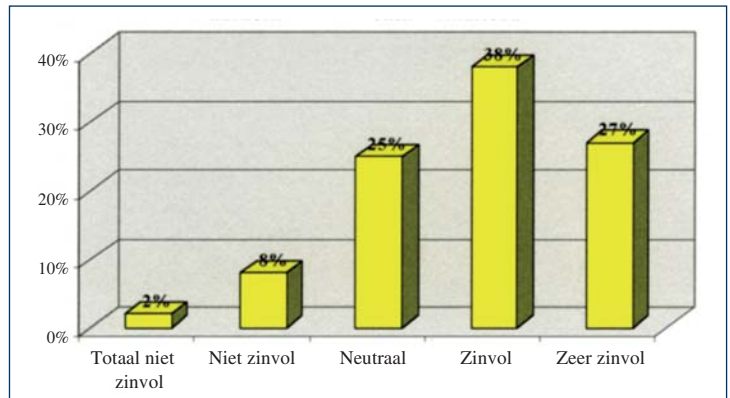
Eén van hen stelt:

(...) dat de thuisfrontdagen wel heel goed zijn. Dat geeft je een goed beeld van waar ze heen gaan en wat ze gaan doen.

Een kwart van de respondenten (25 procent) is neutraal en 10 procent vond de dag (totaal) niet zinvol.

Irak, Tallil Air Base, 2003.

De video met groeten van het thuisfront wordt na ontvangst direct bekeken in de recreatietent

Figuur 3: Waardering Thuisfrontinformatiedag

Zonder onderscheid te maken in de verschillende middelen die worden ingezet om het thuisfront van informatie te voorzien, vindt 18 procent van de partners dat de informatie die Defensie tijdens de uitzending verstrekt volledig voldoet aan de behoefte. Bijna de helft (45 procent) stelt dat de informatie grotendeels aan de behoeften voldoet, terwijl ongeveer een kwart (23 procent) meent dat er onvoldoende informatie wordt verstrekt. Een kleine groep (7 procent) stelt dat er geen enkele informatie wordt verstrekt. De overige 8 procent heeft geen behoefte aan informatie van Defensie.

Informereren van kinderen

In de interviews benadrukken verschillende partners het belang van het informeren van kinderen.

Die staan ook bloot aan veel invloeden van buitenaf: school, media en vrienden,

stelt een moeder. De boekjes Papa muis gaat op uitzending en Daar is papa, hier ben ik worden veelvuldig (voor)gelezen en zeer gewaardeerd. Maar, daarna houdt het op, aldus een moeder.

Er is weinig voor kinderen vanaf ongeveer 10 jaar,

vertelt een ander.

Pubers zijn een groep die vergeten is in de thuisfrontzorg. Er is geen voorlichting voor ze.

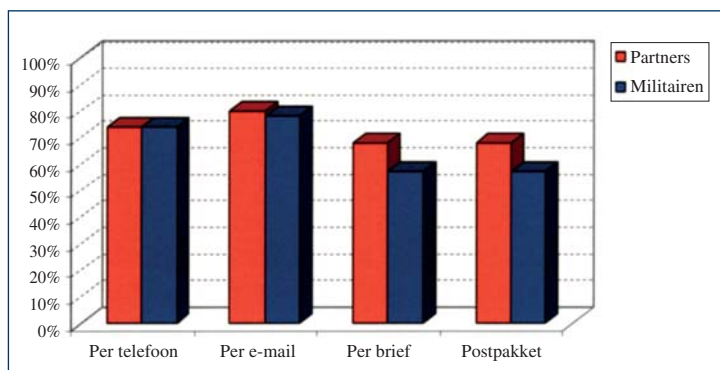
Voor de jonge kinderen speelt hoofdzakelijk het feit dat vader of moeder er niet is. Hoe ouder kinderen worden, hoe meer ze beseffen waar hun vader of moeder gedurende de uitzending verblijft, hoe meer ze over de missies horen in de media en hoe meer ze worden geconfronteerd met vragen over nut en noodzaak van de missie, op school of door vrienden bijvoorbeeld. Informatie voor de wat oudere leeftijdsgroepen zal zeer worden gewaardeerd, zo benadrukken verschillende partners.

Verscheidene ideeën zijn hierover geuit: een boekje op het niveau van deze leeftijd, bijeenkomsten organiseren voor kinderen (waarbij kinderen eventueel worden ingedeeld in verschillende leeftijdsgroepen).

(...) zodat de kinderen weten: er zijn meer kinderen zoals ik. Hoe vinden die kinderen het? Ze kunnen dan vragen stellen. (...) Nu vallen ze tussen wal en schip. Zijn ze een vreemde eend in de bijt op school, in de klas.

Een laatste partner vermeldt:

Zelf zou ik voorstander zijn van informatie speciaal voor de kinderen in de klas. Want ze weet dat haar papa naar Afghanistan gaat, maar hoe, wat en waarom – daar kan ze geen antwoord op geven en dan zien ze alleen de slechte/gevaarlijke dingen op tv. Ik denk dat een goede uitleg hierin héél veel kan doen. Ook voor voortgezet onderwijs zou hier een passende invulling aan gegeven kunnen worden.

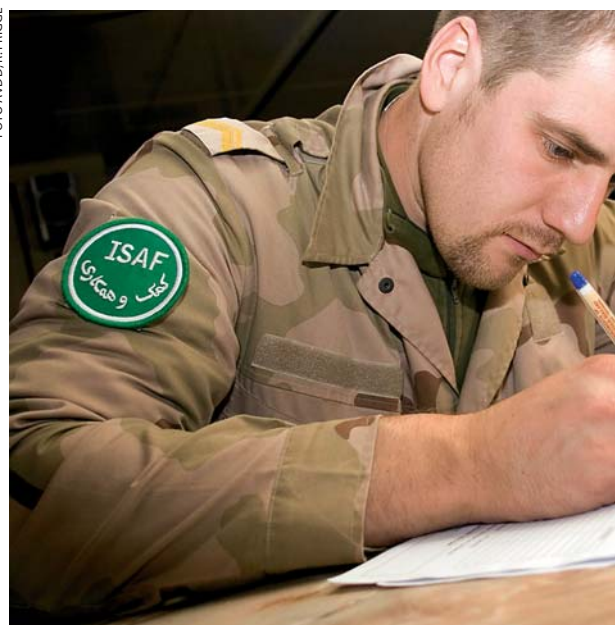
Figuur 4: Tevreden met contactmogelijkheden

Mogelijk kunnen bepaalde lespakketten op school ondersteuning bieden. Daarmee vergaren kinderen kennis over de missiegebieden en worden ze mogelijk ontlast in debatten.

Faciliteren van contact

Meer nog dan informatie over de uitzending verwachten bijna alle partners dat Defensie contactmogelijkheden faciliteert tussen het

FOTO AVDD, R. FRIGGE

thuisfront en de militairen in het uitzendgebied. In het eerste deel van dit drieluik (waarin de ervaringen van het thuisfront centraal staan) beschreven we dat zowel de militairen als het thuisfront de mogelijkheden die er zijn om contact te onderhouden goed benutten.

Het faciliteren van contactmogelijkheden is een belangrijk onderdeel van thuisfrontzorg waarvoor Defensie zorg draagt. Het blijkt dat de grote meerderheid van de partners en militairen tijdens de uitzending tevreden is over deze mogelijkheden.

Figuur 4 laat zien dat 74 procent van de partners en militairen (uitermate) tevreden is over de mogelijkheden om per telefoon contact te onderhouden. In een interview vertelt een partner wiens man in Uruzgan verblijft:

We hebben wel iedere dag telefonisch contact, dat vind ik wel top.

Met de mogelijkheden van e-mail is 80 procent van de partners en 78 procent van de militairen (uitermate) tevreden:

Vijf jaar geleden was internet er nog niet zoals nu. Als je nu gauw iets wil zeggen, kun je een

*'Task Force Uruzgan'.
Ondanks al het e-mail-
en telefoonverkeer
worden er nog steeds
brieven en postpakketten
verstuurd*

mailtje sturen. Ik stuurde ook postpakketten, maar hij had van iedereen zoveel pakketten gekregen dat hij zei: je hoeft echt niks meer te sturen. Alleen het hoognodige.

68 Procent van de partners en 57 procent van de militairen is (uitermate) tevreden over de mogelijkheden om zowel brieven als postpakketten te versturen. Dat zijn minder snelle manieren van contact en deze middelen worden wat minder frequent benut in vergelijking met telefonie en e-mail, maar ze worden toch zeer gewaardeerd.

Lotgenotencontact

Mensen leven met je mee, maar begrijpen niet altijd wat het inhoudt. Dat is wel eens moeilijk om uit te leggen.

In het eerste deel van dit drieluik beschreven we dat de omgeving soms moeilijk begrijpt wat een uitzending precies betekent voor de partner of het gezin.

Ze zijn zich niet zo bewust van de impact die het op je heeft,

zo verwoordt een partner het. Lotgenotencontact kan daarom een belangrijke functie vervullen. Partners van andere militairen maken dezelfde situatie mee, waardoor zij elkaar begrijpen en elkaar zo nodig kunnen voorzien van informatie of advies.

Dat is wel lekker van mensen die in hetzelfde schuitje zitten: die weten hoe je je voelt.

Lotgenoten vormen zoals gezegd een belangrijke bron van steun, vooral als het gaat om emotionele steun en informatie.

Hoewel Defensie verschillende activiteiten organiseert waarbij relaties van militairen elkaar kunnen ontmoeten, bezoekt nauwelijks de helft (46 procent) van de partners deze activiteiten of dagen tijdens de uitzending en beschouwt slechts een derde (34 procent) deze bijeenkomsten als een manier om contacten te leggen. Verschillende partners benadrukken de grote schaal waarop de activiteiten plaatsvinden.

Een partner wiens man met de formerende eenheid naar Uruzgan is uitgezonden:

Ik ben heel blij met de informatie- en familie-dagen maar omdat je er verder nooit bij hoort kom je daar heel vreemd binnen en zeker als het zo massaal is. Dan kun je je er ondanks alle mensen toch heel eenzaam voelen.

Ze voegt daar meteen aan toe:

De kinderen daarentegen hebben dan een superdag en voelen zich daardoor verbonden met papa, ondanks dat hij dan zo ver weg is. Van mij mag hier nog meer aandacht aan geschonken worden omdat het juist voor de kinderen heel erg lang is.

FOTO NINH

Een militair van SFIR installeert een webcam voor de thuisfrontdag op 12 september 2004

Een andere partner:

Het is juist van belang dat de eenheid vóór de uitzending op kleinschalige wijze meerdere malen een samenzijn met partners organiseert. Zo (...) kan men elkaar steunen.

Een laatste partner komt met een vergelijkbare suggestie:

Thuisfrontzorg in kleine cirkels, pelotonsgewijs een klein kringetje, dat werkt dus wel. Want mensen kennen elkaar.

Attenties

Tijdens de interviews brachten verschillende partners naar voren dat ze tijdens de uitzending een brief of e-mail hebben ontvangen uit het uitzendgebied van iemand anders dan hun man of vrouw, waarin ze op de hoogte werden gebracht van werkzaamheden en ontwikkelingen ter plaatse, en hoe zij dit waardeerden.

De commandant heeft een brief geschreven en gemaild naar alle partners. Heel leuk vind ik dat. Er staat in wat iedereen doet daar, welke stammen er wonen, waar ze mee te maken hebben.

Ook een verjaardagskaart of telefoontje om te informeren hoe het gaat wordt zeer gewaardeerd. Enkelen hebben een bos bloemen ontvangen:

Halverwege de uitzending kregen wij een boeket van de onderofficiersvereniging van het regiment. Top. Doen voor iedereen!

Deze kleine attenties maken geen deel uit van het thuisfrontzorgbeleid, maar vallen wel in zeer goede aarde bij het thuisfront.

Organisatie van thuisfrontzorg in het buitenland

De wijze waarop de Nederlandse krijgsmacht steun aan het thuisfront organiseert is ons bekend. Maar hoe pakken andere landen dat aan?⁷ Welke organisaties zijn het meest effectief en efficiënt in het verlenen van steun? En wat kunnen we van elkaar leren? Deze vragen leidden tot een internationaal vergelijkend onderzoek dat wij in 2006 uitvoerden.⁸ In België, Denemarken, Duitsland, het Amerikaanse kwartier (U.S. Army Garrison) in Heidelberg (Duitsland) en uiteraard Nederland hebben we verschillende personen geïnterviewd die zich bezighouden met thuisfrontzorg, onder wie beleidsmakers en vrijwilligers.

Al snel werd duidelijk dat de verschillende landen thuisfrontzorg op hun eigen wijze organiseren. Dat wordt in belangrijke mate beïnvloed door maatschappelijke, culturele en geografische factoren, iets waarvan we ons nog meer bewust werden tijdens onze aanwezigheid in de landen. De vraag of je van elkaar kunt leren wordt dan moeilijker te beantwoorden, aangezien iets in het ene land heel goed kan werken, maar niet blijkt te passen in de cultuur van een ander land.

Verenigde Staten

Zo leven Amerikaanse militaire gezinnen veelal in gemeenschappen (*gated communities*), op of om de basis. Deze gemeenschap fungeert als een soort uitgebreide familie. Het geven en ontvangen van steun verloopt doorgaans op spontane wijze. De formele organisatie van de

⁷ Voor een uitgebreide beschrijving verwijzen wij naar: Moelker, Andres, Poot (2008), tevens bron van de landenbeschrijvingen in dit artikel.

⁸ Het onderzoeksteam: René Moelker, Gabriëlla Poot en Manon Andres.

thuisfrontzorg bestaat uit professionals en vrijwilligers. Hun taken zijn zeer uitgebreid. Naast doorverwijzingen naar professionele hulpverlening, kunnen gezinnen hier terecht voor voorlichting en ondersteuning op allerlei gebied: wonen en verhuizen, financiën, opleiding en werkgelegenheid, juridische diensten, teambuilding, het onderhouden van je relatie gedurende de uitzending, et cetera.

Programma's en trainingen zijn gericht op de zelfredzaamheid van gezinnen. Coöptatie is stevig verankerd: de Amerikaanse krijgsmacht houdt de teugels in handen maar vrijwilligers vervullen een belangrijke rol in het succes van de thuisfrontzorg.

Denemarken

De Deense en Nederlandse organisatie van thuisfrontzorg voor families door families lijken op elkaar. Maar in Denemarken wordt steun aan het thuisfront bijna geheel door vrijwilligers georganiseerd.

In 2000 namen twee partners van militairen het initiatief om 'iets' te organiseren voor het thuisfront. Met steun van de vakbond is het initiatief uitgegroeid tot een netwerk van zo'n 20 vrijwilligers. Ze wonen verspreid over het land en hun belangrijkste taak is het creëren van lokale netwerken van gezinnen van militairen.

Evenals een steunnetwerk voor veteranen, dat op hetzelfde moment werd opgestart en waar ook gezinnen gebruik van mogen maken, opereert deze steunorganisatie volledig buiten de krijgsmacht om. De Deense defensieorganisatie heeft niet het voornemen om de thuisfrontorganisaties te coöpteren. Voor missiegerelateerde informatie is het thuisfront afhankelijk van de krijgsmacht. Hebben gezinnen behoefte aan professionele hulp, dan wordt verwacht dat ze gebruikmaken van de civiele gezondheidszorg, zoals elke andere inwoner van Denemarken.

Duitsland

In Duitsland opereren 31 thuisfrontzorgcentra verspreid over het land, die allemaal dezelfde diensten verlenen en dezelfde informatie geven

aan militaire gezinnen. De regionale centra staan onder leiding van één centraal thuisfrontzorgcentrum, die de activiteiten coördineert en controleert. Thuisfrontzorg wordt gezien als een verantwoordelijkheid van de defensieorganisatie. Vrijwilligers spelen nauwelijks een rol. Maandelijks worden bijeenkomsten georganiseerd voor alle gezinnen, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen krijgsmachtdelen of missies.

De belangrijkste taken van de thuisfrontorganisatie zijn: informeren, ondersteunen en het in contact brengen van gezinnen met andere gezinnen of met professionele hulpverleners (binnen of buiten de krijgsmacht). Naast dit *top-down* georganiseerde steunnetwerk, zijn twee *bottom-up* initiatieven ontstaan. Twee vrouwen van militairen proberen via hun internetsites gezinnen van militairen met elkaar in contact te brengen om elkaar zo te ondersteunen en adviseren wanneer dat nodig is.

FOTO: AVDD, H. KEERIS

Mariniers keren terug van hun missie in Eritrea en Ethiopië (UNMEE). Militairen geven aan dat de uitzending voor hen beter verloopt naarmate het thuis ook goed gaat

De websites zijn een succes. Eén van de vrouwen verzamelt de ervaringen die op haar site naar voren komen om zo de behoeften in beeld te brengen, en presenteert de bevindingen aan de thuisfrontzorgorganisatie. Het succes van de websites bewijst de effectiviteit van een systeem van thuisfrontzorg waarin vrijwilligers,

afkomstig uit het thuisfront, actief zijn. Zij weten tenslotte het beste waar de behoeften liggen.

België

België, ten slotte, had tot voor kort niet veel zicht op de behoeften van gezinnen van uitgezonden militairen. Thuisfrontzorg is hier volledig gebaseerd op de perceptie van de defensieorganisatie. Het thuisfront zelf speelt hierin geen rol. De organisatie kan worden opgedeeld in drie hoofdtaken, die worden uitgevoerd door drie aparte groepen.

Op de eerste plaats is de achterwacht van de uitgezonden eenheid (deze kan bestaan uit één persoon of een heel team) verantwoordelijk voor het ondersteunen van de militairen en hun gezinnen. De inspanningen van deze personen bepalen de kwaliteit en kwantiteit van de steun. Ze zijn verantwoordelijk voor het organiseren van een informatiebijeenkomst, een vertrekceremonie en voor het al dan niet oprichten van een website.

Daarnaast zijn er professionals die kunnen voorzien in psychosociale ondersteuning wanneer dat nodig is. En ten slotte zijn er twee regionale steuncentra, één in het Vlaamse deel en één in het Waalse gedeelte van België, waar activiteiten worden georganiseerd en mensen elkaar kunnen ontmoeten. Opmerkelijk in België is dat militaire gezinnen meer verwachten dat voorzieningen voor hen geregeld worden dan dat ze zich actief inzetten voor de organisatie van thuisfrontzorg. Steun wordt duidelijk verleend *aan* gezinnen, niet *door* gezinnen.

Tot slot

Normaliter richten families zich niet naar (formele) organisaties wanneer ze behoefte hebben aan steun, ook al zijn deze organisaties erop gericht te helpen met bepaalde vraagstukken en problemen.⁹ Mensen zoeken, zoals eerder gesteld, steun doorgaans in hun directe sociale netwerk, waar familie en vrienden een belangrijk deel van uitmaken.

Maar deze personen kunnen niet altijd voorzien in specifieke informatie- en steunbehoeften, bijvoorbeeld rond een uitzending. De defensieorganisatie draagt een verantwoordelijkheid in het informeren en ondersteunen van het thuisfront gedurende een uitzending en zet zich daar samen met vrijwilligers op verschillende manieren voor in. De betrokkenheid van vrijwilligers in de uitvoering van de thuisfrontzorg draagt in belangrijke mate bij aan de effectiviteit van het systeem. Deze vrijwilligers, afkomstig uit het thuisfront van militairen, weten ten slotte waar de behoeften liggen. Ze kunnen ideeën aandragen en initiatieven nemen om op die behoeften in te spelen.

Uiteraard verschillen de behoeften aan steun en informatie per gezin. Partners brachten enkele aandachtspunten naar voren, waaronder een minder grootschalige opzet van thuisfrontdagen en meer aandacht en informatie voor de wat oudere kinderen. Desondanks kunnen we stellen dat de meerderheid van de partners de thuisfrontzorg in de huidige vorm waardeert. Steun heeft een positief effect op het welbevinden van mensen, zo tonen verschillende onderzoeken aan, wat het belang van thuisfrontzorg onderstreept. ■

Literatuur

- Granovetter, M.S., 'The strength of weak ties.' *American Journal of Sociology* 78 (1973) (6) 1360.
- Moelker, R., 'Geschiedenis van de thuisfrontzorg.' In: *Kernvraag* 123, Thuisfront en de militair. Hoe gaat het met de zorg? Uitgave van de Diensten Geestelijke Verzorging bij de krijgsmacht, Den Haag, 2000.
- Moelker, R., Andres, M., Poot, G., 'Supporting Military Families. An international comparative study in social support arrangements for military families.' In: A. Weibull, B. Abrahamsson, *The heritage and the present. From invasion defence to mission oriented organization*. Swedish National Defence College, Stockholm, 2008, 243-268.
- Unger, D.G., Powell, D.R., 'Supporting families under stress: The role of social networks.' *Family Relations*, 29 (1980) 566.

⁹ Unger & Powell (1980).

Dynamiek en verandering?

Maatschappij en krijgsmacht in Nederland in 2008

Er zit beweging in de Nederlandse civiel-militaire betrekkingen. Er gebeurt van alles, er valt veel waar te nemen en te overdenken, en toekomstige ontwikkelingen tekenen zich af – als onmiskenbaar feit of als mogelijkheid. Zo ruimt de samenleving enerzijds meer plaats in voor de traditioneel onderschatte militaire dimensie van verleden en heden, maar neemt anderzijds fysiek en mentaal de afstand tussen burgermaatschappij en krijgsmacht toe.

R.P.F. Bijkerk*

En wat te denken van het spanningsveld tussen de brede steun voor de noodzaak van de krijgsmacht en het ontbreken van een afdoend publiek draagvlak voor de missies in Irak en Uruzgan? Een ander punt betreft de civiel-militaire effecten van de veranderende bevolkingssamenstelling. En dan is er de actualiteit van het Nederlandse optreden in Afghanistan. Die werkt op allerlei manieren door – bijvoorbeeld als het gaat om het ontstaan van nieuwe openbare rituelen rond het afscheid van gesneuvelde militairen.

Deze essayistische bijdrage bouwt voort op het in het juninummer van de *Militaire Spectator* gepubliceerde artikel over de opvattingen die Nederland heeft van zijn krijgsmacht en op het artikel over de houding van de publieke opinie tegenover de missie in Uruzgan in het juli/augustusnummer.¹ Door toevoeging van relevante civiel-militaire thema's en trends, en door nadere analyse en interpretatie, wordt een vervolgslag gemaakt – en getracht de stelling te onderbouwen dat er momenteel veel gaande is op civiel-militair vlak.

Het achterliggend doel van dit artikel is de gedachtevorming te stimuleren over de huidige en toekomstige verhouding tussen maatschappij en krijgsmacht in Nederland. Een onderwerp dat meer aandacht verdient dan het nu krijgt, zeker waar het gaat om aspecten die het actuele beleid en de korte termijn overstijgen.

Civiel én militair

Nederland is een weinig militaire natie. Dat is de *communis opinio*. Soms wordt zelfs kortweg gezegd dat Nederlanders 'antimilitaristisch' zijn. Wat natuurlijk onzin is, gelet op de sinds jaar en dag geleverde defensie-inspanning, de feitelijke inzet van de krijgsmacht (in Uruzgan zelfs in het voorste internationale gelid), en de marginale politieke rol van principieel antimilitaristen.

Nederland kan wellicht het beste worden gekenschetst als een vooral burgerlijk land. Als een goed geordende en welvarende *civil society*. Een samenleving echter, die wel degelijk een militaire dimensie heeft. Al past het bij het nationale zelfbeeld om dat feit, al dan niet wat lacherig, te bagatelliseren.

In de Nederlandse geschiedenis is die militaire dimensie overal aanwijsbaar. De Republiek ontstond door een gewapende opstand en deed, bij voorkeur ter zee, als grote mogendheid

* De auteur is militair-historicus en zelfstandig adviseur, onderzoeker en publicist – onder meer inzake civiel-militaire betrekkingen. Hij studeerde geschiedenis aan de Universiteit Utrecht.

1 Jan Schoeman, 'Meer plicht dan passie. Nederland over zijn krijgsmacht en veteranen', in: *Militaire Spectator* 177 (2008) (6) bladzijde 320-330. Jan van der Meulen, Amber Vos, 'De publieke opinie over Uruzgan', in: *MS* 177 (2008) (7-8) bladzijde 393-402.

graag aan *power projection*. Een modern begrip als *imperial overstretch* blijkt eveneens van toepassing. Althans wanneer wordt gekeken naar de succesvolle maar rampzalig uitputtende landoorlogen tegen het Frankrijk van Lodewijk de Veertiende.

Het achterliggend doel van dit artikel is de gedachtevorming te stimuleren over de huidige en toekomstige verhouding tussen maatschappij en krijgsmacht in Nederland

En in de negentiende eeuw mocht Nederland dan definitief een kleine mogendheid zijn geworden, het leverde wel degelijk een substantiële defensie-inspanning. Bovendien was er – anders dan het aloude beeld van internationaal-politieke naïviteit en militair gepruts wil – een verdedigingsconcept dat gegeven de omstandigheden realistisch en, al

COLLECTIE NIMH

Michiel de Ruyter was binnen het onderwijs half vergeten. Tot 2007, toen zijn vierhonderste geboortedag grootscheeps werd gevierd

bleef er aangaande de ‘dode weermiddelen’ en ‘levende strijdkrachten’ altijd het nodige te wensen over, in beginsel ook effectief was. De grondslag ervan was de nuchtere taxatie dat de nabijgelegen grote mogendheden elkaar het bezit van Nederland niet gunden, en er dus waarschijnlijk hulp van buiten zou komen – van ‘de vijand van de vijand’. En met als uitwerking een goed doordachte keuze voor geconcentreerde verdediging – de ‘vesting Holland’ – gecombineerd met een slim stelsel van voorbereide inundaties.

De meer recente Nederlandse geschiedenis heeft eveneens haar militaire dimensie. Vanwege de Tweede Wereldoorlog, maar ook door de dekolonisatiestrijd in Nederlands-Indië en de bijna-oorlog om Nieuw-Guinea, vanwege de oudere (Korea, UNIFIL) en de vele nieuwere VN-missies, en met de uitzending naar Irak en de huidige gevechtshandelingen in Uruzgan.

Militaire dimensie: onderwijs en media

Wat opvalt, is dat de samenleving meer oog lijkt te krijgen voor de militaire kant van Nederland. En er, anders dan in de gepolariseerde jaren zeventig en tachtig, meer ontspannen of misschien beter gezegd niet-dogmatisch mee omgaat. Als voorbeeld kan de herdenking gelden van de vierhonderste geboortedag van Michiel de Ruyter, in 2007.

Onderdeel daarvan was een project met als doel het in basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs op een vernieuwende en inspirerende wijze benutten van deze in de historische canon opgenomen ‘icoon’. Dat dit gebeurde, was op zichzelf al bijzonder. Want Michiel de Ruyter was binnen het onderwijs half vergeten of werd geassocieerd met een achterhaald soort heldendom en nationalisme.

Het scholenproject bleek bovendien een succes. Docenten en leerlingen konden goed uit de voeten met de onderwijskundig opgepoetste admiraal. Bij het vak geschiedenis, in het kader van burgerschapsvorming (‘De Ruyter als man die zijn verantwoordelijkheden nam’), en bij

discussies over morele dilemma's in oorlogstijd of over oude en nieuwe helden.²

Binnen het onderwijs zijn overigens meer voorbeelden te geven. Van het eindexamenonderwerp 2008 en 2009, getiteld *Ten oorlog!*³, tot en met het nog kleinschalige maar door deelnemende scholen gewaardeerde project *Verhalen van veteranen*, met als kern ontmoetingen tussen leerlingen en oude én jonge veteranen.⁴

Dat de Nederlandse samenleving meer aandacht krijgt voor haar militaire dimensie kan ook anderszins worden geïllustreerd. Gespecialiseerde historici hebben Nederlands militaire geschiedenis – op de gebeurtenissen in en rond de Tweede Wereldoorlog na, lange tijd een tamelijk verwaarloosd terrein – ondertussen redelijk goed in kaart gebracht en een serieuze plek gegeven in de geschiedwetenschap.

Ook was er het instellen van een jaarlijkse Veteranendag, in 2005.

Met een defilé en een centrale manifestatie in Den Haag en met lokale activiteiten in inmiddels maar liefst zo'n tweehonderd andere gemeenten. In korte tijd lijkt hier een civiel-militaire traditie te zijn 'uitgevonden'. In de Nederlandse verhoudingen is dat eigenlijk heel opmerkelijk.

En dan is er de pregnante militaire actualiteit. In december 2006 werden de Nederlandse militairen in Afghanistan via een internetstemming die het *NOS Journaal* had georganiseerd, gekozen tot 'nieuwsman/-vrouw van het jaar'. In diezelfde maand riep het opinieweekblad *Elsevier* 'de soldaat in Uruzgan' uit tot Nederlander van het jaar.

Eind 2007 pakte het dagblad *De Telegraaf* dagenlang groots uit met een Kerstactie voor 'onze militairen overal ter wereld', en speciaal voor 'onze mannen en vrouwen in Zuid-Afghanistan'. Er werden Kerstgroeten afgedrukt van alle ministers. Er was een speciale bijlage (en internetsite) met talloze groeten vanuit en naar Uruzgan. En de krant ontving:

FOTO AVDD

De eerste veteranendag (29 juni 2005) werd gehouden op de verjaardag van wijlen Prins Bernhard

*de meest uiteenlopende steunbetuigingen, loftuigingen en gedichten (...) vanuit de hele bevolking, jong en oud, voor- en tegenstanders van de missie.*⁵

binnen. In mei 2008, ten slotte, werden de Nederlandse Uruzgan-militairen bij de uitreiking van de jaarprijzen voor de journalistiek uitgeroepen tot 'Nieuwsmaker van 2007'. Een predicaat dat de minister van Defensie via een toespraak in dank aanvaardde.

Draagvlak onder druk?

Opinieonderzoeken geven aan dat de steun voor het bestaan en de taken van de krijgsmacht groot en stabiel is. Ondanks het overstappen op een kleine beroepskrijgsmacht en het expeditionair optreden in vreemde landen.

De krijgsmacht beschikt al met al over een aanzienlijk maatschappelijk kapitaal. Een gegeven dat de militairen zélf nog wel eens willen onderschatten. Deze steun voor de krijgsmacht is, anders dan de toegenomen aandacht voor

2 *De educatieve kajuit. Scholenproject 400 jaar Michiel de Ruyter.* Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Enschede, 2007.

3 Zie: Pia Fruytier, Jan van Oudheusden, Willem van der Spek, Rein Bijkerk, *Ten oorlog! Europese oorlogen 1789-1919.* Met bijbehorende vierdelige schooltelevisieserie. Teleac/NOT, Hilversum, 2007.

4 Dit onderwijsproject wordt uitgevoerd door het Veteraneninstituut te Doorn.

5 *De Telegraaf*, 17, 18 en 23 december 2007.

de militaire dimensie, niet nieuw maar is tegelijkertijd voor de toekomst geen vanzelfsprekendheid. Een viertal civiel-militaire aandachtspunten kan dat duidelijk maken.

Grotere fysieke afstand

Allereerst is na de Koude Oorlog de fysieke afstand tussen maatschappij en krijgsmacht veel groter geworden. Steeds minder burgers komen *in persoon* in aanraking met de militaire wereld. De opkomstplicht is 'opgeschort', zoals de officiële omschrijving luidt, en komt in normale tijden zeker niet meer terug. Ondanks mediagenieke oproepen tot herinvoering, zoals laatstelijk uit de mond van vertrekkend Commandant der Strijdkrachten Dick Berlijn. Vaak gaat de discussie dan trouwens vooral of zelfs uitsluitend over *sociale* dienstplicht als

Humoristische prentbriefkaart over het animo voor opkomst bij de Landweer tijdens de mobilisatie 1914-1918

COLLECTIE NIMH

COLLECTIE NIMH

dingstrajecten in het onderwijs. En ook treedt de krijgsmacht, als bewuste keuze, meer dan vroeger naar buiten als het gaat om ceremoniële gebeurtenissen. Maar dat laat onverlet dat de civiel-militaire contactmomenten sterk zijn afgenomen.

Tot nu toe staat dit een brede steun voor de defensie-inspanning, voor de noodzaak van de krijgsmacht, niet in de weg. Toch valt, als gevolg van de (al dan niet verder doorzettende) fysieke marginalisering van de krijgsmacht, een toekomstig neerwaarts effect op het draagvlak niet uit te sluiten. Bijvoorbeeld in combinatie met een verminderde feitelijke inzet en het daardoor afnemen van de militaire zichtbaarheid in de media – waarna zich vervolgens aan de publieke opinie de vraag opdringt naar het nut van de defensie-inspanning.

Publiek debat

Over het defensiebeleid is altijd publiek debat. Zo bepleitte het wetenschappelijk bureau van het CDA in 2007 een groei van het defensiebudget. De PvdA-Kamerfractie beklemtoonde vervolgens in haar defensienotitie juist de noodzaak van scherpere keuzes – inclusief een meer bescheiden formulering van het militaire ambitieniveau.⁶

Naar Hollandse gewoonte heeft de minister van Defensie nu een soort commissie, een ambte-

Spotprent van Johan Braakensiek op de persoonlijke dienstplicht, 1898

oplossing voor maatschappelijk ongemak. Het fysieke contact is tevens verminderd door de vergaande inkrimping en geografische concentratie van de krijgsmacht. In grote delen van het land zijn militairen niet of nauwelijks meer aanwezig. Wel is een aantal nieuwe *niches* gecreëerd, zoals de militair georiënteerde oplei-

⁶ Zo ver de wereld strekt. Ambities voor de Nederlandse krijgsmacht in een veranderende internationale omgeving (Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, Den Haag, mei 2007); In dienst van Nederland, in dienst van de wereld. Een plan voor een actieve en doelmatige krijgsmacht (Angeliën Eijnsink, Tweede Kamer-fractie PvdA, Den Haag, november 2007).

lijke ‘denktank’, ingesteld die zich over het vraagstuk van ambities en kosten buigt. Maar politiek wellicht veel wezenlijker, en dat is een tweede civiel-militair aandachtspunt, dan deze en andere Haagse exercities is het draagvlak-probleem dat zich bij de jongste missies voordoet. Of beter gezegd: het eventuele effect daarvan op langere termijn. Want er mag onder de bevolking steun zijn voor de krijgsmacht, voor het huidige militaire optreden in Uruzgan ontbreekt nadrukkelijk een afdoend maatschappelijk draagvlak. En dat was ook al het geval bij de missie in Irak.

Opmerkelijk genoeg heeft dit gegeven nog niet geleid tot een grote ‘anti-oorlogcoalitie’ van parlementaire tegenstanders, buitenparlementaire actievoerders en verontruste burgers.

Vredesdemonstratie in de jaren dertig

Al kan wat niet is, snel komen – zeker bij oplopende aantallen slachtoffers. Maar een ander mogelijk effect is belangrijker. Wanneer Nederlandse militairen telkens worden ingezet voor missies waarin de samenleving zich onvoldoende kan vinden, dreigt namelijk de geleidelijke uitholling van het tot nu toe zo stabiele algemene draagvlak voor de krijgsmacht. De Adviesraad Internationale Vraagstukken sprak in dit kader al waarschuwend woorden.⁷

Veranderende tijden

Een derde civiel-militair aandachtspunt betreft de onvermijdelijke doorwerking van de veranderende bevolkingssamenstelling op de verhouding tussen maatschappij en krijgsmacht. Toen in de aanloop naar het Amerikaanse ingrijpen in Irak de publieke opinie werd gepeild, bleken er aanzienlijke verschillen tussen de mening van Nederlanders met een islamitische achtergrond en de rest van de bevolking. Zo toonde de eerste groep zich extra kritisch over een mogelijke militaire aanval (ook wanneer de toenmalige VN-wapeninspecties niets zouden uithalen).

Tevens zagen Nederlanders met een islamitische achtergrond veel meer dan de rest van de bevolking de internationale rol van Amerika

als voornamelijk oorzaak van het ontstaan van het terrorisme van Al Qaida.⁸ Een onderzoek uit het najaar van 2005, waarvan volgens de betreffende onderzoekers op methodologische grond de uitkomsten overigens met enige voorzichtigheid moeten worden gehanteerd, bevestigde het verschil tussen de mening van de bevolking als geheel en – in dat geval – Nederlanders met een Marokkaanse achtergrond. De Marokkaanse Nederlanders bleken veel negatiever te staan tegenover de

missie in Irak en het optreden in Afghanistan na 2001. Ook hun oordeel over de uitgezonden militairen was negatief, heel anders dan bij de bevolking als geheel.⁹

7 Zie het rapport *Maatschappij en krijgsmacht* van de Adviesraad Internationale Vraagstukken. Den Haag, april 2006, bladzijde 14 en 28.

8 Jan van der Meulen, 'Een jaar later. De stand van de publieke opinie', in: *Civiel/Militair. Magazine voor maatschappij en krijgsmacht* (2002) (4).

9 *Veteranenmonitor 2005. Eindrapportage*. Blauw Research/Veteraneninstituut, Doorn, oktober 2005. Dit onderzoek vond plaats vóór de missie in Uruzgan.

Het ligt voor de hand dat met de groei van het aantal Nederlanders met een islamitische achtergrond en door hun toenemende politieke participatie, dit soort percepties en meningen aan gewicht zullen winnen. Dat geldt voor specifieke militaire missies, maar bijvoorbeeld ook als het gaat om de opstelling jegens de VS.

Een vierde kwestie betreft de constatering dat in de westerse samenlevingen gedragsregels en omgangsvormen – al zal menig krantenlezer misschien een andere indruk krijgen – steeds verfijnder en subtieler worden. En dat het geweldselement almaar verder wordt teruggedrongen. Langs die hoger gelegde civiele meetlat wordt ook de van oudsher niet altijd even fijnbesneden militaire subcultuur gelegd. Gedragsontsporingen van militairen die vroeger binnen de samenleving nog wel eens werden afgedaan met een ‘ach, zo’n café-vechtpartij hoort er nu eenmaal bij’ of ‘een pesterijtje loopt wel eens uit de hand’, trekken nu veel media-aandacht en worden maatschappelijk en politiek niet meer geaccepteerd.

Mag dit worden gezien als het heilzaam voortschrijden van de beschaving, bij de militaire *core business* – het uitoefenen van geweld – kan een civiel-militair probleem ontstaan. Want ook

Het werd al geconstateerd dat een afdoend maatschappelijk draagvlak ontbreekt. Tegelijkertijd is er evident waardering voor de uitgezonden mannen en vrouwen. De publieke opinie blijkt dus goed in staat tot een onderscheid tussen politieke kritiek enerzijds en empathie jegens de uitgezonden militairen anderzijds. Een belangrijk gegeven, omdat de militair als individu dus niet wordt aangekeken op een betwiste keuze van kabinet en parlement.

In de media is eenzelfde tweedeling waarneembaar. Aan de ene kant zijn er de kritische beschouwingen over de politieke zijden van de missie. Aan de andere kant is er, waar het de militairen ter plekke betreft, interesse en waardering – en trouwens ook een zekere fascinatie met de spannende wereld van oorlog en geweld.

Bijzondere media-acties

Tevens zijn er bijzondere media-acties. Genoemd werden al de respectievelijke uitroepingen tot ‘nieuws Persoon’, ‘nieuws maker’ en ‘Nederlander van het jaar’ en de Kerstgroet-actie van *De Telegraaf*. Daaraan kan als voorbeeld nog

Langs die hoger gelegde civiele meetlat wordt ook de van oudsher niet altijd even fijnbesneden militaire subcultuur gelegd

beheerst en proportioneel toegepast geweld is zelden ‘chirurgisch’ en een oorlog is nooit ‘schoon’. Al zou een samenleving die – begrijpelijk en terecht – sterk gericht is op het terugdringen en minimaliseren van het geweldselement dat nog zo graag willen.

Omgaan met ‘Uruzgan’

Wie aan de hand van opinieonderzoek en de berichtgeving in de media de houding tegenover de Nederlandse missie in Uruzgan beziet, ontwaart een meerkleurig beeld.

FOTO AVDDI, R. FRIGGE

'Task Force Uruzgan'. Er is veel waardering voor de uitgezonden militair als individu. Tegelijkertijd is er weinig publieke steun voor de missie

van legering van de gesneuvelde(n), en de vele internet-condoleances. Het zegt allemaal iets over de huidige samenleving, die veel meer dan vroeger moeite heeft met een 'voortijdige' en gewelddadige dood, waarin de aandacht voor het individu en compassie met slachtoffers sterk zijn toegenomen, en waarin – na decennia van kaalslag en verwaarlozing – weer meer ruimte is voor rituelen en gedenkplaatsen.

Tot slot

Er is meer aandacht voor de militaire dimensie van Nederland. Maar er is ook een toegenomen fysieke en mentale afstand tussen samenleving en krijgsmacht, en een gebrek aan publieke steun voor de missie in Uruzgan. Tegelijkertijd is er veel waardering voor de individuele uitgezonden militairen, en is er een breed en stabiel draagvlak voor de krijgsmacht en de defensie-inspanning in meer algemene zin.

Wel is het zo dat de huidige inzet voor missies waarvoor afdoende publieke steun ontbreekt op dit punt risico's met zich meebrengt. En verder speelt de invloed van de veranderende bevolkingssamenstelling een rol. En zijn er nieuwe openbare rituelen ontstaan rond het afscheid van gesneuvelde militairen.

Zoals gezegd: er is momenteel in Nederland veel gaande in de verhouding tussen maatschappij en krijgsmacht. En het is goed – en wellicht vooral ook verstandig – als men zich daar rekenschap van geeft. ■

worden toegevoegd het 'literaire trainingskamp' dat *de Volkskrant*, in samenwerking met Defensie en onder begeleiding van de schrijver Arnon Grunberg, aanbiedt aan teruggekeerde Afghanistan-gangers. Het doel ervan is het op papier krijgen en deels ook in boekvorm publiceren van hun ervaringen.

Nieuwe rituelen

Van een heel andere orde is de constatering dat, nu er voor het eerst sinds lange tijd geregeld gesneuvelden te betreuren zijn, rond het afscheid van omgekomen militairen vaste en deels nieuwe openbare civiel-militaire rituelen gestalte krijgen. Bijvoorbeeld de persconferentie van de Commandant der Strijdkrachten. En de openbare meelevende woorden van de minister van Defensie (ondersteund door die van de minister-president). De levensbeschrijving en foto's van de omgekomen militair of militairen in de krant – soms geplaatst in een soort eregalerij: 'Gestorven voor een betere wereld'. De plechtige aankomst van de met de Nederlandse vlag bedekte kisten op de vliegbasis Eindhoven, het condoleanceregister in het gemeentehuis van de woonplaats en de plaats

Network Enabled Capabilities bij het grondoptreden

Leiden abstracte visie en beleid tot profijt op de werkvloer?

Het begrip *network enabled capabilities* (NEC) kwam ongeveer tien jaar geleden op. NEC staat te boek als één van de grootste *force multipliers* van deze tijd. Toch lijken stafkaart en radio nog steeds de belangrijkste instrumenten om gedeeld overzicht te krijgen. NEC houdt belofte in voor militaire operaties als het gaat om *situational awareness*, besluiten en gewenste effecten. Een belangrijke randvoorwaarde is dat Defensie nu investeert in de voorbereiding van een joint opleiding en training met deze middelen.

*D.M. Brongers – luitenant-kolonel der cavalerie**

Network enabled capabilities: a revolution in military affairs! Als we afgaan op de vele studies, seminars en artikelen dan is NEC is één van de grootste *force multipliers* van deze tijd. De publicaties lezend komt niettemin de gedachte op: allemaal waar, maar wat nu? De theorie blijft vaak op een hoog abstractie-niveau hangen, waardoor concrete stappen schoorvoetend volgen. Er wordt al vele jaren, zowel nationaal als internationaal, gesproken over NEC.¹ Maar de commandant van de Nederlandse *battlegroup* in Uruzgan die leiding gaf aan de grootschalige acties in Chora in juni 2007, voerde zijn besluitvorming uit op een papieren stafkaart. Verder was de aloude *combat net radio* zijn belangrijkste middel om zijn *shared situational awareness* te ontwikkelen. Dergelijke voorbeelden doen terecht de vraag rijzen of en wanneer NEC nu echt iets gaat

betekenen op het uitvoerende niveau. Een antwoord op die vraag zou kunnen voorkomen dat ontluikend cynisme gaat omslaan in weerstand. Want zoals een redactioneel artikel in *Carré* eerder dit jaar verzuchtte: 'Als NEC zo belangrijk is (...), waarom is het dan op de werkvloer kommer en kwel?'²

In dit artikel probeer ik een antwoord te geven op de vraag of NEC ooit aan de hoge verwachtingen gaat voldoen. Hoewel het concept voor alle operationele commando's en vormen van optreden geldt, zal ik me hier voornamelijk beperken tot NEC voor het grondgebonden optreden. Eerst zal ik uitleggen wat NEC inhoudt en wat het doel er van is. NEC valt daarbij uiteen in tastbare *services*, functionaliteiten en begrippen.

Vervolgens ga ik dieper in op de belangrijkste informatieontwikkeling: de *Command&Control* (C2)-data. Daarna komt aan de orde waar de prioriteiten van de materiële ontwikkelingen zouden kunnen liggen. Deze materiële ontwikkelingen zullen in balans moeten zijn met overige invloedsfactoren zoals doctrine, commandovoering, training, organisatie en personeel. Binnen dit proces liggen zeker nog uitdagingen.

* De auteur is geplaatst op het Command&Control Support Centre in Ede als *senior operational architect*. Hij is onder meer belast met de operationele consequenties van *Network Enabled Capabilities* en het ontwikkelen van een nieuw commandopostconcept.

1 In de Verenigde Staten is het begrip *Network Centric Warfare* (NCW) of *Network Centric Operations* (NCO) circa tien jaar geleden voor het eerst ontwikkeld. NEC is de term die het Verenigd Koninkrijk voor dezelfde doctrine gebruikt en die Defensie heeft overgenomen. Zie ook: http://en.wikipedia.org/wiki/Network-centric_warfare.

2 'Inpluggen om mee te tellen' in: *Carré*, jaargang 31, 4-2008. Blz. 5.

Definitie en doel

Definities van NEC

Er zijn meerdere definities van NEC. De beleidsontwikkelingsstudie 'Netwerkend Optreden' van Defensie noemt er zoal vier – alle afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk – maar stelt geen Nederlandse definitie vast.³ Op basis van de NAVO-definitie en beschouwing van de Britse omschrijvingen in genoemde studie, geldt voor dit artikel de volgende definitie:

NEC is het vermogen om tot completere en snellere informatie-uitwisseling te komen op zowel technisch, sociaal als cognitief gebied tussen relevante militaire en niet-militaire sensoren, beslissers, supporters en effectbrengers, waardoor op basis van betere beslissingen en betere uitvoering het militair vermogen van de eenheid toeneemt, teneinde betere effecten te realiseren.

geïntroduceerd. Het zijn de factoren van Doctrine, Commandovoering, Training en opleiding, Organisatie, Materieel en techniek en Personeel⁴. Dit is een structuur om ontwikkelingen in samenhang te bekijken en hierin synergie te brengen, met als doel tot een optimaal effect te komen.

Het doel van NEC

Het belangrijkste doel van NEC is het genereren van betere effecten. Hoe die te realiseren zijn is te illustreren met de *benefit chain* in figuur 1. De basis is het niveau van netwerk en transmissie (eerste laag). Deze schept de randvoorwaarde om überhaupt informatie te kunnen delen. Als dit in zekere mate is gerealiseerd, is hierop een informatielaag te bouwen (tweede laag). Deze twee onderste lagen samen maken het mogelijk om daadwerkelijk (*near*) real-time informatie uit te wisselen. Deze informatie bestaat technisch gezien uit gestructureerde

CARTOON W. RIETKERK

'Val me niet lastig met nieuwe ideeën, ik moet een oorlog voeren!'

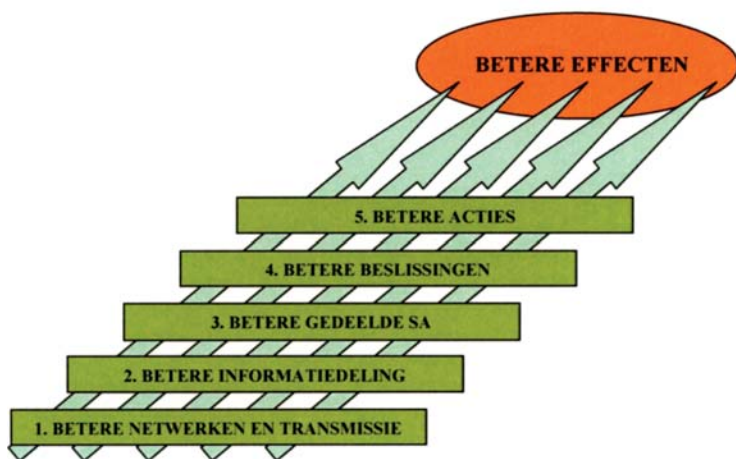
Om deze potentie waar te maken, zal vanuit een breed perspectief naar de ontwikkelingen rond NEC gekeken moeten worden. Zoals blijkt uit de definitie gaan de invloed en eisen van NEC verder dan alleen het materieelgebied: dit is slechts de aanjager. Om dergelijke consequenties in al hun aspecten te kunnen beoordelen, zijn een paar jaar geleden bij Defensie de DCTOMP-factoren

en ongestructureerde data, maar velen zal dit weinig zeggen. Voor de beeldvorming is het daarom beter te spreken over informatievormen of services waarlangs de informatie

3. Beleidsontwikkelingstudie *Netwerkend Optreden* (Den Haag, ministerie van Defensie, februari 2005).

4. *Actieplan NEC*, 2006.

loopt. De belangrijkste services zijn: spraak, C2-data, *messaging* (waaronder e-mail, chat en sms) en video (waaronder *video teleconferencing*).

Figuur 1 De benefit chain

Toename en sterk verbeterde presenteerbaarheid van de informatie leiden tot een betere *situational awareness* (SA). Door dezelfde informatie aan een groep mensen beschikbaar te stellen, kan binnen die groep een meer gemeenschappelijk beeld ontstaan (derde laag). Dit beeld wijkt af per persoon door onder meer verschillen in kennis, ervaring en achtergrond.

Het uiteindelijke doel van NEC zijn betere effecten

Uiteindelijk blijft het een perceptie. Het ontwikkelen van bijvoorbeeld een (*joint*) doctrine en (*joint*) opleiding & trainingsprogramma zal niet alleen bijdragen tot meer onderling begrip en inzicht, maar ook tot een verbeterde *shared situational awareness*. Dit is de basis voor betere beslissingen (vierde laag). De acties zijn door de betere beslissingen al gericht, maar door de beschikbaarheid van digitale middelen op dit uitvoerende niveau zijn ze door betere informatiedeling ook beter op elkaar afgestemd (vijfde laag). Dat leidt uiteindelijk tot het doel van NEC: betere effecten. Wat levert dit dan op? Het hierna volgende voorbeeld kan dat duidelijk maken.

De sectie 3 van een staf houdt de posities van de eigen troepen bij op een stafkaart. Dit is een arbeidsintensief proces, met als direct resultaat dat de kaart van deze sectie na elke handeling afwijkt van de kaart van de overige leden van de staf. NEC biedt de mogelijkheid om de locaties van de eigen troepen automatisch en gelijktijdig weer te geven op de schermen van allen die deze informatie wensen. De kans op *fratricide* is daarmee verder te reduceren. Kortom: minder werk en een beter resultaat. Door gebruik te maken van accurate beeldinformatie (een plaatje zegt meer dan duizend woorden) zijn diverse processen ook sneller en nauwkeuriger uit te voeren, zoals een vuuraanvraag of het aanvragen van de juiste bevoorradingsmiddelen in de juiste hoeveelheden.

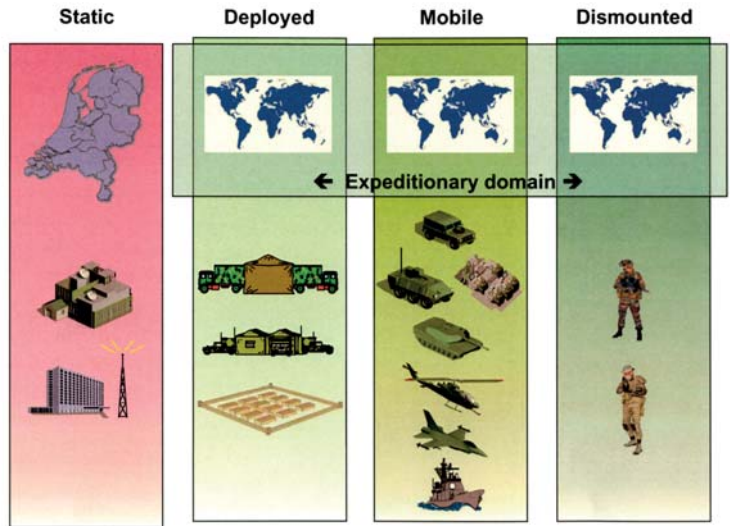
Het proces van de benefit chain zal zich niet in één keer voltrekken. Het is een iteratief proces, zoals de diagonale pijlen in figuur 1 weergeven. Iedere keer als er nieuwe verbeteringen zijn in de benefit chain, wordt de 'pijl' opnieuw gevolgd.

Vier gebruiksomstandigheden

De materiële ontwikkelingen doen zich voor in vier verschillende gebruiksomstandigheden, namelijk de statische, ontplooide, mobiele en uitgestegen gebruiksomstandigheid. Dit onderscheid is van belang omdat deze omstandigheden bepalend zijn voor de randvoorwaarden en beperkingen waaronder de militair opereert. Randvoorwaarden en beperkingen beïnvloeden direct de mogelijkheden en onmogelijkheden van NEC en zijn toepasbaar op zowel de *joint* als *combined* omgeving.

Bij de statische gebruiksomstandigheid werkt de gebruiker in een vast onderkomen. Hij kan voor zijn verbinding gebruik maken van vaste (breedband-) bekabeling, zowel lokaal als inter-lokaal. Een voorbeeld is de kantooromgeving op de kazerne. Bij de ontplooide gebruiksomstandigheid werkt de gebruiker in een transportabele werkplek, waarin hij vaste lokale bekabeling gebruikt die eerst opgebouwd moet worden. Tijdens de verplaatsing heeft hij geen functionaliteiten ter beschikking. Een voorbeeld is de *compound* in een inzetgebied

of de wat grotere commandopost te velde. Bij de mobiele gebruiksomstandigheid werkt de gebruiker vanuit een mobiele werkplek. Tijdens de verplaatsing zijn de functionaliteiten beschikbaar. Vaste bekabeling is alleen mogelijk binnen het platform. Alle andere connectiviteit is draadloos en meestal smalbandig. Een voorbeeld is het commandovoeringsvoertuig van een commandant. Tot slot is er de uitgelegen gebruiksomstandigheid waarin de gebruiker te voet verplaatst en de vaste bekabeling op de persoon draagt, geïntegreerd in zijn uitrusting. Tijdens de verplaatsing zijn de functionaliteiten beschikbaar. Alle andere connectiviteit is draadloos en meestal smalbandig. Een voorbeeld is de infanterist te voet.

Figuur 2 De vier gebruiksomstandigheden

Naar een maximaal effect

Informatievormen en functionaliteiten

Om voortgang te boeken bij het realiseren van alle mooie beloften rond NEC is het noodzakelijk in nauwe samenwerking met de gebruiker die middelen te verwerven die een maximaal effect hebben op het huidige optreden. Dit niet alleen per gebruiksomstandigheid, maar voornamelijk in onderling verband. Het joint sluiten van de C2-keten van hoog naar laag is daarom een belangrijk doel. Zo zal het buitenstaanders verbazen dat de radio's van het Korps Mariniers niet interoperabel zijn met de radio's van het Commando Landstrijdkrachten, terwijl ze hetzelfde frequentiespectrum hanteren. Zonder speciale gateways is het niet eens mogelijk onderling te praten. Tijdens de oefening *Joint Caribbean Lion* in 2006 bleek ook dat de technische communicatie tussen de marine- en landmachten niet vanzelfsprekend is.⁵

Naast het überhaupt met elkaar kunnen communiceren, gaat het bij drie van de vier genoemde informatievormen (spraak, messaging en video) vooral om de meer directe en gerichte vormen van communicatie en daarmee over de beschikbaarheid. Bij C2-data draait het om gedeeld en gedistribueerd gebruik, wat vele malen complexer en omvattender is. Het zijn dan ook de C2-data waar de meeste winst te halen is in nieuwe mogelijkheden om beter met informatie om te gaan.

C2-data en Common Operational Picture

De C2-data zijn te presenteren via een zogeheten *Common Operational Picture (COP)*, een representatie die de C2-data ter beschikking stelt vanuit een systeem (zie laag een en twee van figuur 1). Ook van het begrip COP bestaan diverse definities, maar ik ga hier uit van de definitie uit de TNO-studie *COPpen bij elkaar*, namelijk:

Een COP is een gemeenschappelijke beschikbare informatiedatabase voor een bepaalde doelgroep die beoogt bij te dragen aan gemeenschappelijke situational awareness voor meerdere partijen. De wijze waarop deze informatie wordt gepresenteerd, kan op een kaartachtergrond zijn, maar ook in de vorm van tabellen, overzichten enz.⁶

Deze COP speelt een cruciale rol in de ontwikkeling van NEC. Het is de 'plaat' die als basis dient om beslissingen te nemen. De oudste gevechtssimulatie ter wereld, het schaakspel, kan duidelijk maken hoe groot die rol is. U stelt zich het linker schaakbord op de volgende pagina voor als uw COP. U heeft *situational awareness* over de positie van eigen (witte) troepen en vijandelijke (zwarte) troepen.

5 Evaluatie *Joint Caribbean Lion* 06, 66092-473/- (oktober 2006).

6 'De COPpen bij elkaar', concepteindrapportage TNO (Delft, TNO, 2006).

Door uw opponent te kennen, weet u zijn tactiek en aanpak is of kunt u daar een betere inschatting van maken. Door hem te observeren kunt u zelfs een inschatting maken van zijn gemoedsrust. Kortom, u heeft optimaal inzicht in zowel de fysieke, conceptuele als mentale componenten van uzelf en uw opponent.

De huidige situatie bij de grondgebonden eenheden is echter geheel anders. Tot op de dag van vandaag zijn op tactisch niveau van brigade en lager stafkaarten nog het meest gehanteerde middel waarmee een commandant zijn SA ontwikkelt. De kaarten fungeren naast het al enige jaren ingevoerde *Integrated Staf Information*

bewegingen en gedragingen van eigen elementen, die van de tegenstander en zelfs van het bord. Dat is een sprong voorwaarts die op zijn minst aanzienlijk mag heten. De ideale situatie van een overzicht zoals bij het eerste schaakbord zal mogelijk altijd een utopie blijven, maar die situatie is wel sterk te benaderen. Bij Defensie bevinden we ons aan het begin van het proces dat daartoe moet leiden.

Iedere schaker (gebruiker) zou in het voorbeeld meteen kiezen voor de mogelijkheid om meer zicht op zijn stukken te krijgen. Waarom is de animo voor NEC dan zo beperkt op de werkvloer? Daarvoor is een aantal redenen aan te

FOTO'S AUTEUR

De gewenste situatie (links) en de huidige situatie

System (ISIS). Zijn radio voor mondelinge communicatie is nog steeds het belangrijkste middel van de commandant om een 'beeld' op te bouwen van zijn dynamische omgeving. Een commandant weet niet precies waar al zijn eenheden zijn, laat staan die van zijn opponent. Informatie komt beperkt door en is vluchtig, vooral tijdens gevechtsomstandigheden. Representatief voor de beperkte SA van de commandant is het rechter schaakbord. Dezelfde schaakstukken zijn er wel, maar niet zichtbaar, of soms tijdelijk. Slechts een deel van de werkelijkheid is waarneembaar en het is dus voor een belangrijk deel blind schaken. Dat is de realiteit.

Met NEC bestaat de mogelijkheid om gestructureerd (veel) beter inzicht te krijgen in de

voeren. In de eerste plaats is er al in de hele krijgsgeschiedenis gevochten in de situatie zoals op het tweede schaakbord. We zijn het gewend. Wie miste internet, toen het er niet was? In de tweede plaats is er het financiële probleem. Er is altijd te weinig geld om datgene van de grond te krijgen wat in klein verband mogelijk lijkt. In de derde plaats zijn er ook zware technische uitdagingen. Het is immers geen sinecure om een internetachtige omgeving te creëren in de mobiele en uitgestegen gebruiksomstandigheden. Tot slot zijn weinig operationele gebruikers in staat duidelijk aan te geven waar de operationele wensen nu liggen en deze wensen zodanig te verpakken dat ook de 'technet' begrijpt wat hij precies moet maken. Hierdoor gaan ontwikkelingen niet altijd even

snel als gewenst of er wordt iets opgeleverd dat niet altijd aan de wens van de gebruiker voldoet. Een evolutionaire benadering kan op dit punt mogelijk helpen. Het nemen van kleine beheersbare stappen en deze in goed overleg met de gebruiker implementeren resulteert in zinvolle *feedback*. Dan ontstaat wel de gewenste leercurve, door het daadwerkelijk toepassen van het adagium: *build a little, test a little, field a little and learn a lot*.

Informatie op de COP

Welke informatie kan de COP zichtbaar maken? Hier is een onderscheid mogelijk naar generieke en specifieke applicaties. Generieke applicaties ondersteunen de commandant met zijn C2. Voorbeelden hiervan zijn ISIS voor de statische en ontplooide gebruiksomstandigheden (ingevoerd in 2000) en het *Battlefield Management System* (BMS) voor de mobiele gebruiksomstandigheden bij het Commando Landstrijdkrachten (gepland voor 2009). Daarnaast is er het *New Integrated Marines Communication and Information System* (NIMCIS) van het Korps Mariniers (ingevoerd in 2007) en de *Communication Information Module* (CIM) voor de uitgestegen gebruiksomstandigheid (gepland voor 2012). Al deze systemen vormen, als ze eenmaal gekoppeld zijn, een groot netwerk waarin informatie van hoog naar laag en vice versa door de organisatie kan. Dit heet het sluiten van de keten.

De systemen presenteren de beschikbare informatie meestal tegen een geografische achtergrond. Functionaliteiten die hierop ontwikkeld worden zijn het zichtbaar maken van de eigen positie en van eigen eenheden (onder meer voor het voorkomen van het zogeheten *blue-on-blue*) en het weergeven van een zo actueel mogelijke dreigingssituatie. Dit is verder uit te breiden met een interactieve kaartachtergrond, het *Geographical Information System*, dat bijvoorbeeld driedimensionaal naar de omgeving kijkt en waarmee virtuele operationele verkenningen kunnen worden uitgevoerd. Daarnaast

FOTO:AVDD, R. NOL

Oefening Joint Caribbean Lion toonde aan dat de technische interoperabiliteit tussen operationele commando's beperkt is

valt onder meer te denken aan functionaliteiten om delen van plannen of bevelen te kunnen versturen.

De specifieke applicaties zijn ontworpen voor één enkel functiegebied. Een voorbeeld hiervan is het *Advanced Fire Support Information System* (AFSIS), ingevoerd in 2006, dat het gehele vuursteunproces digitaliseert. Ook de luchtverdediging voert nu een *Future Ground-Based Air Defence System* (FGBADS) in. Er zijn echter nog veel meer wensen om specifieke processen beter te faciliteren, bijvoorbeeld voor de meest essentiële functie 'Inlichtingen'. Alle actie is immers op inlichtingen gebaseerd. Verder valt te denken aan applicaties voor de logistiek, geneeskundige dienst, genie/EOD enzovoorts.

Prioriteiten

Welke informatievormen en functionaliteiten moeten met prioriteit ter beschikking komen? Bij TNO werd daarover in april 2007 een workshop georganiseerd met een vertegenwoordiging van deskundigen van onder meer de vier operationele commando's, Defensiestaf en diverse kenniscentra. De vraag kwam aan de orde welke informatievormen/services de belangrijkste waren per gebruiksomstandigheid. In generieke

termen kwam het er op neer dat in nagenoeg alle gebruiksomstandigheden *spraak* de prioriteit kreeg. Dat is verklaarbaar, want als de tijd een kritische factor is biedt spraak de meest directe vorm van informatie-uitwisseling. Spraak werd in alle gevallen gevolgd door C2-data. In aflopende prioriteit waren de eerste zeven vormen van informatie-uitwisseling per gebruiksomstandigheid de volgende:

- spraakuitwisseling in de uitgestegen gebruiksomstandigheid tussen alle actoren;
- spraakuitwisseling in de mobiele gebruiksomstandigheid tussen alle actoren;
- C2-data-uitwisseling in de ontplooide gebruiksomstandigheid tussen alle actoren;
- spraakuitwisseling in de ontplooide gebruiksomstandigheid tussen alle actoren;
- C2-data-uitwisseling in de mobiele gebruiksomstandigheid tussen alle actoren;
- C2-data-uitwisseling in de uitgestegen gebruiksomstandigheid tussen alle actoren;
- E-mail-uitwisseling in de ontplooide gebruiksomstandigheid tussen alle actoren.

hechtte de werkgroep unaniem het grootste belang aan een inlichtingenapplicatie die inzicht geeft in de omgeving. Het gaat daarbij om terrein, weersomstandigheden, dreiging, lokale bestuur en bevolking, met andere woorden de witte en zwarte stukken op het schaakbord.

Andere invloedsfactoren

De genoemde prioriteiten geven inzicht in de materiële aspecten van NEC. Deze komen echter pas volledig tot hun recht als er een evenwichtige balans bestaat tussen de DCTOMP-factoren. Deze factoren verdienen allemaal aandacht in het proces, maar zijn niet allemaal van hetzelfde belang. Training en opleiding zijn hierin wel cruciaal en in het kort komt noem ik dan ook een aantal verbeterpunten binnen deze factoren.

Het digitaliseren van de commandovoeringsmiddelen opent nieuwe mogelijkheden, die gevolgen hebben voor de bestaande processen/procedures en denkwijzen. Als deze niet

FOTO AVDD, H. KEERIS

De Common Operational Picture speelt een steeds prominere rol binnen de commandopost

Wat betreft de inhoud van de C2-data (functionaliteit) kwam er voor zowel de generieke als specifieke applicaties een heel duidelijke uitspraak van de defensiebrede werkgroep. Voor generieke applicaties moet de functie voor het voorkomen van *blue-on-blue* als eerste worden ontwikkeld: de wens om automatisch inzicht te hebben in de positie van eigen troepen staat dus bovenaan. Voor de specifieke applicaties

worden aangepast, is het effect van de nieuwe capaciteiten beperkt. Op doctrinair gebied zal het digitaliseren vooral op het lagere tactisch en technische niveau zijn invloed hebben. Dat komt door de sterk toegenomen beschikbaarheid en uitwisselbaarheid van relevante informatie van de omgevingsinvloeden en de presentatie- en communicatiemogelijkheden. De (digitale) handboeken moeten hierop snel

inspelen. Het voorbeeld in het kader hiernaast kan dat verder verduidelijken.

Uit dit eenvoudige voorbeeld blijkt dat we er met alleen nieuwe middelen niet zijn. Als de groepscommandant dezelfde wijze van optreden had gevolgd als in de ‘oude situatie’ was het effect minimaal geweest. Hij paste zijn optreden echter aan de mogelijkheden aan en was daardoor sneller en effectiever.

Wat betreft de commandovoering is het belangrijk dat binnen Defensie dezelfde taal wordt gesproken. Doelstelling is daarom dat Defensie in 2009 beschikt over een joint leidraad commandovoering. Om goed om te gaan met de nieuwe digitale middelen zijn goede opleiding en training essentieel. De trainingstijd is echter schaars. Om het optimale uit de mogelijkheden van de systemen en de mensen te halen is het nodig het personeel in zo kort mogelijke tijd effectief op te leiden en te trainen op de C2-middelen. Investeren in trainingssimulaties is daarom onontkoombaar. Uit onderzoek moet blijken welke vorm van simulatie het meest geschikt is om de militair in zo kort mogelijke tijd op een bepaald trainingsniveau te krijgen en te houden. Een andere belangrijke richtlijn vanuit de gebruiker is dat nieuwe middelen eenvoudig te bedienen moeten zijn. Met de schaarse trainingstijd is het onder de hedendaagse werkdruk immers ondoenlijk om op complexere systemen up-to-date te blijven. Het *kiss-principe – keep it simple, stupid* – is het adagium.

Ook organisatorisch zijn er gevolgen. Zo zal aanpassing van de huidige commandopost-structuren noodzakelijk zijn. Te denken valt aan de toepassing van *reach back*, waardoor kennis op afstand wordt binnengehaald en in sommige gevallen niet meer fysiek in de commandopost beschikbaar zal zijn. Ook de bekende hiërarchische structuren van onze huidige organisatie, die nog afgeleid zijn van de ideeën van Napoleon, verdienen kritische beschouwing. Tot slot wordt de *human factor* vaak genoemd. Feit blijft dat het mensen zijn die al deze middelen bedienen. Als deze gebruikers niet overtuigd zijn van het nut van deze middelen dan zullen ze die niet of beperkt gebruiken. Een belangrijk deel van de koud-

Een lichte infanteriegroep voert een patrouille uit in een bosachtige omgeving. De groep heeft twee man als verkenner naar voren gestuurd. Zij ontdekken een vijandelijk weerstandsnest.

Huidige situatie

De verkenners doen een contactmelding aan de groepscommandant. Een soldaat laat zich terugvallen en legt fysiek contact met de groepscommandant om de situatie zo goed mogelijk uit te leggen. De groepscommandant haalt zijn groep bij elkaar en maakt een eenvoudig aanvalsplan om het weerstandsnest uit te schakelen. Hij laat de groep van één kant aanvallen, omdat in het onoverzichtelijke terrein de groepsleden weinig zicht op elkaar hebben. Er wordt een mortiervuur voorbereid om het weerstandsnest. De groepsleden gaan naar hun posities en blijven daarbij dicht bijeen om zicht te hebben op elkaar. De actie wordt ingezet, het vuur afgegeven en de vijand trekt zich terug. De groepscommandant meldt het verloop van de aanval aan de pelotonscommandant via de radio en zet de patrouille voort.

Nieuwe situatie

De verkenners gaan voorwaarts. Zij beschikken allen over een *soldier digital assistant* (SDA), een soort *handheld* met daarop een digitale kaart, die de positie van de man zelf en de posities van de leden van de groep aangeeft. Zij ontdekken een vijandelijk weerstandsnest. De voorste mannen lopen verder uiteen – omdat ze continu op de hoogte zijn van elkaars positie – en geven aan waar het vijandelijke weerstandsnest zich bevindt. De groepscommandant maakt dit zichtbaar op het scherm, terwijl de rest van de groep meekijkt. Ze zien allemaal in *real-time* hetzelfde beeld op hun SDA. De groepscommandant maakt met een eenvoudige schets op de SDA duidelijk hoe hij denkt de tegenstander te omvatten en licht dit verder toe via de radio. De soldaten gaan voorwaarts en maken daarbij optimaal gebruik van de ruimte. Dankzij de SDA zijn alle groepsleden precies op de hoogte van elkaars positie. De kans op *blue-on-blue* is daardoor tot een minimum beperkt. Als een soldaat uit het verband loopt, ziet hij dat op zijn scherm en corrigeert hij dat, zonder daar aanwijzingen voor te hoeven ontvangen (*self synchronization*). De aanval wordt ingezet en het mortiervuur precies afgegeven op de via het digitale middel doorgegeven positie. De vijand trekt zich terug, maar wordt verrast door een ander deel van de groep dat een omvattende beweging had gemaakt en de vijand uitschakelt. De pelotonscommandant heeft de groep gevolgd op zijn eigen scherm en via een korte sms-melding heeft hij begrepen dat de groep succes heeft gehad.

watervrees is weg te nemen door de eerder genoemde opleiding en training. Commandanten spelen daarin een essentiële rol. Geeft een commandant aan dat hij de middelen wil gebruiken en vult hij daar ook de randvoorwaarden voor in, dan gaat het personeel ze gebruiken. Ligt de prioriteit van de commandant niet bij de digi-

tale commandovoeringsmiddelen, dan zal het gebruik snel afnemen en valt de eenheid terug op bekende *skills and drills*.

Defensie moet investeren in een joint opleiding en training in NEC

Het belang van de andere invloedsfactoren is verschillend. Naast de materieelfactor, die uitgebreid aan bod is gekomen, is de joint opleidings- en trainingsfactor het belangrijkste. Die creëert immers de randvoorwaarden om het optimale effect uit de nieuwe middelen te halen en neemt tegelijkertijd een groot deel van de personele weerstand (human factor) weg. Weerstand kan het gevolg zijn van bestaande bedrijfsculturen en onbekendheid met de mogelijkheden van de middelen. In de praktijk volgt de doctrine, ook op het gebied van commandovoering, na de invoering en toepassing van de nieuwe C2-middelen. De organisatorische effecten vergen doorgaans nog meer tijd.

Uitdagingen

Er is nog steeds een aantal problemen te overwinnen. NEC vraagt om veel onderzoek en experimenteren met de nieuwe middelen. Het opzetten van een experimenteeromgeving (*battlelab*) en de personele vulling er van vergt geld. Het 'Plein' onderkent het belang van een financiële injectie. Niet voor niets is er bij de laatste bezuinigingsronde juist extra geld uitgetrokken voor innovatie en NEC hoorde daarbij. De financiële middelen blijven echter schaars, wat betekent dat het de weg van de lange adem wordt. Dat is voor de gebruiker goed om te beseffen.

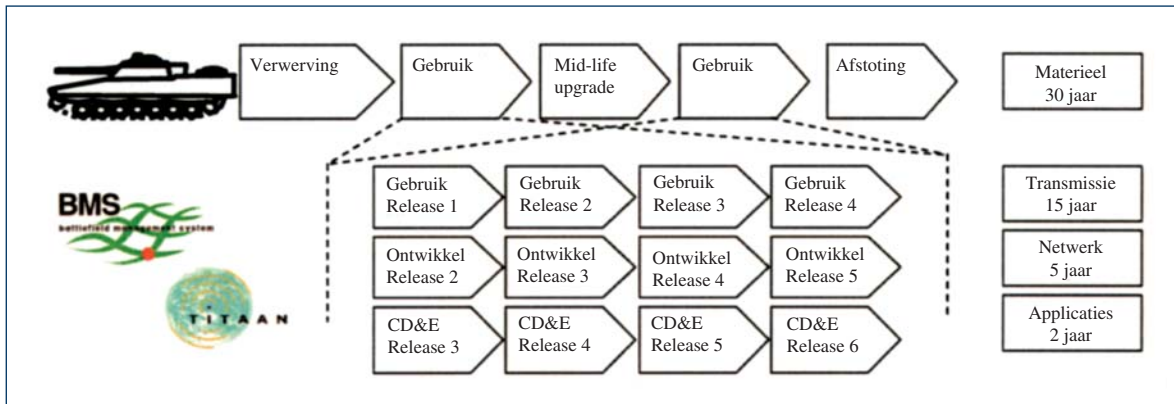
Naast financiën is de grootste uitdaging de informatiebeveiliging. Informatiebeveiliging heeft tot doel om de geheimhouding, beschikbaarheid en integriteit van de informatie te waarborgen en is dus voorwaardelijk voor betrouwbare commandovoering. Door informatie breed beschikbaar te stellen, is het moeilijk om deze drie aspecten te kunnen garanderen.

Om de keten te sluiten en een netwerk van netwerken te creëren, zijn koppelingen nodig tussen netwerken die onderling meer of minder zijn beveiligd. Dergelijke koppelingen zijn alleen te maken met complexe veilige gateways die formeel moeten zijn goedgekeurd door de Defensie Beveiligingsautoriteit. Niet alleen technisch, maar ook organisatorisch is dat een complexe uitdaging in een internationale omgeving.

Het verwerven van hardware voor NEC is anders dan het verwerven van materieelprojecten zoals we die door de jaren heen gekend hebben. Het bestaande defensiematerieel-proces is ingericht op een langdurig verwervingstraject en daardoor ongeschikt om de C2-hardware te vernieuwen.

Een groot systeem/platform kent al snel een ontwikkelingstijd van tien tot vijftien jaar. In die tijd moet de beslissing vallen welke hardware aangeschaft gaat worden, die daarna drie tot vijf decennia meegaat. Een actueel voorbeeld daarvan is de *Joint Strike Fighter*. De *life of type* van de hardware van digitale systemen, zoals TITAN, BMS en CIM, is veel korter. Een oorzaak kan zijn dat de nieuwe software de grenzen van de hardware overtreft, maar ook het intensieve gebruik te velde vormt een belangrijke factor. Incrementele ontwikkeling heeft incrementele vervanging tot gevolg. De verwervingsprocessen dienen daarop te worden aangepast. Figuur 3 geeft een beeld van de verschillen.

Tot slot is er de techniek. Het is en blijft een uitdagende opdracht om een betaalbare en betrouwbare informatieomgeving, vergelijkbaar met het internet, te creëren in de mobiele gebruiksomstandigheid. De voortschrijdende techniek maakt steeds meer mogelijk, maar niet alles. Die techniek kost geld en tijd. Gebruikers kijken vaak naar de omgeving in Nederland en vragen zich dan af waarom die mogelijkheden niet allemaal te realiseren zijn in een inzetgebied. Belangrijkste oorzaken daarvan zijn de reeds genoemde beveiliging en infrastructuur die in de mobiele en uitgestegen omstandigheden stuiten op de beperkte bandbreedte. Dat is allemaal het gevolg van militaire

Figuur 3 Digitale systemen hebben een kortere life of type

eisen en inzet en natuurkundige wetmatigheden.

Conclusie

NEC is in potentie een force multiplier van de eerste orde, maar daarvan is op dit moment weinig merkbaar op de werkvloer. Er is geen gesloten C2-keten binnen de operationele commando's, laat staan tussen de operationele commando's onderling en in een breder internationaal verband. De oorzaak is dat de implementatie tijd nodig heeft. Over vijf tot acht jaar, als op het land de belangrijkste C2-systemen zijn ingevoerd, zal bij Defensie waarschijnlijk pas gesproken worden van een gesloten C2-keten. Tegen die tijd zijn ook betere oplossingen gevonden voor technische en beveiligingsproblemen om de interoperabiliteit te verbeteren. Op basis van een dergelijk netwerk is netwerkend optreden pas mogelijk. Belangrijke

randvoorwaarde is dat Defensie nu investeert in de voorbereiding van een joint opleiding en training met deze middelen. Dit is de *bottleneck* tussen de technische ontwikkelingen enerzijds en de toepassing door de gebruiker anderzijds. Goede joint opleiding en training betekent gebruik van de middelen, feedback van de gebruiker en begrip voor elkaars werkwijzen. Het vult daarmee in hoge mate het sociale en cognitieve element van NEC in. Uiteindelijk moet het personeel het allemaal doen.

Essentieel is dat het personeel overtuigd moet zijn van het nut van NEC en de wil heeft actief deelgenoot te zijn in het proces. De organisatie moet daarin het voortouw nemen en de werkvloer informeren over mogelijkheden en onmogelijkheden van NEC, gebaseerd op goede experimenten en een realistisch tijdsplan. Dan pas zal het profijt op de werkvloer merkbaar zijn. ■

Psychologische selectie van defensiepersoneel

Integriteitmeting als instrument

De commissie Staal stelde vast dat er binnen Defensie behoefte was aan een hoger niveau van integriteit. Integriteit neemt binnen de vernieuwde gedragscode dan ook een prominente plaats in. Toch komen bij Defensie, overigens net als bij elke grote organisatie, incidenten rond integriteit nog steeds voor. Kunnen dergelijke incidenten worden voorkomen door een selectie op integriteit bij de instroom van personeel? Het lijkt zinvol om een specifiek op Defensie toegesneden instrument bij de selectie te gaan gebruiken.

*Kapitein drs. M. Cremers, dr. J. te Nijenhuis, luitenant-kolonel drs. A.B. Hendriks**

Ondanks de invoering van diverse gedragscodes in 1996 zijn militairen daarna nog betrokken geweest bij incidenten waar maatschappelijke waarden en normen zijn overschreden. Deze integriteitschendingen hebben geen incidenteel karakter en doen afbreuk aan het vertrouwen van de burgerbevolking in de gehele krijgsmacht. Het niet-integer handelen van enkele militairen heeft vaak directe gevolgen voor het draagvlak en de legitimiteit van Defensie.¹

Diverse integriteitschendingen in 2006 hebben geleid tot de opdracht aan de Commissie

Onderzoek Ongewenst Gedrag binnen de krijgsmacht. Deze commissie, die bekend is komen te staan als de commissie Staal, kwam tot de conclusie dat er bij de krijgsmacht behoefte was aan een hoger niveau van integriteit. Gedragsnormen moesten daarom expliciet worden geformuleerd, gecommuniceerd, toegepast en gehandhaafd. Integriteit diende weer prioriteit binnen de krijgsmacht te krijgen.² Het 'rapport Staal' heeft geleid tot een nieuwe gedragscode voor Defensie, waarin integriteit een prominente plaats inneemt.

Onderzoek heeft aangetoond dat bij handhaving van integriteit het gedrag van leidinggevers van groot belang is³, voornamelijk het gedrag van het lager en middenkader.⁴ De commissie Staal stelt dat de verantwoordelijkheid voor integriteit primair in de lijn ligt. Daarnaast kan een verhoging van het niveau van integriteit mogelijk bereikt worden door verbeterde werving, selectie, opleiding en vorming van personeel.

Het selectieproces van militairen is beknopt weergegeven in figuur 1. Dit artikel richt zich

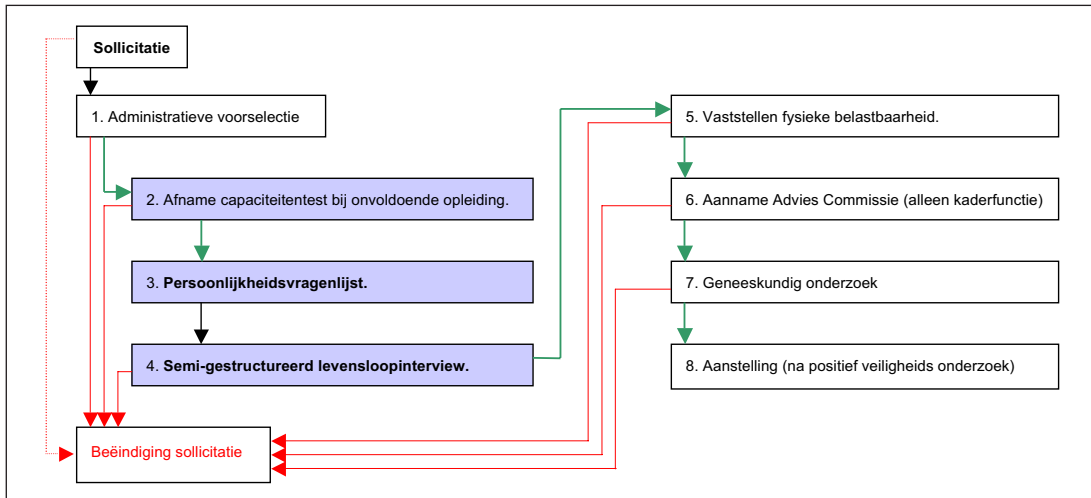
* Myckel Cremers was van 2003 tot en met 2007 werkzaam bij het dienstencentrum Psychologisch Advies & Selectie (PAS) en is momenteel werkzaam bij Gedragswetenschappen (GW). Jan te Nijenhuis werkt als senior onderzoeker bij GW aan het programma 'verbetering van psychologische selecties' en is tevens universitair docent aan de Universiteit van Amsterdam. Bert Hendriks is directeur van het dienstencentrum Psychologisch Advies & Selectie.

1 E. Karssing. *Integriteit in de beroepspraktijk*. Van Gorcum, Assen, 2006.

2 Commissie Staal. *Rapport van de onafhankelijke commissie Onderzoek Ongewenst Gedrag binnen de Krijgsmacht*. 2006.

3 J.H.J. van den Heuvel, L.W.J.C. Huberts & S. Verberk. *Het morele gezicht van de overheid: waarden, normen en beleid*. Lemma, Utrecht, 2002.

4 B.J.S. Hoetjes. *De kreukbare overheid: essays over integriteit in Nederland*. Lemma, Utrecht, 2000.

Figuur 1: Initieel selectieproces Defensie. De kleur van de pijlen symboliseert het soort advies (positief-negatief: groen-rood)
De gekleurde blokken behoren tot de psychologische selectie

vooral op de mogelijkheid om de initiële psychologische selectie te verbeteren.⁵ Integriteit wordt op dit moment niet expliciet gemeten.

Doel artikel

Dit artikel is geschreven naar aanleiding van recent onderzoek⁶ dat is gehouden om inzicht te krijgen in integriteitmeting in de psychologische selectie van toekomstige militairen. Dit artikel tracht de bekendheid rond het concept integriteit te vergroten en beschrijft het belang, de mogelijkheden en de beperkingen van integriteitmetingen binnen de psychologische selectie van Defensie.

De achterliggende gedachte is dat integriteitmetingen de kans op latere integriteitschendingen kunnen terugdringen als het selectieadvies mede hierop wordt gebaseerd. De vraag die we proberen te beantwoorden luidt: is het zinvol om een specifiek selectie-instrument voor integriteit op te nemen in de psychologische selectie van Defensie?

Opbouw

In dit artikel besteden we achtereenvolgens aandacht aan het concept integriteit, meetinstrumenten voor integriteit, de relatie tussen

persoonlijkheid en integriteit, en recente ontwikkelingen van opvattingen over integriteit. Daarnaast komt ook aan de orde waarom integriteitmeting van belang is en welke positie integriteitmeting in de psychologische selectie van Defensie inneemt.

Vervolgens bespreken we enkele onderzoeksresultaten. We bekijken in welke mate op basis van de huidige psychologische selectie een uitspraak over iemands integriteit gedaan kan worden. In de discussie gaan we nog kort in op de mogelijkheden om integriteit te ontwikkelen. Tevens komen de beperkingen aan de orde die gelden voor integriteitmeting via persoonlijkheidsvragenlijsten in de psychologische selectie van Defensie. Daarna geven we antwoord op de vraag of een extra specifieke integriteitmeting toegevoegde waarde heeft voor de huidige psychologische selectie. Als laatste geven we suggesties voor onderzoek naar integriteit.

5 De initiële selectie is de selectie van personen die in dienst van Defensie willen treden en tevens de selectie van militairen die voor een kaderfunctie solliciteren waarvoor zij nog een initiële opleiding dienen te volgen.

6 M. Cremers. *Hoe integer zijn onze toekomstige militairen? Een meting van integriteit in de initiële psychologische selectie van militairen*. Heerlen, Open Universiteit, 2007.

Defensiepersoneel is ook na de invoering van de gedragscode (in 1996) betrokken geweest bij schendingen van integriteit

Integriteit

Definitie

Het competentiewoordenboek van Defensie definieert integriteit als:

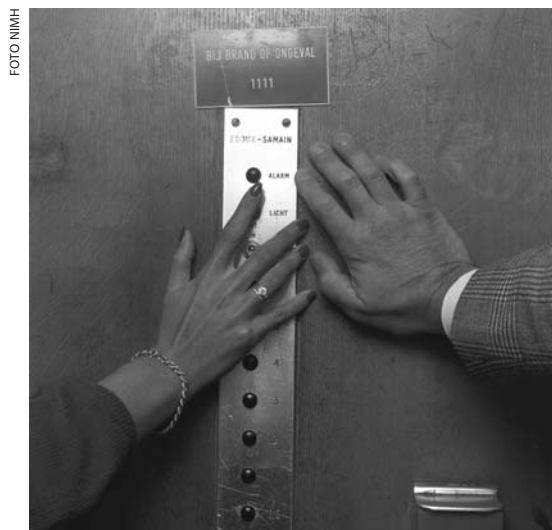
het handelen naar eer en geweten, met besef van de normen en waarden van de organisatie en de samenleving in het algemeen en het daarop aanspreekbaar zijn en aanspreken van anderen hierop.⁷

Integriteit verwijst hier naar concreet gedrag. Het beschrijven van integriteit als gedrag of competentie maakt het mogelijk om over de professionele verantwoordelijkheid van een militair te oordelen. Een integriteitmeting in selecties bij Defensie zou moeten resulteren in een duidelijke uitspraak over iemands kans om als militair niet-integeter gedrag te vertonen. Mensen met een verhoogde kans op het vertonen van dit ongewenste gedrag zou Defensie graag willen afwijzen.

Integriteit meten

Integriteitmeting in de huidige vorm kreeg een sterke impuls nadat het gebruik van leugendetector tests in Amerika bij wet verboden werd. Bij werkgevers bleef de behoefte bestaan aan informatie waarmee de neiging tot contra-productief gedrag, zoals drugsgebruik, drankgebruik en diefstal, van sollicitanten kon worden voorspeld. De meting van integriteit gebeurt tegenwoordig meestal door middel van open of gesloten persoonlijkheidsvragenlijsten. Contra-productief gedrag⁸ geldt voor beide vragenlijsten als het belangrijkste criterium om de mate van integriteit van de persoon te voorspellen.

Open integriteitvragenlijsten vragen naar attitudes over oneerlijk gedrag, het gepleegd hebben van diefstal of het betrokken zijn geweest bij andere illegale activiteiten en/of het verwachte gedrag en de gevoelens over zelf, of door anderen, vertoond wangedrag. Deze lijsten vragen dus expliciet of er niet-integeter gedrag vertoond is en hoe men tegenover niet-integeter gedrag van zichzelf en anderen staat. Het is de kandidaat duidelijk wat gemeten wordt.

Ongewenste intimiteit?

Een gesloten integriteitvragenlijst is een persoonlijkheidsvragenlijst specifiek voor integriteit. Deze vragenlijst doet uitspraken over bepaalde persoonlijkheidseigenschappen die direct of indirect aan integriteit gerelateerd

7 Ministerie van Defensie, Hoofddirectie Personeel. *Competentiewoordenboek Defensie*. Interne publicatie, 2004.

8 In de Engelstalige literatuur spreekt men van *Counterproductive Work Behaviour* (CWB) voor contra-productief gedrag en van *overt* en *covert* integriteitvragenlijsten voor respectievelijk open en gesloten integriteitvragenlijsten.

zijn. Naarmate een vragenlijst meer bedekte vragen bevat, wordt sociaalwenselijke beïnvloeding moeilijker omdat het niet zonder meer duidelijk is wat er gemeten wordt.

Persoonlijkheidsvragenlijsten zijn geen objectieve tests aangezien een criterium ontbreekt: er is geen sprake van een juist of onjuist antwoord. De uitkomsten van een persoonlijkheidsvragenlijst reflecteren het zelfbeeld van de persoon ten aanzien van zijn eigen gedrag. De resultaten worden vergeleken met de scores van een normgroep. Normgroepen zijn meestal gebaseerd op basis van leeftijd, vooropleiding en geslacht van personen die dezelfde vragenlijst hebben gemaakt. Dit is ook bij integriteitvragenlijsten het geval.

Persoonlijkheid en integriteit

Meting van persoonlijkheid is in veel gevallen gebaseerd op wat in de literatuur bekend staat als het *Big Five model*. Veel studies hebben aangetoond dat de scores op zowel open als gesloten integriteitvragenlijsten een sterke samenhang vertonen met de score op drie dimensies van de Big Five, namelijk: emotionele stabiliteit, vriendelijkheid en consciëntieusheid. Integriteit zou geen optelsom zijn maar een complexe mix van deze drie factoren.

Sinds kort zijn er Nederlandstalige selectie-instrumenten of vragenlijsten beschikbaar die zich enkel op integriteit richten of integriteit specifiek als aparte dimensie meten. Dit zijn onder andere de *Professional Integrity Test* (PIT), de *SAVVY*-integriteitmodule, en de integriteitschaal van de *Orpheus*-persoonlijkheidsvragenlijst.

Recente ontwikkelingen

Diverse onderzoekers suggereren dat in aanvulling op de Big Five persoonlijkheidsfactoren 'integriteit' wellicht een zesde factor is.⁹

In het verlengde daarvan wordt onderzocht of bepaalde instrumenten, zoals *situational reasoning tests*, geschikt zijn om integriteit te meten. Deze tests meten de verklaringen die personen geven om in bepaalde situaties te kiezen voor bepaald gedrag.

Afhankelijk van hun mate van integriteit worden diverse verklaringen en rechtvaardigingen

BIG FIVE MODEL

Amerikaanse onderzoekers kwamen uit op vijf centrale persoonlijkheidsdimensies, die nu onder de naam Big Five bekend geworden zijn. Onderzoeken in andere westerse talen, waaronder het Nederlands, bevestigden dit vijf-factoren model. Het bestaat uit vijf dimensies waarmee het karakter ofwel de persoonlijkheid van individuen beschreven kan worden door bij elke dimensie aan te geven of deze van toepassing is op die persoon. De dimensies van het Big Five model zijn:

- Emotionele stabiliteit (tegenover neuroticisme)
Personen die hoog scoren zijn moeilijk uit het lood te slaan, zijn kalm en ontspannen en benaderen stresssituaties rustig en beheerst.
 - Extraversie (tegenover introversie)
Personen die hoog scoren zijn sociaal, assertief, actief, optimistisch en energiek.
 - Openheid voor ervaringen / Intellect / Creativiteit
Personen die hoog scoren zijn nieuwsgierig en staan open voor nieuwe ideeën. Ze accepteren niet zonder meer een autoriteit, wat niet betekent dat ze geen principes of normen hebben.
 - Vriendelijkheid (tegenover vijandigheid)
Personen die hoog scoren zijn hulpvaardig, bescheiden, vriendelijk en geneigd tot samenwerken.
 - Zorgvuldigheid / consciëntieusheid (tegenover laksheid en gebrek aan motivatie)
Personen die hoog scoren zijn volhardend, ambitieus, gewetensvol, betrouwbaar en hebben een hoge werklust. Deze schaal verwijst naar het geweten als sturende en toetsende instantie voor het eigen gedrag.
- Vooraf deze laatste dimensie hangt sterk samen met integriteit.

voor bepaald gedrag gegeven. Hoewel de eerste resultaten veelbelovend zijn, zijn deze tests op dit moment nog niet in staat om contra-productief werkgedrag beter te voorspellen dan de traditionele integriteitvragenlijsten.

Belang van integriteitmetingen

Personen die als integer worden gezien scoren vaak hoog op integriteitvragenlijsten. Deze hoge scores wijzen vaak op personen die verantwoordelijk zijn, te vertrouwen zijn, die regels volgen en aan wie gemakkelijk leiding

9 K. Lee, M.C. Ashton & R.E. de Vries. *Human Performance*, 18 (2005) 179-197.

kan worden gegeven. Personen die hoog scoren zijn echter ook vaak detailgeoriënteerd en verzetten zich tegen vernieuwing.

Een hoge mate van integriteit is in principe een pre, maar gaat bij sommige personen samen met ongewenst gedrag. Een hoge mate van integriteit kan bijvoorbeeld samenhangen met een hoge mate van rigiditeit, wat zich uit in minder flexibel gedrag.

Selecteren op integriteit is dus niet een kwestie van het simpelweg aannemen van diegenen met de hoogste score op de integriteitvragenlijst. Defensie zoekt militairen die flexibel kunnen optreden in wijzigende omstandigheden, maar voldoende professionele integriteit bezitten om geen normoverschrijdend gedrag te vertonen. Voor de selectie is het van belang welke afwijking van het meest optimale gedrag wordt geaccepteerd.

FOTO AVDD L. VAN HELMOND

Bezoek van de integriteitfunctionaris Defensie aan vliegbasis Volkel (2007)

Validiteit en betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid en de predictieve validiteit zijn twee van de belangrijkste eisen voor een te hanteren selectiemethode. Vaak geldt dat de voorspellende waarde ervan kan worden ver-

groot door een extra selectie-instrument toe te voegen aan de selectieprocedure. Zo is de voorspellende waarde van de psychologische selectie bestaande uit de vragenlijst én het interview hoger dan die van het interview of de vragenlijst afzonderlijk. Het toevoegen van een betrouwbare specifieke integriteitmeting aan de selectiemethode vergroot waarschijnlijk de predictieve validiteit van de selectieprocedure.

VALIDITEIT / BETROUWBAARHEID

De predictieve validiteit geeft antwoord op de vraag of een test kan voorspellen wat het in theorie moet kunnen voorspellen, oftewel: wat is de voorspellende waarde van de test?

Wanneer een test betrouwbaar is houdt dit in dat wanneer een meting meerdere malen gedaan wordt, er weinig verschil is tussen de gemeten waarden. Betrouwbaarheid garandeert echter niet de validiteit van de meting.

Onderzoek¹⁰ wijst uit dat contraproductief gedrag als alcohol- en drugsgebruik en het betrokken zijn bij illegale activiteiten – aspecten die in voornamelijk open integriteitvragenlijsten worden gemeten – een voorspellende waarde hebben voor het personeelsverloop. Er is in de literatuur consensus over het feit dat integriteitvragenlijsten contraproductief werkgedrag beter voorspellen dan persoonlijkheidsvragenlijsten die meer algemeen op de Big Five zijn gebaseerd.¹¹

Behalve contraproductief gedrag blijken integriteitvragenlijsten ook in sterke mate het algemene functioneren op de werkplek te voorspellen. Ze behoren tot de beste vijf voorspellers van algemene arbeidsprestaties.¹²

Samengevat zijn er drie argumenten voor het uitbreiden van de selectieprocedure van Defensie met een specifieke integriteitmeting:

- (1) integriteit is het best te bepalen met een specifieke integriteitvragenlijst (en veel minder goed met een combinatie van een aantal Big Five dimensies),

10 A.M.A. Vermeij. *Psychologische selectie van militairen & opleidingsverloop*. Gedragswetenschappen Defensie, 2006.

11 C.M. Berry, P.R. Sackett & S. Wiemann. *Personnel Psychology* 60 (2007) 271-301.

12 F.L. Schmidt & J.E. Hunter. *Psychological Bulletin*, 124 (1998) 262-274.

- (2) specifieke integriteitmeting is niet alleen een goede voorspeller voor contraproductief gedrag maar ook voor het algemene functioneren op de werkplek,
- (3) specifieke integriteitmeting leidt waarschijnlijk tot een verhoging van de voorspellende waarde van de selectieprocedure.

Integriteit in Defensieselecties

Het dienstencentrum Psychologisch Advies & Selectie (PAS) voert de instroomselectie uit, die deel uitmaakt van het initiële selectieproces, in Amsterdam. Defensie heeft bij de instroomselectie voor een methode van *selecting-out* gekozen. Dit houdt in dat iedereen die voldoet aan de minimale selectienorm een positief selectieadvies krijgt. De uiteindelijke aanstellingsbeslissing ligt bij de personeelsvoorziening van het betreffende krijgsmachtdeel.

Defensie gebruikt voor de psychologische selectie een persoonlijkheidsvragenlijst en een gestandaardiseerd semigestructureerd levensloopinterview. In dit interview worden onder meer communicatieve vaardigheden, discipline, prestatiegerichtheid, psychische belastbaarheid, en het sociaal functioneren van de kandidaat onderzocht. Dit wordt, afhankelijk van het functiecluster waarvoor men solliciteert, eventueel aangevuld met vragen naar de inzetbaarheid, motivatie en het leidinggevend potentieel van de kandidaat. De vragenlijst die Defensie gebruikt meet een aantal persoonlijkheidseigenschappen die onder meer inzicht geven in de wijze waarop de kandidaat zichzelf ziet en hoe hij zich ten opzichte van anderen zegt te gedragen. Deze vragenlijst hanteert overigens niet de persoonlijkheidsdimensies van het Big Five model.

Integriteit is momenteel geen expliciet onderdeel van de gebruikte persoonlijkheidsvragenlijst en het gehanteerde interview. In de initiële selectieprocedure is een rollenspel of specifieke integriteitmeting aan de hand van een competentiegericht interview niet wenselijk vanwege de praktische inpasbaarheid, kosten, tijd en capaciteit. Op basis van de gebruikte selectie-instrumenten in de initiële selectie kan dus geen

objectief, specifiek oordeel worden gegeven over de mate van integriteit van een kandidaat.

BIJZONDERE SELECTIES

Bij het dienstencentrum Psychologisch Advies & Selectie (PAS) worden naast de initiële selecties¹³ ook de zogeheten 'bijzondere selecties' uitgevoerd, voor specifieke functies binnen Defensie. Dit zijn bijvoorbeeld selecties voor functies bij de Unit Interventie Mariniers, voor zedenrechercheur bij de Koninklijke Marechaussee of voor functies in het vakgebied Inlichtingen & Veiligheid. Maar ook competentiemetingen voor de Middelbare Defensie Vorming en development-centers voor P&O adviseurs behoren tot deze bijzondere selecties.

PAS gebruikt in tegenstelling tot de initiële selectie voor haar 'bijzondere selecties' andere persoonlijkheidsvragenlijsten en selectiemethoden, zoals competentiegerichte interviews, rollenspellen en praktijkopdrachten. In enkele van deze 'bijzondere selecties' wordt integriteit specifiek beoordeeld middels een rollenspel of een competentiegericht interview. PAS heeft echter geen beschikking over een vragenlijst die specifiek integriteit meet.

Onderzoek

In 2007 is bij het Dienstencentrum Psychologisch Advies & Selectie een onderzoek uitgevoerd naar het toevoegen van een specifieke integriteitstest aan de initiële selectieprocedure. De onderzoeksgroep van 368 selectiekandidaten is op basis van leeftijd, het selectieadvies, en de gemiddelde scores op de vragenlijst en het interview representatief gebleken voor de gemiddelde kandidatenpopulatie van de afgelopen jaren.

Extra meetinstrumenten

Naast de gebruikelijke selectie-instrumenten van de initiële psychologische selectie zijn bij de onderzoeksgroep extra persoonlijkheidsvragenlijsten afgenomen, namelijk de NEO-FFI¹⁴; een persoonlijkheidsvragenlijst

13 Sinds kort hanteert PAS de benaming 'instroom- en doorstroomselecties' in plaats van initiële en bijzondere selecties.

14 H.A. Hoekstra, J. Ormel & F. de Fruyt. *De Nederlandse NEO-PI-R / FFI Persoonlijkheidsvragenlijst*. Swets & Zeitlinger, Lisse, 2003.

die de vijf persoonlijkheidsfactoren van het Big Five-model meet en een speciaal voor integriteitmeting ontwikkelde vragenlijst: de *Professional Integrity Test* (PIT)¹⁵.

De keuze voor deze vragenlijsten werd ingegeven door de beperkte tijd binnen de gebruikelijke selectieprocedure. Daarnaast was de PIT destijds de enige Nederlandstalige specifieke integriteitstest voor alle opleidingsniveaus.

De PIT meet integriteit aan de hand van integer werkgedrag, organisatiegerichtheid, altruïstisch werkgedrag en het constructief-kritisch zijn van de persoon. De testresultaten geven inzicht in hoe de kandidaat zich opstelt ten aanzien van andere personen, eigendommen, normen en regels. Daarnaast maken ze ook de instelling van de kandidaat duidelijk ten opzichte van het werk en de organisatie. Lage scores wijzen op een neiging tot niet-integer en dus contra-productief gedrag.

Resultaten

Integriteitmeting

De bevinding uit de literatuur dat integriteitscores redelijk tot sterk samenhangen met scores op veel schalen van de gebruikte persoonlijkheidsvragenlijsten, met name die van de NEO-FFI, blijkt na onderzoek ook op te gaan voor deze onderzoeksgroep. De vragenlijst die standaard wordt gebruikt en de NEO-FFI zijn redelijk tot sterk in staat om de mate van integriteit zoals die gemeten wordt door de PIT te voorspellen.

Bij het interview echter, hangen de scores op alle te meten dimensies maar zwak tot redelijk samen met de scores op de PIT. Het interview is dus minder goed in staat om de PIT-scores te voorspellen. Een van de redenen hiervoor kan zijn dat het interview minder vastligt dan de vragenlijst. De volledige selectieprocedure (een vragenlijst en het interview) verklaart voor minder dan de helft de variantie in de score

op de PIT. De selectieprocedure kan dan ook niet worden beschouwd als een vervanging voor de PIT als specifieke integriteitmeting. De PIT meet blijkbaar iets unieks, wat in de huidige (vragenlijst en interview) of de alternatieve (NEO-FFI en interview) selectiemethode niet gemeten wordt.

Selectieadvies

De standaard gebruikte vragenlijst, maar ook de NEO-FFI en de PIT, hangen allemaal in ongeveer dezelfde mate samen met het selectieadvies. Ondanks een redelijke voorspellende waarde voor het selectieadvies kunnen ze het interview niet vervangen in de selectieprocedure. Het toevoegen van de PIT aan de huidige of de alternatieve selectieprocedure verbetert de samenhang van de selectiemethode met het selectieadvies maar in zeer geringe mate. Er treedt een maximale verbetering van 2 procent op. Het extra afnemen van de PIT heeft dan ook geen toegevoegde waarde voor het voorspellen van het selectieadvies. Onderzoek¹⁶ toont aan dat de initiële selectie een goede predictieve validiteit heeft. In het onderzoek van Cremers zijn echter geen opleidings- of functioneringsgegevens opgenomen, zodat er geen uitspraken kunnen worden gedaan over de toegevoegde waarde van de PIT voor het voorspellen van opleidings- of functieverloop.

Enkele andere opvallende resultaten uit het onderzoek zijn dat er een duidelijk verschil is tussen de gemiddelde integriteit van de verschillende leeftijdsgroepen: naarmate de leeftijd toeneemt, neemt ook de mate toe waarin de respondenten zich als meer integer beschouwen. Verder is duidelijk geworden dat kandidaten met dienstervaring zichzelf gemiddeld als meer integer zien dan kandidaten zonder dienstervaring. Verder is het belangrijk om te vermelden dat personen die laag scoren op de PIT in het algemeen een negatief selectieadvies krijgen.

Discussie

De resultaten laten zien dat andere vragenlijsten de PIT niet kunnen vervangen voor wat betreft het specifiek meten van integriteit. Ze laten

¹⁵ CEBIR. *Professional Integrity Test*. CEBIR, Leuven, 2007.

¹⁶ J. te Nijenhuis, C.P.H.W. van de Ven, A.M.A. Vermeij & A.J.V.M. Vos. *Personeelselectie en opleidingsverloop: een overzicht van studies onder gebruikmaking van psychometrisch meta-analytische technieken*. Gedragswetenschappen Defensie, 2008.

FOTO AVDD-H.KEERIS

De 'Professional Integrity Test' meet integriteit aan de hand van integer werkgedrag, altruïstisch werkgedrag en het vermogen om constructief-kritisch te zijn

ook zien dat het toevoegen van deze specifieke integriteitvragenlijst niet substantieel bijdraagt aan het verbeteren van het voorspellen van het selectieadvies. Belangrijk is verder dat de huidige selectie significant vaker een negatief advies geeft aan diegene die gemiddeld lager scoren op de PIT.

Opgemerkt werd dat het binnen Defensie niet bekend is of het toevoegen van een specifieke integriteitmeting aan de selectieprocedure een voorspellende waarde heeft voor het voor-

spellen van verloop of uitval. Meta-analyses laten echter zien dat integriteit een hoge voorspellende waarde heeft. Deze hoge voorspellende waarde gaat naar alle waarschijnlijkheid ook voor Defensie op.

Voordat we ons pro dan wel contra willen uitspreken voor een specifieke integriteitmeting in de psychologische selectie van Defensie is het belangrijk om na de eerder besproken resultaten en mogelijkheden ook de beperkingen van integriteitmetingen bij Defensie te behandelen.

Beperkingen van de integriteitvragenlijsten

Het gebruik van integriteitvragenlijsten binnen Defensie kent ook enkele beperkingen. Zo zijn in de eerste plaats de normgroepen niet afgestemd op de kandidatenpopulatie van Defensie, die erg divers is in onder meer leeftijd en opleidingsniveau. Specifiek voor de PIT geldt dat deze integriteitmeting uitgaat van respondenten die enige werkervaring hebben, wat niet altijd geldt voor het jongere deel van de selectiekandidaten.

In de tweede plaats is het de vraag of een vragenlijst valide genoeg is voor gebruik binnen een organisatie als Defensie, met haar bijzondere omstandigheden en specifieke arbeidssituaties. Militairen, vooral leidinggevendenden, komen vaak in complexe situaties terecht, die dilemma's met zich meebrengen. Dit soort situaties vind je niet in integriteitvragenlijsten terug. Integriteit wordt gemeten aan de hand van enkele contra-productieve gedragingen. Als de organisatie zulk gedrag echter niet als onacceptabel beschouwt dan verliest de integriteitvragen-

FOTO AVDD, H. KEERIS

Een integriteitmeting in selecties bij Defensie zou moeten resulteren in een duidelijke uitspraak over de kans om als militair niet-integer gedrag te vertonen

lijst een deel van haar waarde. Zo is de PIT minder goed geschikt voor een organisatie waarin overwerk als normaal wordt beschouwd en voor werksituaties buiten kantoorachtige omgevingen.

Een ander voorbeeld van de specificiteit van de PIT is dat deze uitgaat van een organisatie die privé gebruik van bijvoorbeeld een kopieermachine afkeurt terwijl Defensie dit in beperkte mate wel toestaat.

Ook is onduidelijk in hoeverre een specifieke integriteitmeting past binnen een selectiemethodiek van 'selecting-out'. Bij deze methode worden kandidaten geselecteerd die voldoen aan het minimaal gestelde niveau, waarbij het uitgangspunt wordt gehanteerd dat het niveau door opleiding en begeleiding nog toeneemt. Wanneer voldoet een kandidaat aan een minimale norm van integer gedrag? Bij 'selecting-in' worden specifiek de betere kandidaten uit een groep geschikt bevonden kandidaten geselecteerd. Helaas heeft Defensie niet altijd de luxe om de beste kandidaten te selecteren maar

moet vaak volstaan worden met diegenen die goed genoeg zijn.

Het toevoegen van een specifieke integriteitmeting aan de selectieprocedure heeft mogelijk tot gevolg dat het percentage afvallers van de psychologische selectie toeneemt. Aan de andere kant kan Defensie ervoor kiezen om alle kandidaten die voldoen aan het minimale persoonlijkheidsprofiel een extra integriteitmeting te laten ondergaan. Op basis van deze integriteitmeting zouden de meest integere personen kunnen worden aangesteld voor bepaalde functies. Integriteitmeting kan dus bij selecting-in extra mogelijkheden bieden en komt bij selecting-out niet volledig tot haar recht.

Is integriteit te ontwikkelen?

Zoals aangegeven neemt in de onderzoeksgroep de mate van integriteit toe naarmate de leeftijd toeneemt. Ook is er een verschil geconstateerd tussen integriteit bij kandidaten mét of zonder militaire ervaring. Mogelijk maken personen zich in de loop van hun ontwikkeling of dienstvervulling een manier van denken eigen die resulteert in een hoger niveau van integriteit.

Een belangrijke maar in de literatuur nog nauwelijks beantwoorde vraag is of integriteit zich in de loop der tijd ontwikkelt onder invloed van opleiding of levenservaring. Een andere vraag is of de mate van integriteit door ontwikkeling positief of negatief wordt beïnvloed. Tijdens de initiële selectie worden personen geselecteerd die opleidbaar zijn tot het door Defensie gewenste niveau van functioneren. Defensie gaat ervan uit dat er tijdens de opleiding nog een persoonlijke ontwikkeling wordt doorgemaakt die te beïnvloeden is. Het nut van de meting van integriteit neemt toe als integriteit positief ontwikkelbaar is.

Er is ons geen onderzoek bekend waarin direct onderzocht is of integriteit in sterke mate erfelijk bepaald is. Maar het is reeds lange tijd bekend dat de Big Five factoren in sterke mate erfelijk bepaald zijn. Bovendien zijn ze in hoge mate stabiel. Aangezien integriteit in sterke mate samenhangt met de meeste Big Five factoren, suggereert dit in sterke mate dat integriteit ook een erfelijke component heeft en hoogstwaarschijnlijk een redelijk stabiele trek is.

Als een persoonlijkheidstrekk in hoge mate erfelijk bepaald is, zal gedrag alleen nog door een sterke situatie beïnvloed kunnen worden. Integriteit zal bijvoorbeeld positief beïnvloed worden door een cultuur waarin een sterk accent ligt op integer gedrag.

Samengevat zijn er de volgende beperkingen voor het opnemen van een specifieke integriteitmeting:

- (1) de huidige integriteitvragenlijsten lijken geen recht te doen aan de specifieke arbeidsomstandigheden die gelden binnen Defensie;
- (2) integriteitmeting kan tot een toename leiden van het aantal kandidaten met een negatief advies;
- (3) omtrent het concept integriteit zijn een aantal vragen gerezen die beantwoord moeten worden.

Conclusie

In het artikel hebben we diverse argumenten pro en contra gegeven voor het opnemen van een specifieke integriteitmeting in de psychologische selectie van Defensie. Concluderend stellen we dat een specifieke integriteitmeting voor Defensie kan leiden tot het verminderen van integriteitschendingen en het beter voorspellen van zowel niet-integer gedrag als algemene arbeidsprestaties.

De vraag die aan het begin van het artikel is gesteld kunnen we dan ook positief beantwoorden: het is zinvol om een specifieke integriteitmeting op te nemen in de psychologische selectie.

Hoe nu verder?

Onderzoek naar integriteit moet zowel 'aan de poort' als tijdens de functievervulling gebeuren. Er zijn vragen gerezen over welke rol integriteit speelt binnen effectief gedrag in een militaire context en of de rol van integriteit dynamisch of statisch is, en welke minimale eisen aan integer gedrag van de kandidaat gesteld kunnen worden. De antwoorden op deze vragen kunnen resulteren in een specifiek voor Defensie op maat te maken integriteitmeting, die gebruikt kan worden tijdens diverse selecties.

De sleutel tot het succes van een integriteitbeleid is afhankelijk van de betrokkenheid van het management.¹⁷ Onderzoek¹⁸ heeft aangetoond dat alleen het opstellen van een gedragscode onvoldoende bijdraagt aan het voorkomen van integriteitschendingen. De commissie Staal heeft duidelijk gemaakt dat op het gebied van integriteit meer wordt verwacht van leidinggevende militairen. We stellen dan ook voor om te beginnen bij het begin, en uit te zoeken hoe onze toekomstige leidinggevende en niet-leidinggevende militairen het best op integriteit kunnen worden geselecteerd. ■

17 L.S. Gottfredson. *Human Performance* 15 (2002) 25-46.

18 L. Trevino & G. Weaver. *Managing Ethics in Business Organizations. Social Scientific Perspectives*. Stanford University Press, Stanford, 2003.

Het geheim van goed stafwerk (deel 2)

*drs. F. Matser – kolonel van de militair psychologische en sociologische dienst**

In een vorige bijdrage ben ik ingegaan op de talrijke misvattingen die er kunnen optreden bij de communicatie tussen hogere staven en lagere uitvoerende organen binnen de defensieorganisatie. Ik heb u toen deelgenoot gemaakt van de betekenis van de hedendaagse defensie-terminologie, zonder welke het onmogelijk is goed stafwerk te begrijpen en te leveren.

Ik heb u bovendien beloofd om ook op de twee andere aspecten van misverstanden met betrekking tot stafaanwijzingen in te gaan. Ik doel dan op de misvatting over de ‘processen’ en de ‘uitkomsten’ van goed stafwerk. In deze bijdrage wil ik graag iets vertellen over de processen die leiden tot het leveren van de hoogwaardige informatie welke in belangrijke mate bijdraagt aan de briljante sturing van onze slagvaardige organisatie. Hierbij heb ik een beroep gedaan op de kennis van enige ervaren rotten op de bestuursstaf. Met behulp van hun inzichten en puttend uit hun rijke arsenaal aan anekdotes, heb ik een ongetwijfeld ontoereikende poging gedaan om de procesgang zo transparant mogelijk vast te leggen. Juist het universele karakter van de procesgang maakt het doorgronden van de wetmatigheid van de informatieprocessen een absolute *must* voor elke hogere ambtenaar.

Alle geraadpleegde deskundigen waren het in ieder geval eens over één ding: alle processen beginnen met een probleem. Mocht er geen probleem voorhanden zijn, dan zijn er tal van hoogwaardige beleidsambtenaren om er één te creëren. Maar doorgaans is dat niet nodig. Problemen doen zich in de ambtelijke natuur

spontaan voor en nopen tot het vinden van oplossingen.

Een essentiële rol bij het totstandkomen van problemen in de politiek-bestuurlijke arena spelen Tweede Kamerleden. Met hun spitsvondige vragen, die vaak getuigen van groot inzicht in de defensieorganisatie, staan Kamerleden vaak figuurlijk (maar natuurlijk nooit letterlijk) aan de basis van een probleem. Het betreft in de eerste plaats natuurlijk diepzinnige beleidsproblemen, maar soms ook triviale problemen waarvan we ons zonder hun bijdrage zelfs nooit bewust zouden zijn geweest.

Fase 1: Het begint dus allemaal met een Kamerlid dat wat gehoord, gezien of in de pers gelezen heeft. Hij vraagt daarna: ‘Of het de minister bekend is dat...’ Het streven van de ambtenaren die belast zijn met het beantwoorden van dit soort vragen is er al jarenlang primair op gericht te antwoorden met: ‘ja’ of ‘nee’. Het probleem komt dan niet verder dan fase 1. Kamerleden die wat meer ervaring hebben, stellen daarom nooit één vraag maar altijd een serie vervolgvragen. Deze vervolgvragen dwingen de verantwoordelijke ambtenaren tot het verzamelen van de noodzakelijke informatie.

Fase 2: De gezochte informatie bevindt zich doorgaans ergens diep in de organisatie bij de defensieonderdelen. De vraag wordt daarom in eerste instantie uitgezet bij een drietal deskundigen (niveau pakweg majoor) bij drie verschillende defensieonderdelen. Hen wordt gevraagd hoe het nu met het ‘probleem’ op de werkvloer zit. Twee hiervan verklaren stellig dat het antwoord ‘vuurrood’ is, en één van de drie ziet, naast duidelijke dominante rode trekjes, ook wel enige ‘oranje’ elementen aan het probleem.

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matser en luitenant-kolonel der mariniers Marc Houben.

Fase 3: De chef van deze informanten (pakweg luitenant-kolonel) ontfermt zich nu over de informatie. Om te beginnen verwijderd hij of zij alle informatie die er op zou kunnen wijzen dat zijn afdeling of eenheid dat zaakje niet *pico bello* voor elkaar heeft. Daarna formuleert hij de wel erg rechtstreeks taal van de in stafwerk nog relatief onervaren majoors tot iets waar je 'wat meer kanten mee uit kunt'. Het probleem is nu overwegend zachtrood en heeft bij nadere beschouwing zelfs een breed scala aan oranje en groene elementen.

Fase 4: Dit herhaalt zich met de volgende bestuurslaag (de kolonels). Hun jarenlange ervaring staat borg voor een verbazingwekkende transformatie. Twee van de drie documenten zijn inmiddels oranje met groene sporen, en het derde document is mooi egaal groen. De fase defensieonderdeel is nu afgerond. Het echte werk gaat nu beginnen!

Fase 5: In fase vijf komt de informatie bij de echte professionals op de bestuursstaf: de beleidsdirecties van het ministerie. Deze fase kan worden uitgevoerd in twee varianten: simpel of complex.

Fase 5, simpel: In het eenvoudigste geval vergelijkt men de drie verhalen en besluit zich vooral te concentreren op de groene elementen. De informatie wordt nu consistent gemaakt en in samenhang gebracht met het officiële defensiebeleid. Het antwoord moet immers duidelijk zijn en passen binnen de in het verleden uitgedragen beleidskaders. Enkele hardnekkige oranje elementen worden daarom rigoureus verwijderd. Het antwoord is nu beknopt, kort, bondig, helder groen en volledig in lijn met het vigerende beleid van het ministerie. De informatie is nu klaar voor fase zes. Daarover later.

Fase 5, complex: Mocht dit 'inpassen' binnen het beleid onverhoopt niet mogelijk zijn, dan volgt het echte zware werk. Het probleem valt lastig te ontkennen of we hebben op basis van ontbrekende of tegenstrijdige informatie eigenlijk geen idee wat het antwoord is. Dit gebeurt

ook als er eindelijk niets aan de hand is of als het volstrekt onmogelijk is het probleem op te lossen, maar we toch willen laten zien dat we er hard aan werken. Dit vergt het grootste huzarenstukje: ingewijden op het ministerie noemen dit wel 'het opheffen van de zwaarte-kracht'. Daarbij wordt standaard een commissie ingesteld. Natuurlijk bestaat zo'n commissie uit politieke en bestuurlijke zwaargewichten, en wordt ze ondersteund door een zeer deskundig extern bureau à raison van een paar ton per maand. De commissie krijgt de opdracht het probleem grondig te onderzoeken en over enige tijd – als de aandacht voor het probleem wat verslapt is – te rapporteren. Hierbij dient te allen tijde en dik rapport te worden opgeleverd, zodat door de bomen (die omgehakt zijn) het zicht op het bos wordt weggenomen. Bovendien is dan volstrekt duidelijk dat we het probleem heel, heel erg serieus nemen. Een plan van aanpak met *targets* (liefst lekker vaag), projectleiders (liefst hoog in rang), mijlpalen (liefst ver weg) en een budget (liefst lekker groot) horen tot het standaard 'oplossingsrepertoire'.

Fase 6: Commissie of geen commissie, in de laatste fase wordt altijd nog een belangrijke slag gemaakt. Het antwoord aan de Kamer wordt 'onkwetsbaar' gemaakt. Het helder-groene antwoord wordt zodanig geherformuleerd dat *contraire* (zeg oranje of rode) feitjes, die mogelijk in de toekomst boven water kunnen komen, gewoon niet in tegenspraak kunnen zijn met de gepresenteerde informatie. Het antwoord is inmiddels verleidelijk transparant matgroen en kan nu verzonden worden in een brief aan de Kamer.

Op deze wijze is het probleem opgelost en het proces ten einde gekomen. Het wachten is slechts op een nieuw probleem... maar dat duurt gelukkig nooit lang! ■

Naschrift: het bovenstaande verhaal is geheel fictief en elke gelijkenis met levende personen of ware gebeurtenissen berust op louter toeval.

Chinese collega's

L. Polman*

De kans dat u bij uw volgende uitzending naar een VN-vredesmissie in één kamp belandt met collega's uit China neemt met de dag toe. China heeft zich de afgelopen jaren opgewerkt tot de op twaalf na grootste blauwhelmleverancier aan de VN. Momenteel dienen 1893 Chinese militairen in tien VN-missies, de meeste in Afrika.

Van Chinese zakenlieden wisten we al dat zij Afrika ontdekt hebben. In de afgelopen pakweg vijf jaar streken ten minste 750.000 Chinese entrepreneurs op het Afrikaanse continent neer. Voorheen gold dat de meeste Chinezen die je in Afrika tegenkwam dwangarbeiders van Chinese staatsbedrijven waren. In 'solidariteitsprojecten' van Beijing met het proletariaat in Afrika bouwden zij voetbalstadions en legden spoorlijnen aan. De steentjes voor tussen de bielzen hakten zij met handbijltjes uit de Afrikaanse rotsbodem. Nu zijn het private Chinese ondernemers die naar Afrika komen. De grootste ijsfabriek in Malawi is van een Chinees. In Tsjaad exploiteren Chinezen apotheken, massagesalons en (Chinese) restaurants. En in Ethiopië drijven Chinese families grote textiel- en biogasfabrieken. Vanuit Addis Abeba vertrekt dagelijks een rechtstreekse vlucht naar Beijing, waardoor de stroom Chinezen naar Afrika niet meer te stuiten is.

De Chinezen zien kansen die het Westen laat liggen. Het Westen kijkt naar Afrika als een donker, verloren continent, net goed genoeg om wat ontwikkelingshulp naartoe te sturen. Chinezen zien in Afrika kleine, maar aantrekkelijke en toegankelijke investeringsmogelijkheden. Afrikanen zijn hun ideale klanten. Zij kunnen zich de goedkope Chinese teenslippers, T-shirts en transistorradiootjes precies veroorloven en de betere, maar vooral duurdere goederen uit het Westen niet. Het Westen ziet de triomfantelijke opmars van China door Afrika met gemengde gevoelens aan, zeker omdat China zich er openlijk om verkneukelt. 'Wij zijn een ontwikkelingsland,

net als Afrikaanse landen, en dat schept een band die jij nooit zult hebben,' wreven Chinese handelaren in Sierra Leone me graag in. En Wang Hongyi, Afrika-deskundige aan het Chinese Instituut voor Internationale Studies, zei: 'De westerse benadering, het opleggen van de eigen waarden en het eigen politieke systeem aan andere landen, is voor China niet acceptabel. Wij zijn niet de eerste buitenlandse macht die naar Afrika komt, maar wel de eerste die zich niet gedraagt als een of andere beschermheilige of meester.' Terwijl het IMF in 2004 nog aandrong op corruptiebestrijding als voorwaarde voor een nieuwe lening aan Angola, blies China het overleg op door Angola een lening van 2 miljard dollar te geven zonder zelfs maar één voorwaarde vooraf.

De deelname van Chinese militairen aan VN-vredesmissies in Afrika is ook moraal-vrij. Zo gingen 600 Chinese militairen naar UNMIL in Liberia. De onplooiing volgde vrijwel direct als beloning nadat Liberia de diplomatieke banden met Taiwan had verbroken. In 2007 trokken bijna 800 Chinese blauwhelmen Darfur binnen. Niet alle Sudanese zijn dankbaar. Tussen 2002 en 2005 explodeerde de wapenverkoop van China aan Sudan tot 25 maal de eerdere omvang. In die periode lag ook het hoogtepunt van de dodelijke terreur in Darfur. Het zou wel zeer wrang zijn als nu Chinese blauwhelmen zouden zijn gekomen om de overlevenden in de vluchtelingenkampen te helpen. Boze Sudanese menen dat de soldaten alleen maar in Darfur zijn om de Chinese olieboeren in de provincie tegen rebellen te beschermen. Tweederde van Sudans olie gaat naar Chinese raffinaderijen.

Beijing betreurt deze cynische kijk en publiceerde onlangs vrolijk cijfermateriaal. Sinds 1990 ontplooidde China in totaal 7500 blauwhelmen. Zij bouwden 200 bruggen, behandelden 28.000 zieken en gewonden en legden 7300 kilometer asfalt aan door onbegaanbare Afrikaanse jungles. Dat kunnen wij ze niet nazeggen. Nederland heeft op dit moment precies twee blauwhelmen uitstaan, allebei in UNMIS in Zuid-Sudan. En we hebben ze géén teertonnetjes meegegeven. ■

* Mw. L. Polman is freelance journalist en auteur van 'k Zag twee beren. De achterkant van VN-vredesmissies. In oktober verscheen haar nieuwe boek *De Crisiskaravaan. Achter de schermen van de noodhulpindustrie*. Hierin schetst zij het dilemma van hulpverlening in conflictgebieden.

JOHN WARDEN and the RENAISSANCE of AMERICAN AIR POWER

John Warden and the Renaissance of American Air Power

Door John Andreas Olsen
Dulles (Potomac Books) 2007
384 blz.
ISBN 978 1 59797 084 6
€ 19,25

De meeste mensen kennen John Warden als de man achter het vijf-ringen model. Die theorie publiceerde hij in het boek *The Air Campaign. Planning for Combat* (1989). Minder bekend is hoe de militaire carrière van Warden is verlopen en welke ervaringen hij heeft gebruikt bij de ontwikkeling van zijn beroemde model. Als telg uit een geslacht met een rijke militaire historie motiveerden zijn grootvader en zijn oom hem om bij de luchtmacht te gaan werken. Vooral de hogere graad aan technologie binnen dat krijgsmachtdeel oefende de nodige aantrekkingskracht op Warden uit. Vanaf het moment dat de USAF Warden inlijfde was het al duidelijk dat hij een enorme honger naar kennis had en niets als vanzelfsprekend wilde accepteren.

Eigen mening

Tijdens zijn opleiding tot vlieger viel Warden niet op vanwege zijn aanleg om te leren vliegen, maar wel door zijn interesse en inzicht in strategie. Na de afronding van zijn studie kreeg Warden initieel een plaatsing op de F-4F in het Spaanse Torrejon. Het viel hem daar al snel op dat er weinig aandacht was voor het verkrijgen en behouden van luchtoverwicht mocht het tot een conflict met het Warschaupact

komen. In deze periode van zijn carrière is Warden ook uitgezonden naar Vietnam, waar hij vrijwillig opteerde om op de OV-10 Bronco te vliegen. Hij wilde hiermee dichterbij de operaties staan. Eén van de belangrijkste taken van de OV-10 was het verzorgen van *Airborne Forward Air Control* voor vliegtuigen die *Close Air Support* (CAS) missies uitvoerden. Warden beoordeelde CAS vanwege het geringe rendement als een zeer inefficiënte inzet van het luchtwapen. De operaties die er volgens Warden wel toe deden, namelijk interdictie-missies, hadden veelal een lage prioriteit.

Bij zijn beschouwingen over strategie heeft Warden zich meer laten leiden door de theorieën van Basil Liddell Hart. Hij heeft zich afgezet tegen de overheersende Amerikaanse voorkeur voor *massing of forces*, vooral uitgedragen door Marshall en Eisenhower. Het grootste manco dat Warden wist te identificeren was het gebrek aan *Grand Strategy* bij de USAF. Dat lag volgens hem niet aan de individuele operators, maar aan het *senior leadership*: *'Superb tactics cannot mask flawed strategy'*.

Met een nadrukkelijke eigen mening over een groot scala aan onder-

werpen onderscheidde Warden zich gedurende zijn carrière bij de USAF van zijn collega's. Sommigen waardeerden dit kritische vermogen enorm, omdat hij hierdoor in staat was de USAF een spiegel voor te houden en daarnaast een alternatief te bieden. Maar Warden kon ook doordrammen, waardoor hij naast een groot aantal medestanders een minstens even groot aantal tegenstanders had. Nadat Warden een aantal operationele functies had doorlopen was het tijd voor het accepteren van *command functions*. Door zijn – in de ogen van de gevestigde orde – afwijkende opvattingen over prioriteiten, taken en uitvoering van missies joeg Warden in de paar *command functions* die hij heeft bekleed veel mensen tegen zich in het harnas. Gedurende de tijd dat Warden in het Pentagon werkte raakte hij er van overtuigd dat een toekomstig conflict met de Sovjet-Unie zich niet in Europa zou gaan afspelen, maar eerder in het Midden-Oosten of in de Perzische Golf. Dit mocht echter nooit naar buiten komen als een officieel inzicht van de USAF, omdat het vooruitzicht van een conflict in Europa de enige manier was om de massale aanwezigheid van Amerikaanse eenheden te verdedigen.

Warden wil zijn theorie bewijzen

In de aanloop naar de Tweede Golfoorlog van 1991 heeft Warden een zeer belangrijke rol gespeeld. *Section Checkmate*, waar hij in die tijd toe behoorde, was belast met het opstellen van het *air campaign plan*. Warden zag hierin een uitgelezen kans zijn om vijf-ringen theorie te bewijzen. Volgens velen was het plan van Wardens sectie te extreem gericht op de luchtmacht,

zonder voldoende aandacht te geven aan de ondersteunende rol richting landmacht. In eerste instantie kreeg het plan de naam *Instant Thunder*, een directe verwijzing naar operatie *Rolling Thunder* uit de Vietnam-periode. Later werd het plan omgedoopt tot operatie *Desert Storm*. Generaal Norman Schwartzkopf was onder de indruk van het plan en gaf *Checkmate* opdracht het verder te ontwikkelen. In de laatste periode voorafgaande aan de uiteindelijke uitvoering van het plan werd de gehele sectie verplaatst naar Saudi-Arabië. Hier kwam Warden in conflict met onder anderen generaal Charles Horner. Dit kwam vooral door Wardens idee dat het Iraakse leger niet hoefde te worden aangevallen om toch de overwinning zeker te stellen. De militaire leiders vonden dat een te extreme benadering van de situatie en bovendien wekte de vasthoudendheid van Warden irritatie bij Horner. Kort daarna viel het besluit dat het in ieders belang was dat Warden terug zou gaan naar Washington. Zijn tweede man, luitenant-kolonel David Deptula, nam de eigenlijke planning over. In de verdere aanloop naar Desert Storm en ook tijdens de executie heeft Warden vanuit Washington zijn stempel gedrukt op de operatie, die leidde tot de bevrijding van Koeweit en de vernietiging van een groot deel van de Iraakse strijdkrachten.

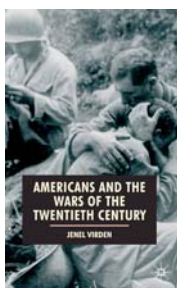
Ook na deze periode is Warden actief geweest en heeft onvermoeibaar geprobeerd de USAF te verbeteren. Na zijn plaatsing als commandant van het *Air Command Staff College* gaf hij dit instituut nieuwe impulsen. Door het opstellen van

nieuwe curricula en het stimuleren van de docenten is het ACSC uitgegroeid tot één van de meest gerenommeerde militaire instituten. Warden is gedurende zijn carrière regelmatig voorgedragen voor bevordering tot generaal, maar tegenstanders die zijn onconventionele benadering en veelal drammerige manier van volharden niet konden waarderen wisten dat steeds tegen te houden.

John Olsen heeft voor deze biografie gebruik gemaakt van een groot aantal bronnen, dagboeken, verslagen en interviews. Olsen laat niet alleen de medestanders van Warden aan het woord, maar beschrijft hem ook als een af en toe drammerige officier. Daardoor ontstaat een breed beeld van een zeer intelligente,

bevlogen officier die een belangrijke rol heeft gespeeld in de wedergeboorte van de na 'Vietnam' in een grote crisis verkerende Amerikaanse luchtmacht. Het boek van Olsen is geen analyse van de theorieën van Warden, maar een reconstructie van de carrière van deze bijzondere man die zo bepalend is geweest voor de hervorming van de USAF en veel andere westerse luchtmachten. *John Warden and the Renaissance of American Air Power* is een aanrader voor hen die willen weten hoe de USAF zich heeft hersteld na de Vietnam-periode en de rol die Warden heeft gespeeld in het herwaarderen van airpower.

Luitenant-kolonel KLU
A. de Koster, NLDA

Americans and the Wars of the Twentieth Century

Door Jenel Virden
Londen (Palgrave MacMillan) 2008
203 blz.
ISBN 0333726618
€ 23,-

In het opzwevende nummer *War* dat in 1970 de hitlijsten bestormde, zong Edwin Starr 'War! What is it good for? Absolutely nothing!!'. De Amerikaans-Britse historica Jenel Virden betwijfelt of Starr gelijk heeft. Ze schrijft dat op de website van het *Department of American Studies* van de Universiteit van Hull in Groot-Brittannië waar ze als universitair hoofddocent werkt.

Vanuit haar twijfel besloot Virden de vraag nog eens te onderzoeken. De uitkomst, *Americans and the Wars of the Twentieth Century*, is een interessant boek dat vooral ingaat op de binnenlandse effecten van de vier grote oorlogen waaraan de Verenigde Staten in die eeuw deelnamen: de Eerste Wereldoorlog, de Tweede Wereldoorlog, de Korea-oorlog en de Vietnamoorlog.

De directe aanleiding voor het onderzoek lijkt niet zozeer Starrs nummer te zijn geweest, als wel de Amerikaanse reactie na de aanslagen van 11 september 2001. In de epiloog van het boek verbaast Virden zich namelijk over het gemak waarmee de Amerikaanse bevolking zich achter de maatregelen van de regering-Bush schaarde. De Amerikanen steunden de aanvallen op Afghanistan en Irak massaal en onderkenden ook de noodzaak van wetgeving als de *Patriot Act*, die de overheid vergaande bevoegdheden geeft. De *Patriot Act* maakt het afluisteren van burgers gemakkelijker en neemt de grondwettelijke belemmeringen op het delen van informatie tussen diensten weg. De wet geeft de overheid ook de mogelijkheid preventieve maatregelen te nemen op basis van een minimale bewijslast. Het probleem, aldus Virden, is dat deze bevoegdheden van kracht blijven voor de duur van de oorlog tegen terrorisme, een oorlog die zoals president Bush verklaarde, zal duren tot elke terroristische groep is opgerold. Omdat dit een onmogelijke opgave is, betekent dat een blijvende aantasting van de constitutionele vrijheden. Omwille van de vrijheid schaft de Amerikaanse regering diezelfde vrijheid dus af. En dan hebben we het nog niet over Guantánamo Bay en Abu Ghraib gehad.

Disciplineren

Die vrijheidsparadox is echter niet nieuw. De Amerikaanse deelname aan de twee Wereldoorlogen en aan de Koreaoorlog leidde namelijk telkens tot een zekere disciplineren en verstarring van de samenleving. De sociale hervormingsbeweging van begin twintigste eeuw bloedde

dood en in de jaren twintig domineerden conservatieve krachten. Datzelfde algemene patroon doet zich voor rond de Tweede Wereldoorlog en de eerste jaren van de Koude Oorlog, stelt Virden vast. Die disciplineren leidde ertoe dat grondwettelijk gewaarborgde rechten van burgers zonder veel moeite en protest werden geschonden. Zo verbood de gouverneur van één Amerikaanse staat in 1917 het gebruik van het Duits, terwijl het de moedertaal was van een groot deel van de bevolking die er woonde. In de Tweede Wereldoorlog werden Amerikanen van Japanse afkomst geïnterneerd zonder formele tent-lastelegging. De Koreaoorlog, ten slotte, was de tijd van de communistenjacht. Niet alleen echte communisten waren doelwit, maar feitelijk iedereen die zich niet wilde of kon conformeren aan de van hogerhand uitgedragen *American values*. Het patriottisme – of beter chauvinisme – waarmee deze disciplineren gepaard ging, nam soms belachelijke vormen aan: het demonstratief hernoemen van *French fries* in *freedom fries* in reactie op de Franse bezwaren tegen een oorlog tegen Irak, heeft dus historische wortels. Amerikanen danken er ook de *hot-dog* aan, die ooit *Frankfurter* heette.

Maar, betoogt Virden, oorlogen hebben in de VS niet alleen tot disciplineren geleid. Ze zijn ook een motor van sociale verandering. De emancipatie van vrouwen en zwarten kreeg een enorme impuls door hun bijdrage aan de oorlogen die Amerika uitvocht. Vrouwen kregen er na de Eerste Wereldoorlog stemrecht door. Na de Tweede Wereldoorlog besloot de federale overheid tot de volledige integratie van zwar-

ten in de strijdkrachten, waarmee een proces op gang kwam dat uiteindelijk zou leiden tot de burgerrechtenwetten van de jaren zestig.

Opvallend is de verandering van toon als Virden schrijft over de Vietnamoorlog en de protesten daartegen. Vermoedelijk komt dat doordat ze die periode min of meer bewust heeft meegemaakt. De bevindingen in deze case study rechtvaardigen een andere toon, want anders dan bij de voorgaande drie grote oorlogen bleef de binnenlandse disciplineren namelijk uit. Virden suggereert dat dit deels komt doordat de Amerikaanse regering deze keer naliet een orgaan in het leven te roepen dat de oorlog moest ‘verkopen’ en tegenstanders als ‘on-Amerikaans’ moest wegzetten. Hoewel dat soort geluiden beslist werden gehoord, ging een steeds bredere kring Amerikanen ‘Vietnam’ als een onrechtvaardige oorlog ervaren. Het zou één van de oorzaken zijn waarom Amerika de oorlog uiteindelijk verloor.

Rechtvaardige oorlog

Virden leidt het geheel in met een beschouwing over het idee van de rechtvaardige oorlog. Naar mijn smaak is dat een minder geslaagd deel van het boek. Virden constateert dat Amerikaanse presidenten de inzet van het militaire middel vaak met een beroep op hogere waarden rechtvaardigen. President Wilson sprak in 1917 bijvoorbeeld over ‘*a war to end all wars*’ en de Amerikaanse inzet moest leiden tot een wereld die ‘*safe for democracy*’ was. Binnen de *just war*-theorie is een oorlog rechtvaardig als hij voor een goed doel op een rechtvaardige (proportionele) wijze wordt uitge-

vochten. Virden past dat model toe op het thuisfront: 'vocht' de Amerikaanse regering op dat front op een rechtvaardige wijze? Dat vormt het kader voor haar verdere beoordeling van de ontwikkelingen in de twintigste eeuw. In het vervolg van haar boek – de epiloog en misschien het Vietnam-hoofdstuk uitgezonderd – komt die theorie echter onvoldoende terug om zo'n gekunstelde aanpak te rechtvaardigen. De paradoxen waar ze op wijst komen immers ook zonder theorie

van de rechtvaardige oorlog naar voren uit de cases die ze bestudeerd heeft.

Wie wil lezen hoe de Amerikanen in hun oorlogen hebben gevochten, moet andere titels raadplegen. Maar toch is *Americans and the Wars of the Twentieth Century* zeker de moeite waard. Het boek plaatst oorlogvoering in een sociale context en laat zien hoe de grote oorlogen van de twintigste eeuw de ontwikkeling van de Amerikaanse samen-

leving hebben beïnvloed en tot op zekere hoogte ook hebben bepaald. Het is natuurlijk afwachten wat de gevolgen van de *War on Terror* op de lange termijn zullen zijn, maar Virden is niet gerust op een goede afloop. Ze raakt daarmee aan een vraagstuk dat ook voor Nederland van belang is: welke prijs heeft veiligheid?

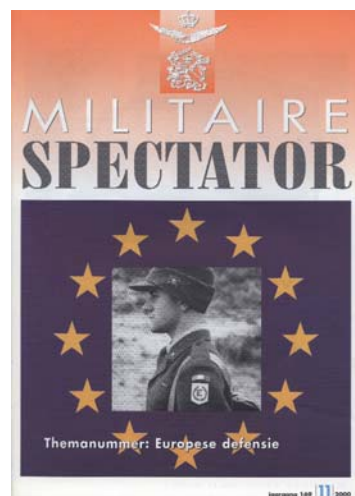
Dr. F. H. Baudet, NLDA

Alle artikelen uit de Militaire Spectator op DVD

Ter gelegenheid van het 175-jarig bestaan van de Militaire Spectator zijn alle jaargangen van het militair-wetenschappelijk tijdschrift gedigitaliseerd. Alle artikelen, editorials, boekrecensies en columns zijn bijeengebracht op zes DVD's. De printbare PDF-bestanden op de DVD's zijn te doorzoeken met trefwoorden. Bij de DVD's hoort een boekje met zoektips.

Lezers van de Militaire Spectator kunnen de DVD-box bestellen door € 17,50 over te maken naar bankrekeningnummer 514338997 ten name van Militaire Spectator in Den Haag. Graag vermelden 'bestelling DVD-box' en uw naam, adres, postcode en woonplaats.

SUMMARIES

M.D. Fink – The Development of Maritime Interception Operations

During the past decades naval forces have been regularly used in Maritime Interception Operations (MIO). This also applies to the Dutch naval forces. In present days the concept of MIO more or less acts as an umbrella for several kinds of operations. However, the tasks, judicial foundation and authority of these

operations differ. A closer look shows three generations of MIO: the enforcement of UN embargos since 1990; the battle against terrorism since 2001 and the broader concept of maritime security since 2002. This development underlines that MIO will remain an important element in the use of naval power.

M. Andres and R. Moelker – Military Families and Deployment, Part III

The Department of Defense has the responsibility to support the families of deployed personnel. One of the instruments it has is the so-called Home Front Support. Through this program the Department – in cooperation with volunteers – supports and informs the home front in various ways. How do partners

of deployed military personnel value this support? It turns out that a majority favor this organization, but more focus is needed on adolescents who stay behind. A comparison shows how social, cultural and geographic factors influence the way in which countries organize family support systems.

R.P.F. Bijkerk – The Armed Forces and Civil Society in 2008

Studying civil-military relations in the Netherlands, some interesting developments attract attention. Society allows more space for the traditionally underestimated military dimension of its own past and present. At the same time there is a growing distance between society and the Armed Forces in general, both in a physical and psychological sense.

There is much appraisal for the soldiers deployed, but there is also tension between the support for the Armed Forces and opinions on specific missions. Other themes in this discussion are the effects of the changing composition of the population and public rituals concerning killed and wounded soldiers.

D.M. Brongers – Network Enabled Capabilities in Army Operations

Network Enabled Capabilities was introduced some ten years ago as a revolution in military affairs. According to many studies and seminars it is one of the biggest force multipliers of our days. The commander in Chora, (Uruzgan) however, in 2007 used the traditional military map to plan his operation and relied on the 'old' combat net radio as the most

important instrument to generate shared situational awareness. NEC does hold promises for military operations where it comes to situational awareness, decision-making and resulting effects in the field. But what is needed to make NEC work, especially for the units in that same field?

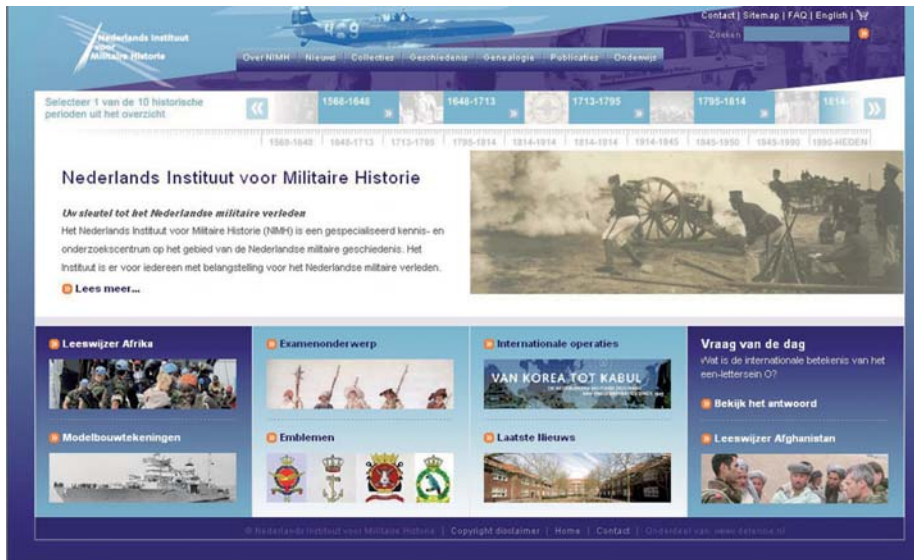
M. Cremers, J. te Nijenhuis and A.B. Hendriks – Measuring Integrity in Psychological Selection

After a thorough investigation, the so-called 'Staal Commission' last year signalled the need for a higher level of integrity within the Defense organization. In the renewed Code of Conduct integrity has a prominent position. As in all other larger organizations, however, incidents concerning integrity still occur. The question arises whether it is possible

to prevent this kind of incidents by introducing a specific instrument for measuring integrity in the psychological selection of recruits. Both theory and practice demonstrate the possibilities and limitations of such an instrument. All in all, it seems meaningful to develop a specific and tailored instrument for the selection of personnel.

NIMH.NL

Nederlands Instituut voor Militaire Historie

De website van het NIMH biedt nu nog meer informatie over militaire geschiedenis. Zo zijn sinds kort alle vaandels en standaarden van de Nederlandse krijgsmacht te bekijken, voorzien van een bondige beschrijving.

Het NIMH beschikt over een aanzienlijke collectie journaals, voorlichtings- en instructiefilms. Een groot deel daarvan is binnenkort gedeeltelijk op de website te bekijken. Deze *previews* zijn te vinden onder de knop Collecties, beeldmateriaal en audiovisuele collecties.

De website biedt nieuws over publicaties die bij het NIMH het licht zien. Daarnaast volgen er binnenkort nieuwe gegevens over buitenlandse operaties waaraan de Nederlandse krijgsmacht de afgelopen tientallen jaren heeft deelgenomen. Tevens zullen op de site de emblemen van de eenheden van de Koninklijke Landmacht, inclusief beschrijvingen, te bekijken zijn.

NIMH

Uw sleutel tot het militaire verleden